

Nokian kaupunki
Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi

Lunette rakennusperinnepalvelut
Kati Lahtinen 03/2009

Sisällys

Johdanto.....	2
Aluerajaus	2
Inventointitapa.....	2
Arvottaminen	2
Inventoinnissa tuotettu materiaali	3
Lähteet	3
Luonnonolot.....	3
Alueen yleistä historiaa.....	5
Asemakaavoituksen historiaa	7
Ensimmäinen kaavoitusohjeistus tehtaan ohjeistuksessa	7
Ahomaan ylioptimistinen ”miljoonakaava”	7
Ensimmäinen virallinen, Meurmanin kaava	8
Teollisuuskylästä moderniksi kaupunkikeskukseksi	9
Kaavoituksen nykytilanne.....	9
Alueinventointilomake – Nokian keskusta, Harjukadun ja Välikadun välinen alue....	11
Kohdeinventoinnit	21
1. 536-1-17-1.....	21
2. 536-1-17-9, (VARJOMÄKI).....	28
3. 536-426-1-114, SANTAMAA	34
4. 536-426-1-115, LEPPÄ	41
5. 536-426-1-219, VESIHARJU.....	48
6. 536-426-1-72, PILVILINNA	52
7. 536-426-1-93, PUISTOLA	58
8. 536-426-1-94, HEIKKINEN, ns. ”Kaapun talo”	65
9. 536-426-1-97, KANERVA.....	72
Loppusanat.....	79
Lähteet	80
LIITE 1 - Harjun hävinnyttä rakennuskantaa.....	81

eikä kohteita ole luokiteltu eri arvoluokkiin. Inventoinnin tarkoituksena on tarjota ensisijaisesti historiallista ja arkkitehtonista tietoa. Kohteiden tarkempi arvottaminen yhdessä ja tarvittaessa erikseen jää tältä pohjalta lausunnonantajien ja päättäjien tehtäväksi.

Sanallisen arvioinnin kriteereinä on huomioitu muun muassa kohteen alkuperäisyys, tyyppisyys tai vastaavasti harvinaisuus. Myös kohteesta selvinnyt paikallishistoriallinen arvo jopa henkilöhistoriallisella tasolla on huomioitu. Maisemallisena arvona on huomioitu kohteen *erityinen* näkyvyys ja merkittävyys lähikaduilta katsottuna.

Inventoinnissa tuotettu materiaali

Inventoinnista on laadittu raportti. Lisäksi tilaajalle on luovutettu työn aikana kertynyt digikuva-aineisto. Raportti ja kuvatiedostot on toimitettu Nokian kaupungille sopimuksen mukaan sähköisessä muodossa pdf/jpg -tiedostoina (CD-levy: Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp 30.3.2009)

Lähteet

Inventoinnin lähdemateriaalina on käytetty erityisesti Nokian kaupungin teknisen puolen (rakennusvalvonta ja maankäyttö) rekisteri- ja arkistotietoja. Lisäksi on hyödynnetty paikallishistoriaan liittyvää kirjallisuutta. Kiitoksen ansaitsevat ne tavoitetut kiinteistöjen nykyiset tai entiset omistajat, jotka haastatteluissa valottivat rakennusten historiaa. Erityiskiitoksen ansaitsee Harjun pitkäaikainen asukas sekä vahvan paikallistuntemuksen omaava Vuokko Suuniittu, jonka ansiosta myös Harjun hävinnyttä rakennuskantaa on koottu ja paikannettu erilliseen Liitteeseen 1 – Harjun hävinnyttä rakennuskantaa.

Erillinen lähdeluettelo löytyy työn lopusta.

Luonnonolot

Harjukadun ja Välikadun välinen alue on osa Nokianvirran pohjoispuolista harjualueetta. Karu maaperä ei ole sopinut maanviljelyyn. Harjun alkuperäinen luonnonvarainen puusto (inventoitavalta alueelta) on pitkälti hyödynnetty viimeistään 1900-luvulle tultaessa. Vuosisadan alun kuvissa harju oli hyvin karu ja puuton. Tällä hetkellä inventoitavan alueen puusto on pääasiassa lehtipuustoa, mikä tekee alueesta huomattavasti suojaisemman kesäaikaan verrattuna alkutalven inventointiajankohtaan. 1900-luvulla alueelle on istutettu myös hyötypuutarhakasvillisuutta - kuten hedelmäpuita ja marjapensaita, joita on edelleen jonkin verran jäljellä. Inventoinnin vuodenaikasta (tammi-maaliskuu) johtuen kasvillisuutta ei voitu tutkia perusteellisemmin.

Inventoitava alue Nokian keskustassa. Ilmakuvat lounaasta (ylh.) ja koillisesta. Yläkuvan alareunassa Nokian kaupungintalo ja virastotalo. Kuvat: Nokian kaupunki.

Alueen yleistä historiaa

Nokian kaupungin asutustaajaman syntyhistoria liittyy monen muun suomalaisen pitäjän tavoin vesistöön ja myöhemmin sen hyödyntämiseen teollisuudessa. Nokia on alun perin vanhaa Pirkkalaa, ja on todettu, että tämän vanhan Pirkkalan keskus olisi ollut juuri vesireittien varrella Nokiolla. Emäkoski houkutteli asukkaita kalaisilla vesillä ja alueella käytiin myös vilkasta turkiskauppaa. Myöhemmin kuntanimenäkin käyttöön otetun Nokia-sanan katsotaan alkuperältään viittaavaan turkiksiin.

1800-luvulla Nokianvirran varteen nousi teollisuuskeskittymä, jota hallitsi kaksi, sittemmin fuusioitunutta tehdasta. Tehtaista vanhin, Nokia Ab, perustettiin jo 1868, ja sen toimialoina olivat muun muassa paperi- ja sahateollisuus. Vuonna 1904 Nokianvirran rannalle siirrettiin Helsingissä 1898 perustetun Suomen Gummitehdas Oy:n tuotantolaitokset. Tehtaan päätuotteita olivat aluksi kalossit ja tekniset kumituotteet, myöhemmin tuotanto keskittyi jalkineisiin ja erityisesti renkaisiin.

Tehtaat tarvitsivat työvoimaa ja näin tehtaiden ympärille kehittyi nopeasti asutustaajama. Vuonna 1922 Pirkkalan pitäjä jakautui Pohjois- ja Etelä-Pirkkalaksi ja vuonna 1938 Pohjois-Pirkkalan nimi muutettiin Nokiaksi. Vuotta ennen kunnan itäisiä alueita (ns. Harjun jakokunta) liitettiin Tampereeseen ja kunnasta tuli kauppala. Kaupunki Nokiasta tuli vuonna 1977, yhdessä muiden Suomen kauppaloitten kanssa. 1970-luvulla Nokia myös laajeni, kun kuntaan liitettiin Suoniemen ja Tottijärven kunnat.

Nokian vanha keskus muodostui Nokianvirran pohjoispuolisesta harjusta sekä virran ja harjun väliin jäävästä alueesta. Kaupan ja hallinnon ydinkeskusta kehittyi harjun laelle, Harjukadun varrelle. Tätä aluetta kutsuttiin Tuuliharjuksi, sittemmin laajemmin vain Harjuksi. Harjulla sijaitsivat niin pankit, poliisikonttori ja kauppaliikkeet kuin vuonna 1931 valmistunut kunnantalonkin. Alempana harjun kupeessa olivat puolestaan muun muassa työväentalo ja seurahuone. Nokian vanhan keskustan, Tuuliharjun, kukoistuskausi ajoittui 1900-luvun ensimmäiselle puoliskolle.

Harju keräsi vanhastaan myös asutusta. Heti 1860-luvulta lähtien työväestö alkoi asuttaa aluetta. Harjua, mukaan lukien pohjoispuolen rinteeseen Nällinkulma, onkin pidetty paperitehtaan työntekijöiden vanhimpana ja samalla myös työväen tärkeimpänä asuinalueena aina 1900-luvun alkuun saakka. Asutus keskittyi harjulle, koska karu alue oli maanviljelyyn sopimatonta. Harjun maanomistajat, Viikin kartano ja Penttilän talo, vuokrasivat tontteja asukkaille päivätyötä ja joskus puhdasta rahaakin vastaan. Sittemmin, varsinkin 1920-luvulla tontteja myös lohkottiin työväestölle omiksi.

1920- ja 1930-luvuilla työväenasutus levisi laajemmalle ympäristöön. Samalla alueen vanhat sukutilat kutistuivat asutuksen vaatiman tonttijaon paineessa. 1900-luvun alussa syntyivät myös työväestön asuttama ”Punainen harju” ja tehtaan virkailijoiden asuttama ”Valkoinen harju”, jotka sijaitsivat jonkin matkaa Tuuliharjun länsipuolella. Nimitysten kerrotaan saaneen alkunsa yksinkertaisesti talojen väreistä. Työväestön torppia punamullattiin, kun virkamiesten taloissa käytettiin jo vaaleampia öljyvärejä.

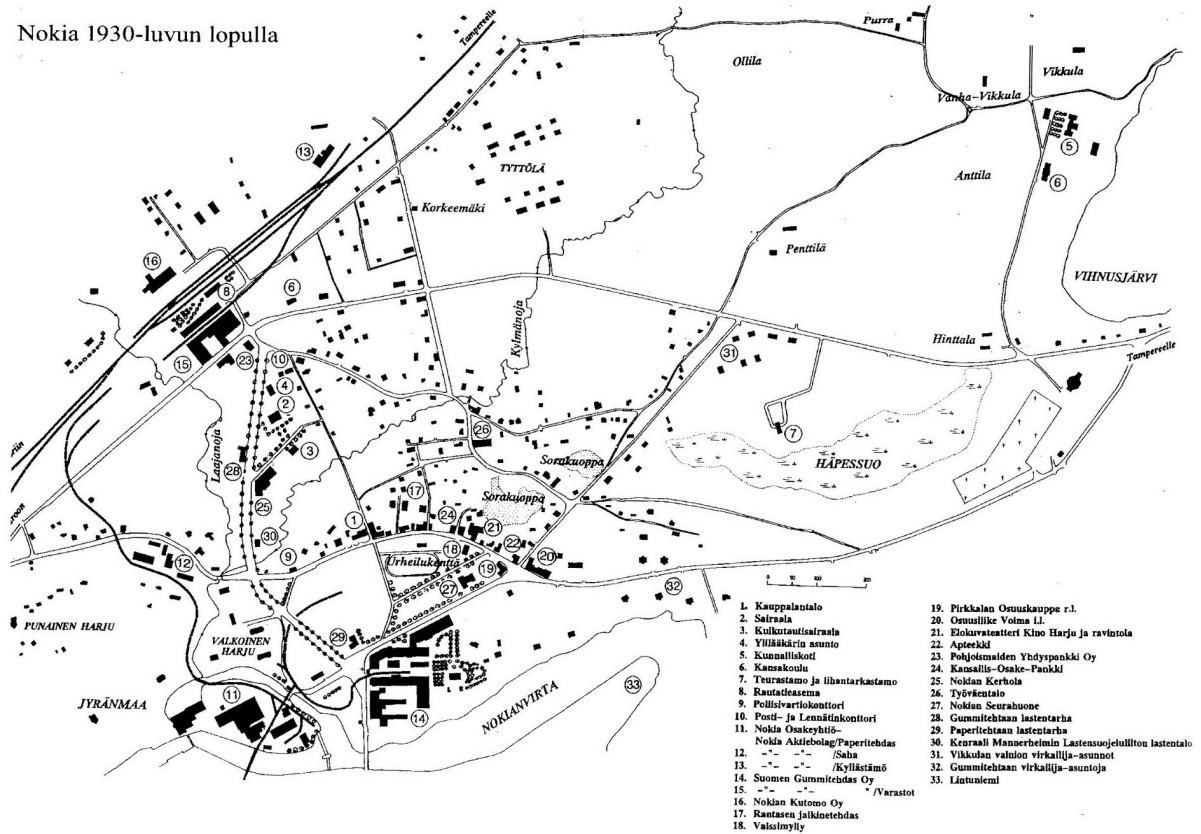
1900-luvun alkupuoliskolla Nokia oli vielä selkeästi maaseudun teollisuusyhdyskunta. Paikkakunta kasvoi ja kehittyi pitkään tehtaiden ohjauksessa. Edellä mainituilla tehtailla oli merkittävä taloudellinen vaikutusvalta, jonka turvin ne ohjasivat muun muassa alueen asuntorakentamista sekä työväestön että toimihenkilöstön osalta. Tehtailla oli välitön vaikutus myös alueen varhaisimpaan kaavoitukseen.

Vielä 1950-luvulla Nokian keskus oli selkeästi (Tuuli)Harjulla. Harjukadun kauppapaitilla sijaitsivat kaksi pankkia, puhelinosuuskunta, matkustajakoti, elokuvateatteri, ravintoloita ja lukuisia kauppaliikkeitä. Rakennukset seisoivat vierä vieressä ja erityisesti Harjun päällä lähinnä kadun pohjoispuolella. Harjukadun ympäristössä harrastettiin aikanaan myös moottoriurheilua. Esimerkiksi vielä 1950-luvulla Harjukadun läpi ajettiin TT-ajaja. Etelärinteeseen puoleisella urheilukentällä järjestettiin puolestaan suosittuja speedway-ajaja, ainakin 1940-luvun lopulla.

1960-luvulla kaupungin rakenne muuttui voimakkaasti teiden ja uusien liikerakennusten rakentamisen myötä. Kunnan kaupallinen ja liikenteellinen keskus siirtyi nykyiselle paikalleen alemmaksi Harjua, Härkätien tuntumaan. Vanha keskusta alkoi hiljentyä ja Harjukadun pohjoislaidan tiivisrintamaista rakennuskantaa alettiin purkaa. Joitakin vanhoja puutaloja oli pystyssä vielä 1980-90-luvulla, mutta tänä päivänä Harjukatua reunustaneista vanhoista rakennuksista on jäljellä enää Nokian

kaupungintalo. Tilalle on tullut lähinnä parkkialueita ja muutama uudempi asuin-, virasto- ja liikerakennus.

Nokia 1930-luvun lopulla

Nokian kaupallinen ja hallinnollinen keskus oli 1930-luvulla selkeästi harjukadun varrella Tuuliharjulla. Työväenasutus oli ehtinyt laajentua jo Harjua laajemmalle alueelle. Harjun koillispuolella maisemaa hallitsivat sorakuopat, jotka täytettiin 1960-luvulla ja kaupallinen keskus siirtyi näille paikoin. Kuva: *Nokian ja Pirkkalan historia 1865-1993* (Koivuniemi, Kaaninen, Kaarninen, 1994)

Asemakaavoituksen historiaa

Ensimmäinen kaavoitushanke tehtaan ohjeistuksessa

Nokian asemakaavoituksen historia ulottuu 1920-luvun alkuun, vaikka ensimmäisen virallisen asemakaavansa kunta sai vasta toisen maailmansodan aikaan. Tehtaiden työväestön myötä asuntorakentaminen kasvoi voimakkaasti 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa sekä erityisesti 1920-luvulle tultaessa. Työväenasuntoja rakennettiin erityisesti harjualueille, koska maanomistajat olivat halukkaita vuokraamaan juuri näitä maatalouden kannalta tuottamattomia maa-alueita. Ahtaalle harjulle rakennettiin varsin taajaan ja villisti. Asuntorakentamista suitsemaan ei ollut vielä olemassa minkäänlaista rakennusjärjestystä, mikä aiheutti terveys- ja paloturvallisuusriskejä. Harjualueet olivat haasteellisia rakennuspaikkoja eikä kaikille tonteille ollut esimerkiksi kulkutietä.

Voimakkaan taloudellisen kasvun 1920-luvulla asukasmäärä kasvoi voimakkaasti, ja vapaa rakentamispolitiikka koettiin yhä suuremmaksi uhaksi. Ongelmaan puuttui Nokia-yhtiön isännöitsijä Ingwald Sourander, jota on pidetty Nokian asemakaavoituksen pioneerinä. Sourander teki kunnanvaltuustolle aloitteen Nokian asutusalueen kaavan laatimisesta jo vuonna 1920. Souranderin intressinä oli paitsi rakentamisen saaminen järjestykseen myös tehtaan liikenteellisten järjestelyjen parantaminen. Kaavoitus päätettiin teettää sekä Nokian tehdasalueen ympäristöön että Nokiaan vielä kuuluneeseen Pispalaan. Nokia-yhtiö halusi tukea vain tehdasta hyödyttävän kaavan laatimista. Niinpä Pispalan kaavoitukseen pyydettiin valtion tukea ja asiantuntija-apua, mutta Nokian asemakaava annettiin tehtaan tuen ohjaamana yksityiselle arkkitehdille.

Arkkitehdiksi valittiin Harald Andersin, jonka laatima Nokian ydinkeskustan asemakaava valmistui jo kaava-aloitetta seuraavana vuonna 1921. Kaava ei kuitenkaan miellyttänyt sellaisenaan, vaan siihen piti tehdä muun muassa teollisuuden liikenneyhteyksiä parantavia lisäyksiä.

Sekä Nokian taajaman että Pispalan kaavat jäivät lopulta kumpikin ilman kunnan hyväksyntää. Rakennusjärjestyksen tärkeys ymmärrettiin, mutta sääntelyn pelättiin jarruttavan rakentamista. Varsinkin työväestö oli kaavahanketta vastaan. Hyväksymistä hankaloittivat myös muutoseikat, sillä alueita ei oltu virallisesti haettu asemakaavalaadinnan edellyttämiksi taajaväkisiksi yhdyskunniksi.

Keskusta-alueen pöydälle jätettyä kaavaa alettiin kuitenkin noudattaa heti 1920-luvulla, erityisesti Nokian tehtaan painostuksesta. Tehdas pystyi uhkailemaan rakentajia muun muassa toimittamansa sähkön katkaisemisella. Vuonna 1923 Ingwald Sourander myös rakennutti haluamansa yhdystien tehtaalta rautatieasemalle, ja tie nimettiin Souranderintieksi. Seuraavana vuonna tehdas puolestaan laajensi ilman lainvoimaa olevaa kaavaa Etelä-Nokialle. Tapaus ei ollut aivan poikkeuksellinen, sillä vastaavaa tehtaiden kaavoituspoliittista ylivaltaa ilmeni myös joissakin muissa maaseudun teollisuusyhdyskunnissa.

Ahomaan ylioptimistinen ”miljoonakaava”

Tehtaan aikaansaamasta ja noudattamasta kaavasta huolimatta virallisen ja alueeltaan laajemman asemakaavan tarve pysyi ajankohtaisena. Kunnan kauppalahanke vauhditti asiaa, ja jo vuonna 1928 kunnanvaltuusto päätti teettää asemakaavan Nokialle sekä Pispalaan lähialueineen. Tekohetkellään kaavoitustyö oli alueellisesti Suomen laajin. Työ oli haasteellinen myös maastollisesti, koska alue käsitti paljon mäkistä harjua ja rikkonaisia ranta-alueita. Kaavaa laatimaan palkattiin insinööri Paavo Ahomaa, jolla ei ollut kokemusta asemakaavoituksesta. Työtä tosin valvottiin, ja yhtenä kokeneempana valvojana oli Tampereen kaupunginarkkitehti Elis Kaalamo.

Haasteista huolimatta kaava valmistui suhteellisen nopeasti, jo vuoden 1930 lopulla. Kaavassa oli suurkaupunkimaisia piirteitä runsaine aukioineen ja monikerroksine taloineen. Kaava oli reilusti ylimitoitettu, sillä sen puitteissa alueelle olisi voitu asuttaa 1,5 miljoonaa ihmistä. Ylimitoituksen syyksi on sittemmin arveltu 1920-luvun ylipäänsä vielä hyvin kehittymätöntä asemakaavoitusta tai yksinkertaisesti yliampuvaa kasvuoptimismia. Sittemmin Ahomaan kaava onkin tunnettu nimellä ”miljoonakaava”.

Kaava hyväksyttiin kunnanvaltuustossa, mutta valtioneuvoston vahvistusta sille ei saatu. Samoihin aikoihin voimaan tullut laki mahdollisti asemakaavan vahvistamisen vain kaupungeille ja kauppaloille, mitä Nokia ei vielä tuolloin ollut.

Jälleen kerran kaavaa päätettiin kuitenkin noudattaa lainvoiman puuttumisesta huolimatta. Kaavan vaikutukset näkyvät tämänkin päivän Nokialla, sillä kaavan mukaan rakennettiin teitä, erotettiin tontteja, rakennettiin taloja ja sijoitettiin kouluja reilun viiden vuoden ajan.

Ensimmäinen virallinen, Meurmanin kaava

Rakentamisen villit ja vapaat vuodet päättyivät lopullisesti vuoden 1937 alusta, kun Nokian "asemakaava-alueelle" asetettiin rakennuskielto. Nokia oli vihdoinkin saanut kauppalaan aseman ja rakentamisen piti toteutua tästä lähtien tarkan sääntelyn mukaan. Ahomaan kaava pyrittiin virallistamaan, mutta tarkastusmittauksissa kaavassa oli todettu olevan joitakin "pieniä virheitä". Kaavan virallistamisyrittäykset lopuivat, kun Ahomaa ei suostunut tekemään häneltä edellytetyjä korjauksia.

Uudeksi kaavanlaatijaksi pyydettiin tunnettua Otto-I Meurmania, joka laati 1940-50-luvulla asemakaavat myös Kuopioon ja Kajaaniin sekä yleiskaavat Joensuuhun, Ouluun ja Raumalle. Samoihin aikoihin Meurman oli myös maan ensimmäisen asemakaavaopin professorin haltija. Meurman tyrmäsi Ahomaan kaavan täysin ja pyrki aloittamaan työskentelyn puhtaalta pöydältä. Olemassa oleva rakennuskanta tuli kuitenkin ottaa huomioon. Järjestystä pyrittiin luomaan uusien tontti- ja tiejärjestelyin, mutta esimerkiksi kauppalaan keskusta säilytettiin edelleen Harjun laella. Asemakaavaa valmisteltiin pitkään ja se valmistui osina. Valmisteluvaiheessa rakentaminen oli sallittua vain erityisluvalla.

Otto-I Meurmanin laatima asemakaava vuodelta 1941. Kuva: *Nokian ja Pirkkalan historia 1865-1993* (Koivuniemi, Kaaninen, Kaarninen, 1994)

Keskustan ensimmäinen virallinen asemakaava vahvistettiin sotien aikana, vuonna 1941. Kaava käsitti Nokianvirran pohjoispuolen taajama-asutuksen ja se oli laadittu yleiskaavamaiseksi, lähinnä vapaasti syntyneen yhdyskunnan järjestämiseksi. Asuntorakentaminen suhteutettiin Ahomaan kaavasta poiketen varsin realistisiin kasvuennusteisiin. Miljoonaluvuista tipahdettiin keskustan reilun kymmenen tuhannen asukkaan asuttamiseen. Meurmanin ideana oli aikakauden ihanteiden mukaisesti kehittää pienen elinvoimaisen keskustan ohella viihtyisiä asumalähiöitä. Tätä Meurmanin hajakeskitetyn kauppalan ideaa toteutettiin Nokiaan pitkään.

Myös Nokialla sodanjälkeinen aika oli vilkasta rakentamisen aikaa, joten hajakeskitetyn mallin mukaisten uusien pientaloalueiden suunnittelu sopi hyvin rakentajille. Rakentaminen aloitettiin heti, kun alue oli kaavoitettu ja tontit lohkottu. Myös ensimmäiset kerrostalot ilmestyivät katukuvaan 1950-luvulla. Kauppalan väkimäärä nousi, mutta rajuinta kasvua hillitsivät yleinen säännöstelytalous sekä edelleen voimakas asuntopula. Myös kaavoituksen hidas eteneminen ja puutteellisuus rajoittivat kehitystä.

Meurman jatkoi Nokian kaavoitustyötä apulaisineen vuoteen 1955 saakka, jolloin perustettiin oma kauppalanarkkitehdin virka. Tähän mennessä kaavoitettua aluetta oli jo 780 hehtaaria, joista osassa Meurmanin suunnittelema kaava säilyi vuosikymmeniä. Esimerkiksi inventoitavalle Harju- ja Välikadun alueelle laadittiin tonttijakosuunnitelma vuonna 1950. Suunnitelman mukaista tontti- ja rakennuspaikkajakoa ei kuitenkaan toteutettu kuin kahden kiinteistön osalta osittain.

Teollisuuskylästä moderniksi kaupunkikeskukseksi

Meurmanin laatima asemakaava alkoi kuitenkin vanhentua nopeasti keskusta-alueen osalta, ilman että kaikkia suunnitelmia ehdittiin edes toteuttaa. Esimerkiksi Harju- ja Välikadun väliin ei koskaan ehditty laatia kahta rinnakkaista sivukatua. Kapeat mäkiiset tiet ja vanhentunut rakennustapa eivät toimineet modernistuvassa taajamassa, jossa haluttiin isompia liiketiloja kasvavalle palveluyhteiskunnalle sekä väljempää teitä niin ikään kasvavalle autokannalle. Ensimmäiseksi kauppalanarkkitehdiksi vuonna 1955 valittiin Aarno Hakanen ja hänen tehtäväkseen tuli ydinkeskustan uudelleensuunnittelu. Alueelle julistettiin rakennuskielto 1957 ja uusi kaava vahvistettiin osissa 1960-luvun alussa.

Kaava merkitsi radikaalia muutosta Nokian keskustalle, ja muutokset myös toteutettiin pitkälti jo 1960-luvun puoliväliin tultaessa. Härkitiehen ja Pirkkalaistiehen tehtiin uudet linjaukset ja keskustan painopiste siirtyi nyt Harjulta koilliseen, laajennetun Pirkkalaistorin ja sille rakennettavien liikekeskusten tuntumaan. Harju katkaistiin ja tasattiin Harjukadun itäpäästä, jolloin muun muassa maisemaa hallinneesta sorakuopasta päästiin eroon. Autoliikenne oli ottanut 1960-luvulla hallitsevan roolin kaupunkikuvassa, ja sitä ajatellen teitä levennettiin ja päällystettiin. Muutosten alta purettiin vanhoja rakennuksia ja muun muassa vanha vilkas Apteekin kulma hävisi.

Vuonna 1964 Hakasen jälkeen kaupunginarkkitehdiksi valittiin Rauno Vuorela, joka johti Nokian asemakaavoitusta aina vuoteen 1993 saakka. Vuorelan ohjauksessa ydinkeskustan kaavoitusta laajennettiin vielä 1974 Välikadun ja Poutunpuiston välisellä osuudella. Lisäksi Vuorela huolehti lain edellyttämän yleiskaavan laatimisesta keskusta-alueen asemakaavan tueksi. Näin eri alueille saatiin määriteltyä lain vaatimat käyttötarkoitukset. Ennen kaikkea Vuorela kuitenkin keskittyi uusien asuinalueiden kaavoittamiseen, ja varsinkin 1970-80-luvuilla uusia alueita kaavoitettiin ja rakennettiin Nokialla voimakkaasti.

Nokianvirran pohjoisrannan tehtaot olivat kasvaneet ja samalla hallinneet Nokian kehitystä sadan vuoden ajan. Nyt 1970-luvulle tultaessa tehtaiden kasvu alkoi hiipua. Samalla uuden työväestön tarve väheni, millä oli vaikutusta kaupungin kasvuun. Asuntorakentamisen tarvetta ylläpiti kuitenkin vähitellen tapahtuva palveluyhteiskuntaan siirtyminen.

Kaavoituksen nykytilanne

1990-luvulle tultaessa kaavoituksella pyrittiin turvaamaan kaupungin kasvu kehittämällä teollisuuden ja liikenteen sekä virkistysalueiden aluevarauksia. Vanhan Nokian keskustasta eli Tuuliharjasta oli

tuolloin muistuttamassa Harjukadun länsipäässä enää muutama puurakennus. Myös hallinnollinen keskus on säilynyt edelleen Harjulla. Laajennettu kaupungintalo sai 1990-luvulla vierelleen uuden virastotalon. Muuten varsinaisen Harjun kaavoitus ja rakentaminen on ollut pysähdyksen tilassa pitkään erinäisistä syistä johtuen. 2000-luvulla kaupungin intressinä on ajanmukaistaa alueen kaava, erityisesti Harjukadun ja Välikadun väliseltä osin.

Alueinventointilomake

– Nokian keskusta, Harjukadun ja Välikadun välinen alue

Lääni	Länsi-Suomi
Kunta	Nokia
Alue	Nokian keskusta, Harjukadun ja Välikadun välinen alue, vanhat kiinteistöt
Kylä/kaupunginosa	Viik / I
Omistaja	useita, mm. yksityisiä maanomistajia, asunto-osakeyhtiö, yhdistys ja kaupunki
Kaava	Asemakaava

Alueen ja alueella olevien rakennusten kuvaus ja historia

Inventoitava alue on osa Nokian vanhaa keskustaa. Alue rajautuu läheisesti Nokianvirran teollisuushistoriallisesti ja miljööltään valtakunnallisesti arvokkaaksi nimettyyn kulttuuriympäristöön, Nokian teollisuusyhdyskuntaan (Pirkanmaan maakuntakaava, akv105). Nokianvirran ympäristö on myös maakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, jonka tuntumassa on lisäksi lukuisia muinaisjäännöskohteita.

Kansanomaisemmin inventoitava alue tunnetaan osana ”Harjua”, mutta sen voidaan katsoa kuuluvaksi myös vanhaan kaupan keskukseen, ”Tuuliharjuun”. Tuuliharjuna pidettiin erityisesti harjun päällä olevaa aluetta, liikerakennusten reunustamaa Harjukatua vanhalta apteekinkulmalta Kauppalan talolle. Nimityksen on arveltu perustuvan puuttomalla harjulla vallinneisiin tuulisiin oloihin.

Inventoitavat rakennukset sijaitsevat välittömästi tämän Harjukadun vanhan kauppaitin takana, pohjoiseen laskevassa rinteessä. Inventoitavaan alueeseen kuuluu yhdeksän kiinteistöä – Heikkinen, Kanerva, Leppä, Pilvilinna, Puistola, Santamaa, Vesiharju sekä entisen Varjomäen tonteiksi 17:1 ja 17:9 jaetut kiinteistöt. Säilyneet rakennukset ovat pääsääntöisesti 1920- ja 1930-luvulta. Lisäksi kaksi asuintaloa on 1950-luvun jälleenrakennuskaudelta. Vanhoja piharakennuksia on säilynyt vähän, vain muutama 1950-luvulta ja yksi 1970-luvulta. Inventoitavien kiinteistöjen nuorimmat rakennukset ovat muutama pieni piharakennus viime vuosikymmeniltä.

Rakennusten koko vaihtelee muutaman huoneen matalasta asuintalosta seitsemän huoneiston puiseen pienkerrostaloon. Rakennukset ovat pääsääntöisesti asuinrakennuksia, mutta niihin liittyy myös pienteollisuus- ja liikerakentamisen historiaa.

Inventoitava alue sijaitsee yhtenäisenä alueena kahden kadun välissä. Pienimittakaavaista rakennuskantaa ympäröi osittain kaupungin keskusta-alueen uudempi, suurekokoisempi rakennuskanta. Pohjoisessa alue rajautuu Välikatuun ja sen toisella puolella oleviin lähinnä 1960-70-luvun kerrostaloihin. Idässä alue rajautuu Härkitien varrella oleviin 1960-luvun kirjastotaloon ja kauppakeskukseen (Harjucenter). Etelä ja länsipuolella puolella alue on väljemmin rakentunut. Maisemaa hallitsee lähinnä tie ja parkkialueet sekä vanhan kaupungintalon viereen 1990-luvulla tehty virastotalo sekä puhelinlaitoksen matalat toimirakennukset. Näiden pihassa on myös maisemaa hallitseva masto.

Harjun asuttaminen

Alueen varhaisin tiedossa oleva rakennushistoria liittyy tehtaan työväestöön. Inventoitava alue on juuri sitä Harjun aluetta, johon tehtaan ensimmäiset työntekijät alkoivat rakentaa pieniä asumuksiaan. Harjun maat omistivat Viikin kartano sekä maanviljelijä Emil Penttilä. Nyt inventoitavien kiinteistöjen maat kuuluivat kaikki alun perin Viikin maihin, Penttilän maat olivat lähinnä Välikadun pohjoispuolella. Karua maanviljelyyn kelpaamatonta maata vuokrattiin etupäässä päivätyötä vastaan. Vuokran maksaminen suoraan rahalla oli harvinaisempaa. Vuokraa vastaavia päivätöitä tehtiin muun muassa

heinä- ja perunapelloilla, missä apuna olivat erityisesti perheiden naiset ja lapset. Myöhemmin, varsinkin 1920-luvulla, tonttimaata alettiin lohkoa työläisten sekä muutamien muiden tahojen omiksi.

Muiden Suomen työväenasuinalueiden tavoin asuminen oli 1900-luvun alussa hyvin ahdasta Nokian Harjullakin. Esimerkiksi vuonna 1919 Nokialla asui keskimäärin 3,4 asukasta yhden huoneen huoneistossa. Vastaavasti yli puolet (51 %) kaikista asuinkiinteistöistä oli juuri yhden huoneen mökkejä. Suurin osa nokialaisista kuitenkin asui kahden huoneen asunnoissa, ja neljännes huoneistoista oli yhteiskeittiöllisiä. Myös Harjun alueen talot olivat pääsääntöisesti pieniä huoneen ja keittiön hirsimökkejä. Joukossa oli jonkin verran myös kahden huoneen ja keittiön taloja sekä jokunen suurempi vuokratalo. Yleisnäkymä oli aluksi melko harmaa ja karu, sillä harjun puusto oli hyödynnetty ja raivattu rakentamisen tieltä ja itse rakennukset olivat vielä harmaan maalaamattomia hirsimökkejä. Hirsitaloja alettiin punamullata vasta 1900-luvun puolella, samalla kun tehtaan virkailijoiden lautavuorattuja taloja maalattiin lähialueilla jo vaaleilla öljyväreillä.

1900-luvun alussa työväenasunnot olivat sekä omia että vuokrattuja. Jonkin verran myös tehtaalla oli omia maita, joita se vuokrasi työntekijöilleen. Esimerkiksi Gummitehdas lunasti Viikiltä muutaman hehtaarin maata nykyisen kirjaston ja HarjuCenterin paikkeilta. Varsinaiseen inventointiin kuuluvalla alueella tehtaat eivät ole kuitenkaan olleet maanomistajana, vaan tilat ovat siirtyneet kantatilasta suoraan henkilöomistajille.

Maata lohkottiin useaan otteeseen 1920-luvulla. Muun muassa vuosina 1926-27 nuorempi maanmittausinsinööri K. D. Sinervä suoritti 15 tilan lohkomisen Viikin perintötilalta. Lohkomiskirjan mukaiset, ja virallisesti vuonna 1928 rekisteröidyt tilat ja omistajat olivat seuraavat:

- 1:84 Juhola, Ville Juhola, 0,130 ha
- 1:85 Gummitehdas, Suomen Gummitehdas Oy, 2,699 ha
- 1:86 Lindell, Vilhelmiina Lindell, 0,098 ha
- 1:87 Råme, Frans Råme, 0,097 ha
- 1:88 Mäkelä I, Otto Bergh, 0,016 ha
- 1:89 Rukoushuone, Suomen Luterilais-Evankelinen yhdistys, 0,102
- 1:90 Varjomäki, Oskar Honkanen, 0,150 ha** → kohde 1 ja kohde 2
- 1:91 Puistola, Simo Rantanen, 0,108 ha** → kohde 7
- 1:92 Heikkinen, Otto Bergh, 0,133** → kohde 8
- 1:93 Vesterlund, E. Vesterlund, 0,148 ha
- 1:94 Armeija, Pelastusarmeijan Kiinteistö Oy, 0,197 ha
- 1:95 Kanerva, Aleksi Kanerva, 0,092 ha** → kohde 9
- 1:96 Koivikko, Otto Bergh, 0,153 ha
- 1:97 Kulmala, Taavetti Siskonen, 0,098 ha
- 1:98 Yrjölä, Jalmari Toimi, 0,255 ha
- 1:99 Viik, Ossian Procope, 91,249 ha (KANTATILA)

Joukossa on viisi nykyiseen inventointiin kuuluvaa tilaa; Kanerva, Heikkinen ja Puistola sekä sittemmin tonteiksi 1 ja 9 jakautunut entinen Varjomäki. Näitä muutaman vuoden vanhempi, vuonna 1926 rekisteröity tila on Pilvilinnan kiinteistö. Muutaman vuoden nuorempia, vuonna 1931 rekisteröityjä tiloja ovat puolestaan Santamaan ja Lepän kiinteistöt. Sekä Leppä, Santamaa että Pilvilinna erotettiin niin ikään suoraan Viikin tilasta. Nykyisen Vesiharjun tila on puolestaan erotettu Vesiharjun isommasta tilasta vuonna 1942. Ilmeisesti maat oli erotettu Viikin tilasta jo vuoden 1931 lohkomisen yhteydessä, mutta maita lohkottiin pienempiin osiin useita kertoja ennen nykyistä ja sitä edeltänyttä Vesiharjun kiinteistöä.

Säilyneiden rakennusten iät seuraavat pitkälti kiinteistöjen ikää. Niinpä esimerkiksi inventoitavan alueen vanhin rakennus on vanhimman kiinteistön, Pilvilinnan, päärakennus. Se on vanhimmilta osiltaan tiettävästi vuodelta 1924. Suuria ikäeroja rakennuksilla ei kuitenkaan ole, sillä kiinteistöjen päärakennuksista yhteensä neljä on 1920-luvulta ja kolme 1930-luvulta. Kaksi nuorinta ovat 1950-luvulta.

Alueen teollisuus- ja yrityshistoria

Alueen historia ei rajoitu pelkästään asumiseen, vaan moni kiinteistö on liittynyt myös Nokian kaupankäynnin ja muun yritystoiminnan, jopa teollisuuden historiaan. Alue onkin ollut 1900-luvun alkupuoliskolla paitsi nykyistä tiiviimmin rakennettu myös toiminnaltaan huomattavasti aktiivisempi.

Alueella on aloittanut yritystoimintansa muun muassa jalkinetehtailija Simo Rantanen, joka rakennutti oman asuintalonsa ja tehdasrakennuksen lisäksi myös työntekijöidensä vuokra-asuintalon. Elettiin 1920- ja 30-lukua. Sittemmin kenkätehtaan tiloissa toimi muun muassa Ravintola Iisoppi sekä tällä hetkellä Nokian vapaaseurakunta. Osakeyhtiöksi muuttuneen vuokratalon (Santamaa) tiloissa toimi puolestaan niin tavarakauppa, parturi-kampaamo kuin suutarinliikekin. (kohteet 7. Puistola ja 3. Santamaa)

Toinen alueen yrityshistoriaan vaikuttanut henkilö oli ajuri ja kuorma-autoilija Oskari Honkanen, joka hankki käyttöönsä paikkakunnan ensimmäiset kuorma-autot. Autot saivat tallitilat Honkasen tyttarelleen rakennuttaman asuintalon alakerrasta, aivan Välikadun varrelta. Honkanen itse asui saman pihapiirin asuintalossa ylempänä rinteessä. Myöhemmin autotallien paikalla on toiminut autokorjaamo sekä tällä hetkellä parturi-kampaamo. Lisäksi Honkasen oman asuintalon alakerrassa on tietävästi toiminut aikoinaan kauppa ja onpa pihapiirissä kerrottu säilytettäneen joskus myös pitäjän toista paloautoa. (kohteet 1. tontti 17:1 ja 2. tontti 17:9)

Rantasen vuokratalon naapuriin rakennutti 1930-luvulla oman hulppean asuintalonsa paikkakunnan vaikuttaja, asemapäällikkö Otto Bergh. Berghillä oli ennestään muutama asuin- ja liikerakennus viereisen Harjukadun varrella. Tässä Berghin talossa toimi sittemmin muun muassa Kaapon vesijohtoliike Ky. (kohde 8. Heikkinen)

Muita alueen asukkaita ja rakennuttajia 1900-luvulta olivat muun muassa tehtaan poliisipäällikkö Vihtori Rantala, paperitehtaan työntekijä Onni Sillanpää, Harjukadulla valokuvausliikettä pitänyt rouva Rajala, kampaajatar Elna Toiminen sekä maalari ja ”Argentiinan Kalleksi” kutsuttu Kaarlo Koivunen. Asukkaat olivat toisin sanoen jo 1920-luvulta lähtien paitsi tehtaiden työntekijöitä, myös itsenäisiä yrittäjiä tai muuten paikallisesti vaikuttaneita henkilöitä.

Hävinnyt rakennuskanta

Alueen rakennuskanta on harventunut vuosien saatossa. Merkittävä muutos oli Harjukadun tiivislinjaisen rakennusrintaman purku 1900-luvun toisen puoliskon aikana. Paljon myös Harju- ja Välikadun väliin jääneitä rakennuksia on purettu. Tilalle on kasvanut jonkin verran puu- ja pensaskasvillisuutta, joten alue on todennäköisesti vehreämpi nyt kuin esimerkiksi 1900-luvun alussa. Vehreys näyttäytyy kuitenkin lähinnä kesällä, sillä suuri osa kasvillisuudesta on lehtipuustoa. Talvella rinne on melko paljas ja avara.

Purettujen rakennusten joukossa on muutamia asuinrakennuksia, mutta iso vaikutus alueen rakennuskannan laskuun on hävinneillä vanhoilla piharakennuksilla. Alkuperäisiä 1900-luvun piharakennuksia ei ole säilynyt yhtään. Kaikkiaan piharakennuksia on vain seitsemän kappaletta, joista kolme vanhinta ovat 1940-50-luvulta ja yksi 1970-luvulta. Loput ovat aivan viime vuosilta. Alueella tiedetään olleen esimerkiksi vanhoja pihasaunoja, vaikka toki osaa asukkaista palveli läheisen Maisenkujan varrella ollut yleinen sauna. Lisäksi uuneilla lämpiävät talot tarvitsivat talokohtaiset puuvajansa. Niin ikään vesivessoja alettiin tehdä vasta 1950-luvulta lähtien kunnan vetäessä vesijohtoa Välikadulla?, joten pihoihin kuuluivat myös ulkohuusit. Lisäksi vielä 1900-luvun toisellekin puoliskolle tultaessa pidettiin taloissa yleisen tavan mukaan sikoja ja lampaita. Pula-aikana eräs talo kasvatti jopa toistasataapäistä kanilaumaa. Sauna, vajat, talli ja ulkohuusi sijoitettiin usein yhteen, korkeintaan kahteen pieneen piharakennukseen. Joillakin kiinteistöillä oli myös erillinen kellari. Yhtä kaikki nämä vanhat rakennukset ovat hävinneet.

Harjualueen puretuista rakennuksista on oma koosteensa työn loppuosassa (Liite 1).

Harjun hävinnyttä rakennuskantaa. Etualalla nykyisen kirjaston kohdalla sijaitsevia rakennuksia ja niiden takana vasemmalla Kanervan kiinteistön vanha asuinrakennus.

Tiestö ja tonttisuunnitelmat

Alueen tiestö on säilynyt nimistöltään muuttumattomana, mutta tiet ovat laajentuneet ja linjaukset vähäisesti muuttuneet. Inventoitavan alueen osalta Harjukadun ja Välikadun linjauksissa ei ole tehty suurempia muutoksia katujen laajentamista lukuun ottamatta. Lähinnä 1970-luvulla Välikatuun lohkaistiin tonteista pieniä osia.

Sen sijaan Harjukadun alkuperäinen alkuosa harjun itälaidalla on jäänyt tiemuutosten alle. Juuri tässä Harjukadun ja entisen Korkeamäenkadun kulmauksessa oli myös liikenteellisesti vilkas ns. ”Apteekin kulma”. Sykettä aiheuttivat paitsi risteävät tiet, myös läheinen Gummitehdas, Osuuskauppa, Voiman kauppa ja apteekki. 1960-luvulla Harju kuitenkin katkaistiin ja tasattiin näiltä kohdin. Vanha Härkitie säilyi edelleen, mutta sitä laajennettiin rajusti.

Maisenkuja oli puolestaan työmatkalaisten vanha kulkureitti Harjun poikki sekä notkossa virranneen Kylmänojan yli. Kadun nimi tuli ojan pohjoispuolella sijainneesta Maisen torpasta. Pohjoispuolen rinteessä nousevat ”satarappuset” valmistuivat 1940-50-lukujen vaihteessa. Puiset portaat korvattiin myöhemmin metallisilla. Rappusten juurella sijaitti aikanaan myös yleinen sauna. Eteläpuolella Maisenkuja jatkui aikanaan alas tehtaalle, ohi urheilukentän ja luisteluradan.

Pienempiä kulkuteitä on myös hävinnyt. Esimerkiksi Vesiharjun ja Pilvilinnan kiinteistöjen länsipuolitse on aikanaan kulkenut hevoscärrytie, joka johti harjun poikki. Tie näkyy muun muassa 1930-luvun kartassa. Nyt tämä tie on jäljellä enää lyhyinä tonteille johtavina tienpätkinä sekä Välikadun että Harjukadun puolella..

Alueelle on tehty ajan saatossa myös uusia tielinjaus- ja tonttijakosuunnitelmia. Muun muassa Harju- ja Välikadun väliin piti tulla rinnakkainen Ylinenkatu, jota ei sellaisenaan kuitenkaan toteutettu. Muistitiedon mukaan jonkinasteinen kulkuväylä paikalla olisi aikanaan silti ollut. Vuonna 1950 tehtiin Meurmanin asemakaavan mukainen tonttijakoehdotus, mitä noudatettiin vain kahden kiinteistön osalta (tontti 1 ja 9).

Erikseen luetteloidut kohteet

Kohdeinventointi tehty kiinteistöistä

1. 17:1
2. 17:9
3. 1:114 SANTAMAA
4. 1:115 LEPPÄ
5. 1:219 VESIHARJU
6. 1:72 PILVILINNA
7. 1:93 PUISTOLA
8. 1:94 HEIKKINEN
9. 1:97 KANERVA

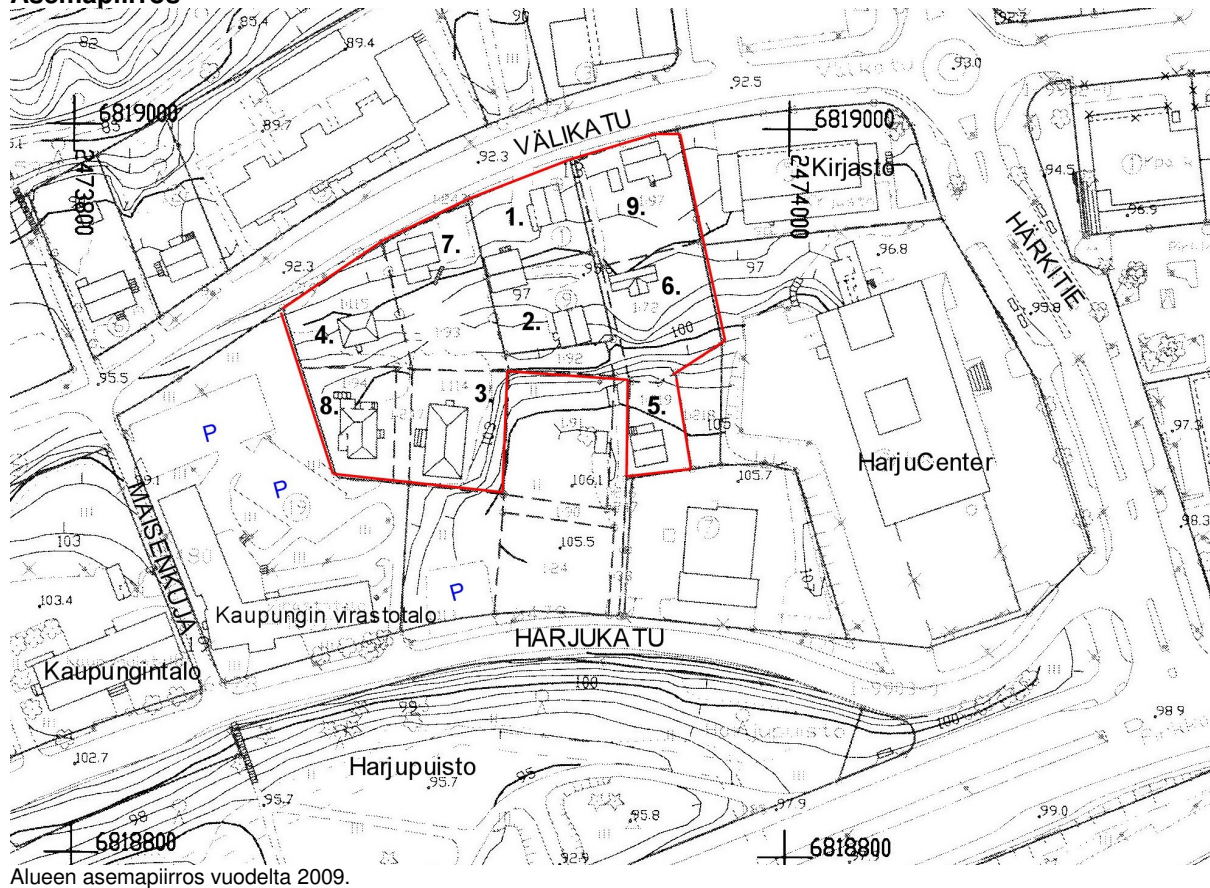
Säilymisedellytykset

Alueen säilymisedellytyksiä uhkaa kaavoituksellinen paine alueen tehokkaampaan käyttöön. Aluekokonaisuuden säilymistä uhkaa myös muutaman kiinteistön jääminen tyhjilleen, ja sitä myöten tapahtuva rappeutuminen. Rakennusten käyttöönottoa ja kunnostamista estää merkittävästi juuri epätietoisuus kaavoituksen tulevaisuudesta. Käytössä olevia rakennuksia ylläpidetään, ja osalla niiden omistajista on voimakas tahto rakennusten säilyttämiseksi jatkossakin.

Luettelointiperuste	rakennushistoriallinen	x
	historiallinen	x
	maisemallinen	x

Alue on Nokian kaupungin vanhinta keskustaa. Alue on edelleen keskeisellä ja näkyvällä paikalla kaupungin keskustassa. Säilyneiden rakennusten joukossa on rakennushistoriallisesti alkuperäisinä säilyneitä pientaloja eri aikakausilta.

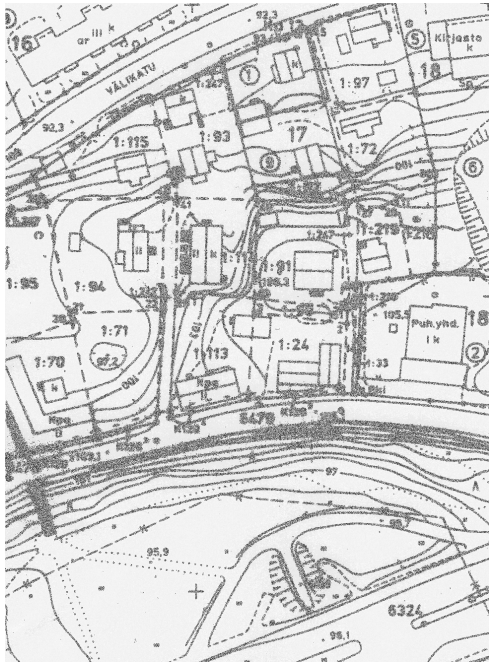
Asemapiirros

Alueen asemapiirros vuodelta 2009.

Inventoitava alue 1980-luvulla.

Valokuvat

Vällickadun länsipää. Etualalla oikealla Heikkisen ja Lepän kiinteistöt.

Vällickadulta etelään nouseva rinne. Vasemmalta Puistolan, tontin 17:9, Lepän, Santamaan ja Heikkisen rakennukset.

Välikadun itäpää. Inventoitava alue alkaa vasemmalta, Kanervan kiinteistöstä.

Inventoitava alue rajautuu vilkkaaseen liikekeskustaan. Oikealla Kanervan kiinteistö Välikadulla.

Välikadun kiinteistöjä: vasemmalta Kanervan ja Puistolan kiinteistöt sekä oikealla kiinteistö 17:1.

Näkymä Välikadulta etelään. Vasemmalla kiinteistö 17:1 piharakennuksineen ja oikealla Puistolan kiinteistö. Taustalla näkyvät Santamaan kiinteistö sekä kaupungin virastotalo.

Näkymä Harjukadulta, Vesiharjun kiinteistölle erkanevalle tielle. Kiinteistön molemmin puolin puhelinyhdistyksen rakennuksia.

Näkymä Harjukadulta pohjoiseen. Vasemmalla kaupungin virastotalon kulma, edessä Heikkisen ja oikealla Santamaan kiinteistö.

As Oy Santamaan nurkalta avautuu näkymä alas kaupunkiin. Edessä kiinteistö 17:9.

Harjun rakennuksia 1960-luvun alussa, ennen kirjaston ja HarjuCenterin rakentamista. Kuvassa näkyy muun muassa Rantasen Terijoelta tuodun asuintalon pääty. Rakennus on sittemmin purettu.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

ks. Lähteet s.80

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp
30.3.2009

Inventoija

Maastokäynnit ja tietojen tallennus Kati Lahtinen, 1.1.- 31.3.2009

Kohdeinventoinnit

1. 536-1-17-1

Lääni Länsi-Suomi
Kunta Nokia / 536
Kaupunginosa I kaupunginosa / 1
Kortteli 17
Tontti 1
Kiinteistön nimi ("Riitanrinne")
Kiinteistötunnus 536-1-17-1
Rekisteröity 19.4.1951
Lohkottu tilasta muodostunut määräaloista
536-426-1-92 Varjomäki (618m²)
536-426-1-247 Viikiharju (166m²)

Karttalehti 212305 (peruskartta, KKJ)
M4211D (maastokartta, UTM-lehtijako)
pohjoiskoordinaatti N6818979 (KKJ) / N6820994 (EUREF-FIN)
itäkoordinaatti E2473932 (KKJ) / E314012 (EUREF-FIN)

Kaava asemakaava
Maa-ala 0,0712 ha

Osoite Välikatu 7
37100 Nokia
Omistaja Riitta Lindeman, p. 03 341 2275
Välikatu 7, 37100 Nokia

Kohdetyyppi asuin- ja liikekiinteistö

Rak. lkm 2 (+ purettu vanha piharakennus)
Inventoitu 2

Rakennuksen kuvaus

Rakennuksen numero	001	002
Nyk. käyttö	asuin- ja liikerakennus	piharakennus
Alkup. käyttö	asuin- ja liikerakennus (autotallit)	piharakennus, mm. pihasauna
Rakennusaika	1937	1951/1954
Suunnittelija		rkm Arvo N. Mäkinen 1951
Rakennus-/toimenpideluvat	- 1951: 1848/51, aidan rakentaminen, ei tietoa toteutuksesta - 1951: 1865/51, talousrakennuksen rakentaminen - 1992: 92-29, vähäinen muutos 1. kerroksessa, uudet portaat sisäänkäyntiin, julkisivumuutos – lupa rauennut - 1999: 99-140, aidan rakentaminen tontin ympäri - 2001: 01-162, kellarikerroksen muutos parturi-kampaamoksi	
Kerrosluku	2 + (1)	1
Kerrosala (m ²)	160	50
Huoneistot	1 + liikehuoneisto	-
Perusta	betoni, maalattu tummanruskeaksi	betoni, maalattu tummanruskeaksi
Runko	hirsi	rankorakenne
Kattomuoto	satula	satula

Kate	profiilipelti, tiilikuvioitu, tumma	profiilipelti
Vuoraus	profiilipelti, kuistin osalta pysty peiterimavuoraus	pysty peiterima
Ulkovärit	kermanvaalea, listoitus valkoinen, perustus tummanruskea,	kermanvaalea, listoitus valk., perustus tummanruskea
Kuistit ja parvekkeet	kaksikerroksinen umpinainen ja satulakattoinen porraskuisti, ovilippa	-
Ikkunajako	6- ja 9-ruutu, ristikarmi kuistin nauhaikkuna	1- ja 2-osaiset
Ikkunat	vanhat puuikkunat	vanhat puuikkunat
Ovet	uusitut, 1990-luvun henkiset valkoiset	pystylautapaneloidut, valkoiset
Koristeet	-	-
Lämmitys	sähköpatterit	-
Kunto	Hyvä	Hyvä
Erityispiirteet	porraskuisti	

Rakennuskuvaus

Aivan Välikadun varrella olevaan kiinteistöön kuuluu kaksi rakennusta; kaksikerroksinen asuin- ja liikeyritys sekä naapurin kanssa yhteisellä sivuseinällä varustettu piharakennus. Asuin- ja liikeyritys sijaitsee pääty kadulle päin, hiukan katulinjasta sisään. Rakennuksen eteen jää pieni parkkitila alakerrassa toimivan parturi-kampaamon asiakkaille. Rakennuksen toinen kerros on varattu kampaamoyrittäjän asuinkäyttöön ja kulku asuintiloihin käy pihan puolelta rakennuksen kylkeen rakennetun kaksikerroksisen umpinaisen porraskuistin kautta.

Pihapiiri nousee loivasti rinteeseen, etelää kohti. Piha on aidattu matalahkolla (korkeus n. 1 m) valkoiseksi maalatulla pystylauta-aidalla. Pihassa on etupäässä lehtipuita, muun muassa vanha omenapuu.

Rakennusten massa on säilynyt suhteellisen alkuperäisenä, ainoastaan länsisivun porraskuisti on ilmeisesti lisätty hiukan alkuperäistä rakennusaikaa myöhemmin. Kuistin ikkunatyypin on esimerkiksi muuta rakennusta modernimpi. Ajan saatossa asuinrakennuksen ulkopintoja on muutettu niin, että rakennuksen seinä verhoaa kermanvalkoinen profiilipelti ja katteena on puolestaan tumma tiilikuvioitu profiilipelti. Seinien alkuperäistä siroa peiterimallista pystyverhousta on kuitenkin näkyvissä edelleen kuistin seinissä. Kauempaa katsoen puu- ja peltiverhotun seinän ero ei merkittävästi erotu. Ikkunat ovat alkuperäiset, perusmalliltaan ristikarmilliset 6- ja 9-ruutuikkunat. Vain kivijalan kampaamon pohjoispäättyyn on tehty uudet ikkunat, vanhojen autotallinovie poiston yhteydessä. Kuistin ikkunat ovat pystykarmillinen 2-osainen ikkuna sekä viiden ruudun nauhaikkuna. Rapattu perustus on maalattu tummanruskeaksi. Rungoltaan rakennus on nykyisen asukkaan mukaan hirsinen. Rakennuksen kerrosalaksi on merkitty kiinteistörekisteriin 160 m². Alakerran liiketilaa on noin 60m² ja rakennuksen kolmas kerros on tällä hetkellä varastokäytössä.

Tontin etelärajalla oleva piharakennus on vanha, joskin ulkoasultaan jonkin verran uusittu. Rakennus on naapurin kanssa yhteinen sikäli, että rakennuksen harja on tonttien rajalla ja harjan suuntainen seinä jakaa rakennuksen kahdeksi erilliseksi puoliskoksi. Rakennus on kaksivärinen; kumpikin puolisko kiinteistöjen päärakennuksen värillä maalattu. Tämä alarinteen puoleinen osio on toisin sanoen kermanvalkoiseksi maalattu ja betoniperustukseltaan tummanruskea. Katteena on profiilipelti. Rakennuksessa on omistajan mukaan ollut muun muassa vanha pihasauna, joka on myöhemmin purettu. Rakennus on edelleen maalattialla.

Rakennushistoria

Kiinteistö on muodostettu vuonna 1950 kiinteistöistä Varjomäki (536-426-1-92) ja Viikiharju (536-426-1-247) erotetuista määräaloista. Suurin osa uutta tonttia muodostettiin Varjomäki-tilasta (618m²). Sittemmin tonttia on pienennetty hiukan Välikadun laajennusta varten (v.1970).

Kiinteistön rakennushistoria on kuitenkin vanhempi. Alun perin kiinteistö on ollut yhtä ja samaa kiinteistöä ylärinteessä olevan tontin (17:9) kanssa. Kiinteistö oli Oskar Honkasen 0,150 ha suuruinen Varjomäki-tila, joka oli lohkottu hänelle Viikin kartanon maista vuonna 1926-27.

Perimätiedon mukaan kiinteistön nykyisen päärakennuksen on rakennuttanut juuri edellä mainittu **kuorma-autoilija Osakar(i) Honkanen** (s. 1882) vaimonsa **Amandan** kanssa vuonna 1937. Honkanen aloitti uransa hevosmiehenä, mutta jatkoi sittemmin autoilijana. Tietävästi hän muun muassa hankki paikkakunnan ensimmäiset kuorma-autot käyttöönsä. Tässä kadunvarren talossa (inventoitava rakennus nro 001) olivat Honkasen kaksi autotallia, ja talon yläkerrassa asui Honkasen tytär perheineen. Itselleen Honkanen oli rakennuttanut asuintalon ylärinteen puolelle kymmenkunta vuotta aikaisemmin. 1950-luvun tontinjon myötä rakennukset päätyivät eri omistajille niin, että tämä Oskar Honkasen oma asuinrakennus kuuluu nyt naapurikiinteistöön (536-1-17-9). Ilmeisesti kiinteistön jakaantuminen kahdeksi liittyy Amanda Honkasen perinnönjakoon, jonka myötä alarinteen rakennusta asunut Honkasen tytär perheineen lunasti rakennuksen omakseen muilta sisaruksilta.

Uusiksi omistajiksi tulivat siis rouva **Helmi** ja **autoilija Eero Virtanen**. Jo vuonna 1951 Virtaset hakivat lupaa tonttinsa aitaamiseksi pystylautaisella, noin metrin korkuisella ja leveällä portilla varustetulla aidalla. Aidalla piti osittain sulkea myös kulku kiinteistöille Pilvilinna ja 17:9. Tämä piti toteuttaa heti kaupungin rakennettua kyseisille kiinteistöille uusi Harjun puoleinen kulku, uutta Ylinenkatua pitkin. Ylinenkatua ei koskaan toteutettu, eikä inventoinnissa saatua tietoa rakennettiin myöskään luvan mukaista aitaa miltään osin.

Välittömästi aidan lupa-anomuksen jälkeen Virtaset hakivat lupaa myös uudelle, tontilla nykyisin olevalle piharakennukselle sekä vanhan talousrakennuksen purkamiselle. Muun muassa vuoden 1950 tonttijakoehdotuksen (Tonttijakokartta P. Perimaa 1950) mukaan tontin alkuperäinen piharakennus oli lähempänä Välikatua, pääty kadulle päin. Uusi talousrakennus rakennettiin sille kaavassa varatulle paikalle, aivan tontin etelärajaan kiinni. Rakennuksen suunnitteli nokialainen rakennusmestari Arvo N. Mäkinen. Pystyvuoratussa ja huopakattoisessa sekä osittain kahdessa kerroksessa olevassa rakennuksessa oli itäpäädyn pihasaunan lisäksi talouskellari, ulkokuusi ja puuliiteri. Päädyn ja sivuseinän sisäänkäynteihin johtivat portaat, jotka on sittemmin purettu pois. Samoin sauna on nykyisen omistajan mukaan purettu. Ulko-ovina oli 1950-luvun pystypaneloidut ovet, jotka on myöhemmin uusittu.

Ajan saatossa kiinteistön omisti muun muassa **kuorma-autoilija Aaltonen**, jonka vävy **Jouko Virtanen** piti sittemmin talon alakerrassa autokorjaamo. Sitä ennen tiloissa toimi **Leppäsen Vesijohtoliike**.

Niin ikään rakennuksen alakerrassa on toiminut rengaskorjaamo sekä ilmeisesti sähköliikkeen varasto.

Vuonna 1980 kiinteistön osti **rakennusurakoitsija (Vilho) Toivo Lindeman** vaimonsa **Kertun** kanssa. Myyjänä oli kirvesmies **Seppo Heikkilä** Tampereelta. Toivo oli aikanaan sota-aikana asunut talon yläkerrassa, mikä oli herättänyt kiinnostuksen talon ostamisesta. Lindemanit eivät kuitenkaan koskaan itse asuneet rakennusta, vaan asuintilat toimivat lähinnä varastokäytössä. Alakerran liiketilassa oli edelleen yrittäjiä vuokralaisina.

1980 - 90-lukujen vaihteessa rakennusta kunnostettiin kaupungin kehotuksesta ulkoapäin. Tällöin rakennuksen puinen peiterimavuoraus peitettiin vaaleankeltaisella profiilipellillä. Vanha pyöristetyn peiterimoin tehty vuoraus jäi kuitenkin näkyviin kuistiosaan. Tämä umpinainen porraskuisti, veranta, ei ilmeisesti ole aivan alkuperäinen, vaan mahdollisesti lisätty jokunen vuosi rakennuksen rakentamisen jälkeen. 1990-luvun alussa vanha kuisti oli tarkoitus purkaa ja korvata kestopuisilla avoportilla. Työhön saatiin jo rakennuslupakin, mutta muutostyötä ei kuitenkaan toteutettu. Ilmeisesti tällöin kuitenkin sisäpuolen portaat ullakolle purettiin.

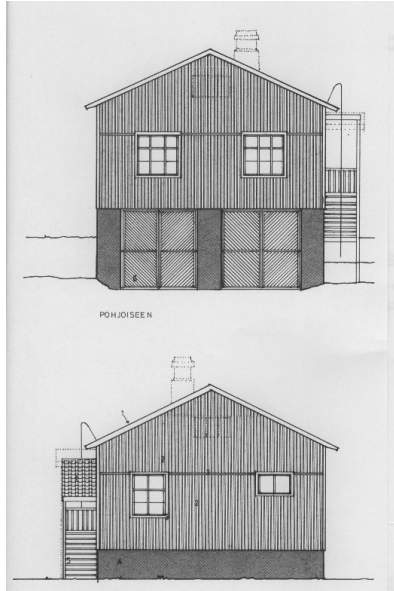
Nykyisen omistajan mukaan talon pääkerroksessa on ollut alun perin kaksi keittiön ja kamarin huoneistoa sekä yhteinen aula. Yläkerrassa on ollut kaksi makuuhuonetta. Varsinkin sota-ajalle tyypillisesti tässäkin talossa on ollut vuokralaisia.

Rakennuksen nykyinen omistaja ja asukas **Riitta Lindeman** osti rakennuksen vanhemmiltaan Kerttu ja Vilho Lindemanilta vuonna 1998. Samana vuonna omistaja teki miehensä ja veljensä kanssa asuintiloihin peruskorjauksen, jossa muun muassa vanhat vesikiertoiset lämmityspatterit korvattiin sähköpattereilla. Sisätiloissa ei ole säilynyt paljon alkuperäisiä elementtejä, eikä esimerkiksi alkuperäisistä uuneista ole tietoa.

Vuonna 2001 alakerran vanhat autotallitilat muutettiin parturi-kampaamon liiketiloiksi. Samasta vuodesta lähtien tiloissa on toiminut rakennuksen nykyisen omistajan ja asukkaan parturi-kampaamo, T:mi Riitta Lindeman.

Vanhojen kauppakirjojen perusteella ylärinteen erotetulla kiinteistöllä (17:9) säilyi aluksi vedenotto-oikeus alarinteen kiinteistön puolella olevaan kaivoon. Kaivon sijaintia ei saatu inventoinnissa selvitettyä. Pihassa on ollut paljon vanhoja omenapuita, jotka on suurimmaksi osaksi kaadettu pois. Pihapiiriä kiertävä valkoinen lauta-aita on tehty 2000-luvun vaihteessa.

Vuoden 1992 lupakuvissa näkyy muun muassa purettu koristeellinen vanha piippu. Kuvassa näkyvät myös 10 vuotta myöhemmin poistetut autotallinovek. Julkisivu peitettiin pääosin profiilipellillä, mutta yläkerran ikkunoita ei peitetty. Myös suunniteltu kestopuinen avoporraskuisti jätettiin toteuttamatta.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

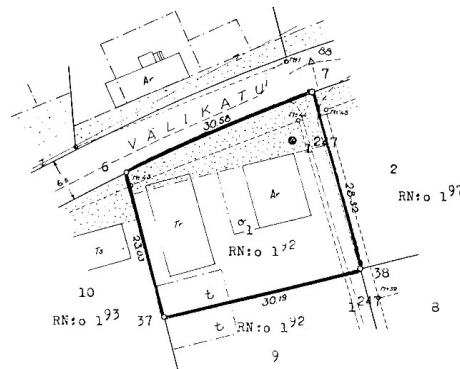
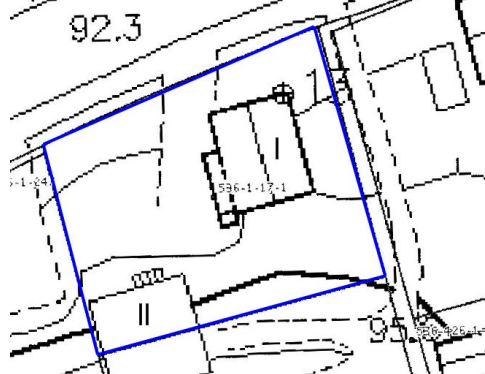
Säilymisedellytykset

Säilymisedellytykset ovat rakennusten kunnan puolesta hyvät.

Luettelointiperuste	rakennushistoriallinen	
	historiallinen	X
	maisemallinen	X

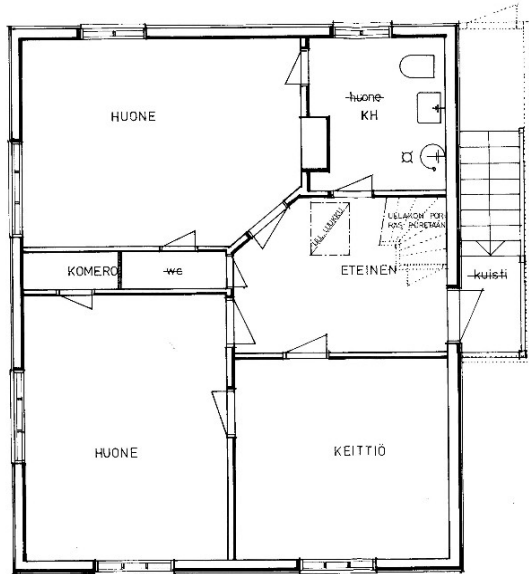
Maisemallisesti keskeisellä paikalla oleva rakennus kytkeytyy paikallishistoriaan Nokian ensimmäisen kuorma-autoilijan myötä. Kuorma-autoilijan autotallit sijaitsivat rakennuksen alakerrassa. Tontilla myös vanha piharakennus, joita on säilynyt alueella vain muutama.

Asemapiirros

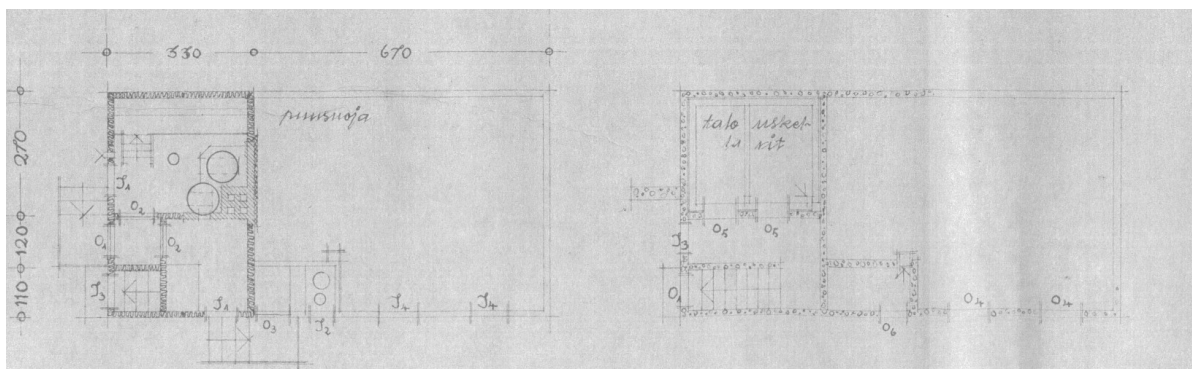
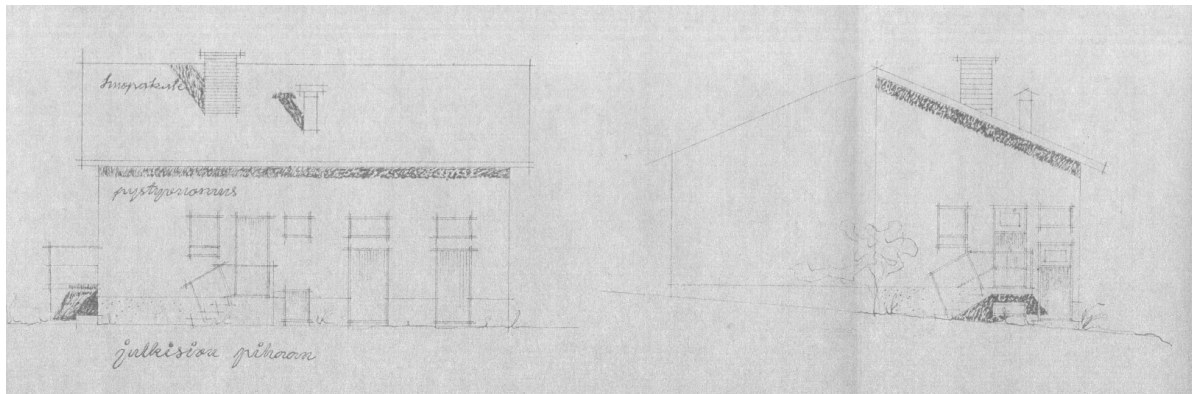

Nykyinen sekä vuoden 1950 tonttijakokartan mukainen asemapiirros, jossa näkyy vanha piharakennus sekä uuden piharakennuksen suunniteltu paikka.

Pohjapiirros

Pääkerroksen pohjakaava vuodelta 1992, jolloin muun muassa ullakon porras purettiin ja kylpyhuoneen paikka vaihdettiin. Lupaa haettiin myös porraskuistin korvaamiseksi avokuistilla, mutta tämä jätettiin toteuttamatta. Muuten pohjakaava vastaa nykyistä tilannetta.

Arvo N. Mäkisen piirtämä talousrakennus 1951.

Valokuvat

Julkisivu pohjoiseen, Välikadulle.

Länsiseinän kuisti.

Pihanpuoleinen julkisivu etelään.

Rakennuksen kaakkoisnurkka. Taustalla Puistolan kiinteistö.

Aidattu pihapiiri idästä katsottuna.

Alkuperäiset ikkunat.

Entisen autotallin paikalle on tehty parturi-kampaamo.

Piharakennus tontin rajalla.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonnan arkisto

Kiinteistön 536-1-17-9 talonpaperit (mm. lohkomiskirja 1926-27, kauppakirjoja ja lainhuutotodistuksia), om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa 1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Kotiseutumme värikuvina - Nokia, toim. Jan Södersved et al. Aero-Kuva Oy, 2008

Suullisia tietoja antaneet

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Riitta Lindeman, Nokia 18.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp
30.3.2009

Inventoija

Maastokäynti 18.2.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 25.2.2009, Kati Lahtinen

2. 536-1-17-9, (VARJOMÄKI)

Lääni	Länsi-Suomi
Kunta	Nokia / 536
Kaupunginosa	I kaupunginosa / 1
Kortteli	17
Tontti	9
Kiinteistön nimi	(Varjomäki)
Kiinteistötunnus	536-1-17-9
Rekisteröity	19.4.1951
Lohkottu tilasta	muodostunut määräaloista 536-426-1-92 Varjomäki (656m ²) 536-426-1-247 Viikinharju (64m ²)

Karttalehti	212305 (peruskartta, KKJ) M4211D (maastokartta, UTM-lehtijako)
pohjoiskoordinaatti	N6818945 (KKJ) / N6820960 (EUREF-FIN)
itäkoordinaatti	E2473940 (KKJ) / E314018 (EUREF-FIN)

Kaava	asemakaava
Maa-ala	0,0720 ha

Osoite	Välikatu 7 B 37100 Nokia
Omistaja	Pirjo Tatti, 040 753 4717 Välikatu 7 B, 37100 Nokia

Kohdetyyppi	asuinkiinteistö
-------------	-----------------

Rak. lkm	4
Inventoitu	2

Rakennuksen kuvaus

Rakennuksen numero	001	002
Nyk. käyttö	asuinrakennus	piharakennus, mm. talli, liiteri
Alkup. käyttö	asuinrakennus	piharakennus, mm. talli, liiteri, käymälä
Rakennusaika	1927/1928	1948/49
Suunnittelija		T. Autio ? 1948
Rakennus-/toimenpideluvat	-1948: 978/48, talousrakennuksen rakentaminen -1980: 255/80, talousrakennuksen päädyn muuttaminen autovajaksi	
Kerroslukku	3	1
Kerrosala (m ²)	n. 90m ² /krs., yht. n. 270	n. 50
Huoneistot	1, alun perin 3	-
Perusta	betoni	betoni
Runko	hirsi	rankorakenne
Kattomuoto	satula	satula
Kate	tiili	profiilipelti?, alun perin päre
Vuoraus	pysty peiterima, yläosa vaakalauta	pysty peiterima
Ulkovärit	ruskean oranssi, listoitus ja perustus tummanruskea	ruskean oranssi, listoitus ja ovet tummanruskea
Kuistit/parvekkeet	pääsisäänkäynnin pieni satula- kattoinen avokuisti	-
Ikkunajako	1-ruutu, valeristikolla (6-ruutu)	1-ruutu, valeristikolla (6-ruutu)
Ikkunat	uusitut puuikkunat	vanhat kulmaraudalliset puuikkunat
Ovet	uusitut	vanhat vaakalautapaneloidut

Koristeet	ulkoportaiden myöhemmin tehty laattakoristelu	+ päädyn pariovet
Lämmitys	suora sähkö + uunilämmitys	ei kiinteää lämmityslaitetta
Kunto	hyvä	hyvä
Erityispiirteet	kivijalan vanha kauppatila näyteikkunoineen leveät pilasterimaiset nurkkalistoitukset 4 vanhaa säilynyttä lämmitysuunia vintin lunetteikkuna	

Rakennuskuvaus

Välikatu 5 ja 7 rakennusten välistä johtaa kapea tie ylemmäksi rinteeseen, jossa sijaitsee jyhkeä asuintalo piharakennuksineen. Pihapiiriin kuuluu neljä rakennusta sekä pihapatio. Kiinteistön päärakennus on hyvin 1920-luvun henkinen, osittain rinteeseen rakennettu kolmikerroksinen asuinrakennus. Pihan pohjoisrajalla sijaitsee naapurikiinteistön piharakennuksen kanssa yhteisellä sivuseinällä varustettu piharakennus, mahdollisesti 1950-luvulta. Rakennuksessa on muun muassa maalattiainen puuliiteri ja rakennuksen päädyssä on matala autotalli, johon on valettu betoninen lattia. Pihan keskivaiheille on myöhemmin rakennettu pieniä matalia piharakennuksia. Kiinteistön tontti on paikoin jyrkästikin etelään nouseva rinnetontti, jolla on puu- ja pensaskasvillisuutta.

Kaikki rakennukset on maalattu samalla ruskeanoranssilla sävyllä, tummanruskein korostuksin. Päärakennuksen ikkunat ja ovet on aikanaan uusittu, mutta muuten rakennus on ilmeeltään ja varsinkin massaltaan hyvin alkuperäisen oloinen. Muun muassa siro peiterimavuoraus ja nurkkien massiivisen listoitukset ovat ilmeisesti alkuperäiset. 1920-luvun henkeä luovat vuorauksen ja nurkkalistoituksen lisäksi katon jyrkähkö kaltevuus ja jyhkeät kissanpenkit sekä vintin puolipyöreät lunetteikkunat.

Asuinrakennuksen sisäänkäynnit ovat kivijalan päädyistä sekä pihan puolelta kuistin kautta keskikerrokseen. Rakennuksessa on tällä hetkellä yksi asuinhuoneisto. Aikanaan talossa on ollut kolme asuinhuoneistoa; yksi perhe on asunut kutakin kerrosta.

Sisätiloissa on säilynyt paljon vanhoja elementtejä. Talossa on kaksi tiilimuurattua uunia ja kaksi Turun kaakelitehtaan kaakeliuunia. Uunit ovat edelleen käytössä. Sisäovet ovat vanhat, peilijaoltaan tyyppillistä 1900-luvun alkua. Vanhat puuportaat ovat edelleen paikallaan ja myös pohjakaava on likimain entisellään.

Vanhat lautalattiat ja paneloidut sisäkatot ovat osittain näkyvissä. Nykyinen asukas on kunnostanut itse paljon sisäpintoja, myös uusin ratkaisuin.

Rakennushistoria

Päärakennuksen valmistumisvuodeksi on merkitty kiinteistörekisteriin 1938. Tietävästi rakennus on kuitenkin valmistunut jo vuonna 1927 tai 1928, jolloin sen rakennutti **kuorma-autoilija (ajuri) Oskar Honkanen** (s. 1882). Kiinteistöllä on yhteinen historia alarinteen puolella olevan naapurikiinteistön (536-1-17-1) kanssa: Tontit olivat aluksi yhteistä Varjomäen tilaa, joka lohkottiin Honkaselle Viikin kartanon ("yksinäisrälssäteritilan") maista vuonna 1926-27. Honkanen rakennutti kadunvarteen kymmenisen vuotta asuintaloon myöhemmin rakennuksen, jonka alakertaan tuli kaksi autotallia kuorma-autoille ja yläkerrassa asui hänen tyttärensä perheineen. Honkanen oli entinen hevospies, joka sittemmin ryhtyi autoilijaksi ja hankki tietävästi myös Nokian ensimmäiset kuorma-autot käyttöönsä.

Kiinteistö jakautui kahdeksi 1950-luvulle tultaessa. Oskar Honkasen vaimo Amanda Honkanen kuoli 1946, jolloin kiinteistö siirtyi perintönä osittain hänen lapsilleen: 1/8 Varjomäen tilasta siirtyi **autoilija Eero Virtaselle ja Helmi Amanda Virtaselle**, 1/8 autoilija Viljo Honkaselle, 1/8 autoilija Väinö Honkaselle ja 1/8 rouva Hulda Simoselle (Helsinki). Simonen sekä Viljo ja Väinö Honkanen myivät pian osuutensa alarinteen talossa jo ennestään asuneille Virtasille (Honkasen tytär perheineen), ja pian asuintalot erotettiin kahdeksi omaksi tontikseen. Ylärinteen kiinteistöllä säilyi kuitenkin aluksi vedenotto-oikeus alarinteen tontilla olleeseen kaivoon. Virallisesti tontit muodostettiin Varjomäen ja Viikinharjun tiloista erotetuista määräaloista vuonna 1950, sillä Oskar Honkanen oli ostanut juuri ennen tontinjakoa kaistaleen agronomi Nils B. V. ja Valborg E. Procopén omistamasta Viikinharjusta

(1:247). Uudet kiinteistötunnukset annettiin kauppalan alueelle tekemän uunituoreen tonttijakoehdotuksen mukaan.

Vuonna 1954 Oskari Honkanen myi kiinteistön Kangasalta tulleille **Tuomas** (s.1899) ja **Laina** (s.1899, o.s. Kantola) **Palolle**. Kaupantekohetkellä Honkanen itse asui rakennuksen yhtä huoneistoa, jossa hänellä oli myös alivuokralainen.

Tuomas Palo oli kirvesmies ja tehtaantyömies. Palojen omistajuus jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä jo vuonna 1956 kiinteistön osti tehtaantyöntekijä **Oskari Kaskela** vaimonsa **Irja** Kaskelan kanssa. Kaskelat muuttivat asumaan kahta huonetta ja keittiötä, mutta Palon kaksi poikaa jäivät edelleen vuokralle talon kahteen muuhun huoneistoon. Työnjakaja Irja Kaskela jäi leskeksi 1965, mutta meni uusiin naimisiin (rva Järvinen) ja omisti kiinteistöä aina vuoteen 1979 asti. Irja Järvinen myi kiinteistön Ruotsista tulleelle metallityöntekijäpariskunnalle **Pentti ja Laila Kvickille**. Vuonna 1987 kiinteistön osti **Tarmo Tatti** (s.1936), joka ei itse asunut rakennuksessa, vaan piti sitä vuokralla. Seutu oli ennestään tuttu, sillä Tarmo Tatilla oli ylempänä Harjukadulla Tatin asusteliike. Vuonna 1993 rakennus siirtyi perinnönjaossa nykyiselle omistajalle, Tarmo Tatin tyttäreille **Pirjo Tatille**. Pirjo Tatti muutti taloon asumaan, ja on myös ajan kuluessa remontoanut taloa itse.

Jo heti 1990-luvulla rakennuksen julkisivu kunnostettiin. Tällöin muun muassa rakennuksen vanha mineriittikate ja sen alla ollut päre uusittiin tiilikatteella. Niin ikään pihan rakennukset maalattiin nykyisellä ruskeanoranssilla sävyllä. Tätä ennen rakennus oli väriltään vaalean keltainen. Rakennuksen ikkunat oli uusittu jo ennen omistajanvaihdosta, ilmeisesti 1980-luvulla. Myös ulko-ovet on ajan saatossa uusittu, joskin nykyinen omistaja kertoi rakennuksen alakerrasta löytyneen vanhan vinoneliöikkunaisen ulko-oven.

Rakennus on tällä hetkellä täysin Pirjo Tatin asuinkäytössä, mutta aikanaan rakennuksessa on ollut ainakin kolme asuinhuoneistoa. Kussakin kerroksessa on asunut yksi perhe. Rakennuksen kivijalassa on tietävästi ollut joskus myös kauppa. Kauppa-aikaan viittaavat oven viereiset isot ikkuna-aukot. Lisäksi toisen ikkuna-aukon kohdalla on edelleen pieni komero, jossa on näyteikkunamaisesti pienet viistohyllyt.

Kiinteistön nykyinen omistaja on kuullut myös kerrottavan, että Nokian toista paloautoa olisi aikoinaan pidetty piharakennuksen pienessä tallissa. Talousrakennuksen päädyn varsinaiseksi autovajaksi muutti kuitenkin vasta Pentti Kvick vuonna 1980. Muina tiloina piharakennuksessa oli polkupyörävaja, puuvaja ja työkaluvaja. Alun perin rakennuksen rakennutti Oskari Honkanen vuonna 1948-49. Muutamaa vuotta myöhemmin naapurikiinteistön omistaja rakensi oman, kaavan mukaisesti sijoitetun piharakennuksensa aivan Honkasen piharakennukseen kiinni. Pärekattoiseksi suunnitellun rakennukseen tuli puuvaja, talli, lantala ja käymälä.

Tontin etelälaidalla, korkeahkon rinteen päällä on kulkenut ennen Välikadun suuntainen kulkutie. Paikalle suunniteltiin aikanaan myös varsinaista katua, ”Ylinen katu”, ”Yliskatu”, joka jäi kuitenkin toteuttamatta.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

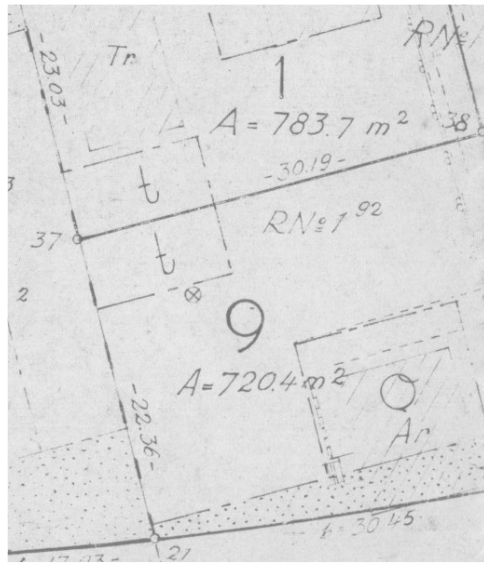
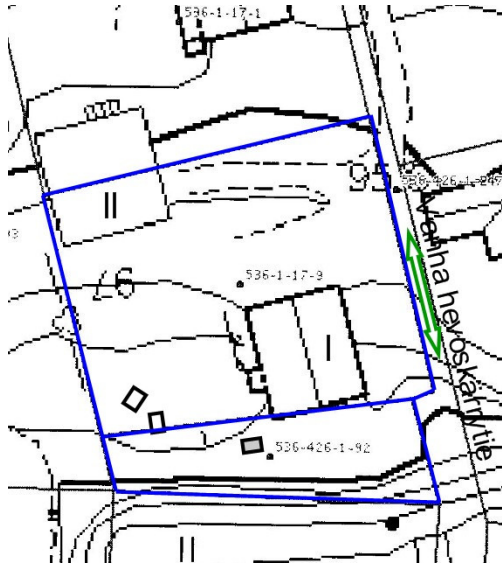
Säilymisedellytykset

Säilymisedellytykset ovat rakennusten kunnan puolesta hyvät. Omistaja haluaa säilyttää Nokian keskustan harvalukuista vanhaa rakennuskantaa.

Luettelointiperuste	rakennushistoriallinen	x
	historiallinen	x
	maisemallinen	

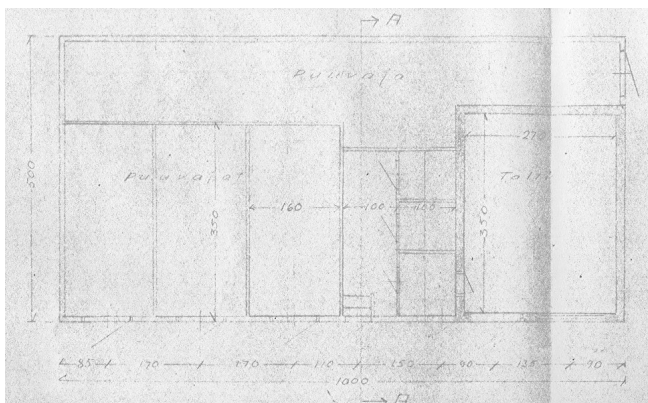
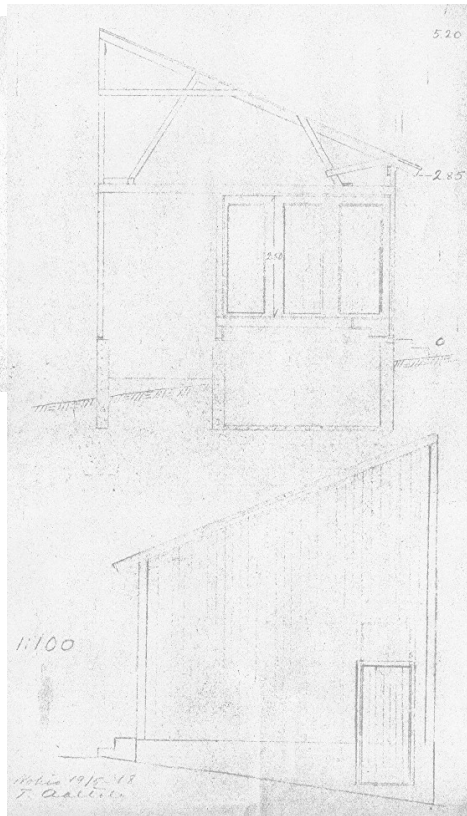
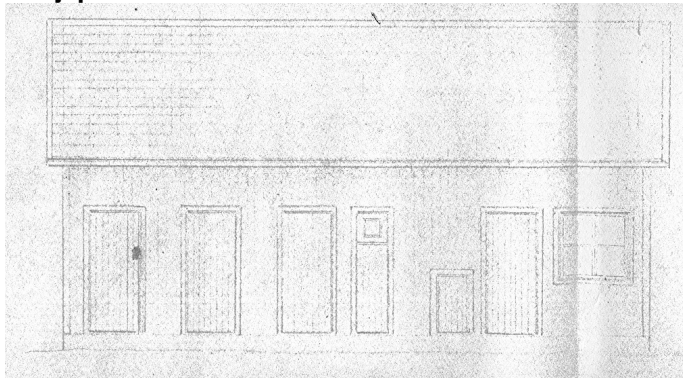
Asuinrakennus on yksi alueen vanhimmista rakennuksista. Siinä on säilynyt paljon alkuperäistä sekä ulko- että sisätiloissa, muun muassa alueen ainoat kaakeliuunit. Rakennus kytkeytyy myös paikallishistoriaan muun muassa kivijalassa sijainneen kaupan myötä. Tontilla myös vanha piharakennus, joita on säilynyt alueella vain muutama.

Asemapiirros

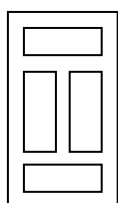
Tonttijakoehdotus v. 1950.

Pohjapiirros

Piharakennuksen rakennuspiirustukset.

Asuintalon sisäovimalli.

Valokuvat

Asuinrakennuksen pohjoispääty.

Julkisivu itään.

Rakennuksen vanha koristeellinen ulkovooraus.

Pohjoispäädyn kivijalassa on tiettävästi ollut kauppa.

Eteläpääty.

Asuinrakennuksessa on jäljellä kaksi kaakeliuunia (Turun kaakelitehdas) ja kaksi tiilimuuria.

Näkymä Välikadulta.

Piharakennuksen eteläsivu.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonnan arkisto

Kiinteistön 536-1-17-9 talonpaperit (mm. lohkomiskirja 1926-27, kauppakirjoja ja lainhuutotodistuksia), om. Pirjo Tatti. (18.2.2009)

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa 1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Kotiseutumme värikuvina - Nokia, toim. Jan Södersved et al. Aero-Kuva Oy, 2008

Suullisia tietoja antaneet

Pirjo Tatti, Nokia 18.2.2008

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp
30.3.2009

Inventoija

Maastokäynti 18.2.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 25.2.2009, Kati Lahtinen

3. 536-426-1-114, SANTAMAA

Lääni	Länsi-Suomi
Kunta	Nokia / 536
Kylä	Viik / 426
RN:O	1:114
Kiinteistön nimi	SANTAMAA
Kiinteistötunnus	536-426-1-114
Rekisteröity	21.1.1931
Lohkottu tilasta	536-426-1-101 VIIK
Karttalehti	212305 (peruskartta, KKJ) M4211B (maastokartta, UTM-lehtijako)
pohjoiskoordinaatti	N6818915 (KKJ) / N6820932 (EUREF-FIN)
itäkoordinaatti	E2473905 (KKJ) / E313982 (EUREF-FIN)
Kaava	asemakaava
Maa-ala	0,0870 ha
Osoite	Harjukatu 19 A 37100 Nokia
Omistaja	asunto-osakeyhtiö, As Oy Santamaa Isännöitsijä: Nokian Tili- ja Kiinteistötoimisto, Rautavuori Risto Ky Poutuntie10, 37100 Nokia, p. 03 341 3513
Kohdetyyppi	asuinkiinteistö, kerrostalo
Rak. lkm	1 (+ purettu piharakennus)
Inventoitu	1
Rakennuksen kuvaus	
Rakennuksen numero	001
Nyk. käyttö	asuinkerrostalo
alkup. käyttö	asuinkerrostalo
Rakennusaika	1936
Suunnittelija	
Rakennus-/toimenpideluvat	-1988: 88-292, huoneistosauna pohjakerroksen asuinhuoneistoon - 1988: 88-294, huoneistosauna ensimmäisen kerroksen eteläpäädyn asuinhuoneistoon - 1990: 90-368, huoneistosauna toisen kerroksen eteläpäädyn asuinhuoneistoon -1989: 89-(10)25, julkisivumuutos - 1989. 89-(10)28, huoneistosauna yläkerran huoneistoon A7
Kerroslukku	2
Kerrosala (m ²)	326
Huoneistot	7: 001: 2h, wc 65m ² 002: 2h, wc, s 36m ² 003: 2 h, wc, s, 68m ² 004: 2h, wc, s, 61 m ² 005: 2h, wc, s, 63 m ² 006: 1h, wc, s, 40m ² 007: 1h, wc, s, 39 m ²
Perusta	betoni, roiskerapattu
Runko	puu, rankorakenne?

Kattomuoto	auma
Kate	palahuopa, ennen huopakaistale
Vuoraus	pysty lomalauta
Ulkovärit	keltainen ("kartanonkeltainen"), valkoiset listat, perustus siniharmaa
Kuistit/parvekkeet	pohjoispäädyn kivijalan satulakattoinen avokuisti/ovilippa
Ikkunajako	6-ruutu/9-ruutu, pystykarmi, lunette-kattoikkuna
Ikkunat	osa alkuperäisiä, osa uusittu vanhan mallin mukaan
Ovet	6 sisäänkäyntiä, ovet uusittu n. 1970-1980-luvulla
Koristeet	-
Lämmitys	öljy ?
Kunto	Hyvä
Erityispiirteet	pohjoispäädyn kaunis sisäänkäynti, katon lunetteikkuna

Rakennuskuvaus

Asunto-osakeyhtiö Santamaa on seitsemän huoneiston pienkerrostalo. Loivaan rinteeseen rakennettu talo on virallisesti kaksikerroksinen, mutta asuinhuoneistoja on kolmessa kerroksessa, siis myös alas viettävän pohjoispäädyn kivijalassa. Huoneistot ovat pienehköjä, yksiöitä ja kaksioita. Huoneistokoot vaihtelevat välillä 39 m²-68 m². Yli puolessa huoneistoja on oma sauna.

Puurunkoinen pienkerrostalo on tyyliltään pitkälti 1920-luvun klassismia. Rakennuksen massa ja ikkunajako sekä katon muoto lunetteikkunoineen ovat tyylille ominaisia. Samoin on pohjoispäädyn kellarikerrokseen johtava pylväiden kannattelema satulakattoinen pieni avokuisti. Alkuperäistä ilmettä heikentävät sen sijaan myöhemmin karkeasta laudasta tehty ja kaurankeltaiseksi maalattu lomalautavuoraus, osittain vaihdetut ikkunat sekä 1970-80-luvun henkiset ulko-ovet kestopuusta tehtyine portaineen. Myös loiva aumakate on katettu modernilla palahuopakatteella. Hiukan epäsymmetrisessä julkisivussa näkyy merkkejä siitä, että rakennuksessa on ollut aikanaan liiketiloja. Muun muassa etuseinän (länsiseinä) iso ikkuna viittaa tähän. Toisaalta samaiseen julkisivuun on selvästi tehty myös muutoksia. Myös pohjoispäädyn kaunis sisäänkäynti on johtanut aikoinaan juuri kivijalan liiketiloihin.

Rakennukseen on kuusi sisäänkäyntiä: yksi pohjoispäädyssä, kaksi itäseinällä ja kaksi länsiseinällä. Lisäksi länsiseinällä on kulku kellarikerrokseen. Sisäänkäynnit ovat pääsääntöisesti suoraan asuinhuoneistoihin, ainoastaan länsiseinältä johtaa kulku talon ainoaan porraskäytävään. Inventoinnissa ei selvinnyt, onko tämä alkuperäinen ratkaisu. Pohjoispäädyn sisäänkäynti on parhaiten säilynyt; kivijalan entiseen liikehuoneistoon johtaa muutama askelma alas ja suojana on paksuin pylväin kannateltu satulakattoinen katos (avokuisti). Itse ovi on vaihdettu. Tyyliltään tämä katos sopii rakennuksen alkuperäiseen henkeen, mutta ratkaisu voi olla myöhempi. Esimerkiksi pylväät saattavat olla 1940-50-luvultakin. Muiden sisäänkäyntien ovet ja portaat on selvästi myöhemmin uusittu.

Kolmen huoneiston pienessä porraskäytävässä on jäljellä alkuperäistä tunnelmaa, muun muassa paneelikatto, lautalattia ja puuportaat ovat alkuperäiset. Myös alkuperäiset tasapeiliset tuulikaapin pariovet ja varastojen ovet ovat säilyneet. Sen sijaan huoneistojen ovia on uusittu. Seinäpintoihin on laitettu myöhemmin matala puolipaneeli ja lasikuitutapetti. Porraskäytävän värit on ruskea-valkoinen.

Kiinteistön tontti on hyvin paljas ja pihalta avautuukin avarat näkymät alas kaupunkiin (pohjoiseen). Talon länsipuolen etuseinälle sekä pohjoispäädyyn on varattu asukkaiden autopaikkoja. Lehtipuita ja pensaikkoa sekä muutama pieni havupuu kasvaa lähinnä etelä- ja itäpuolella aivan rakennuksen vieressä kohoavilla pengerryksillä. Itäpuolista pengerrystä on tuettu kivimuurilla. Pihapiirin läpi kulkee vanha ja paikallisten edelleen käyttämä oikopolku Harjukadulta Välikadulle.

Rakennushistoria

Kiinteistön historia kytkeytyy yhteen alarinteen puolella olevan Puistolán kiinteistön (1:93) kanssa. Perimätiedon mukaan kerrostalon rakennutti juuri Puistolán tilalla, Välikadun varrella jalkinetehtaansa aloittanut **Simo Rantanen**. Rantanen rakennutti talon työntekijöidensä asunnoksi ja talo tunnettiin nimellä "Rantasen vuokratalo." Rakennuksessa asuivat muun muassa suutarit Akkanen ja Henriksson

sekä työnjohtaja Viljanen. Sittemmin talossa asuivat myös Rantasen leski, tytär ja poika perheineen. Talo muutettiin asunto-osaakeyhtiöksi jo vuonna 1952, jolloin As Oy Santamaa perustettiin.

Rakennuksessa oli myös liiketoimintaa, kuten kahdenkin eri yrittäjän parturiliike. Toinen liikkeistä oli **Elna Toimisen parturi-kampaamo**. Kampaamoista ensimmäinen toimi jo 1940-luvulla, ja ainakin toinen yrittäjä myös asui itse talossa. 1950- ja 60-lukujen vaihteessa talossa toimi myös Sireliuksen omistama käyttö- ja lahjatavaraliike **Tavara-Aitta Pirkka**. Kaupan tilat olivat rakennuksen pohjoispäädyn pohjakerroksessa. Niin ikään rakennuksen pohjakerroksessa on toiminut **suutari Rantasen** pitämä liike. Erkki Rantanen alkoi pitää talon pohjoispäädyn kivijalassa suutarinliikettä jalkinetehtaan toiminnan päätyttyä. Sittemmin liikehuoneisto on muutettu asuinhuoneistoksi.

Rakennuksen massa on entisellään, mutta muuten siihen on tehty muutoksia. Yksi merkittävimmistä on julkisivun uusiminen 1980- ja 90-lukujen vaihteessa, jolloin rapattu rakennus sai puisen julkisivun. Vanha rappaus korvattiin uudella karkealla lomalaudoituksella. Vuoden 1989 lupahakemuksen mukaan rappausta ei jätetty laudoituksen alle, vaan se revittiin rimoituksineen alas ja tilalle laitettiin 50 mm lisälämpöeristys (karhuvilla). Tästä johtuen ikkunat ovat pienessä syvennyksessä seinäpintaan nähden. Saman julkisivuremontin yhteydessä rakennuksen savupiiput pellitettiin ja vesikatteeksi laitettiin punainen huopakastalekatto. Merkittävä muutos oli myös lännenpuoleisesta pääjulkisivusta poistettujen kaksi sisäänkäyntiä ja kaksi pienennettyä ikkunaa. Alun perin tasapainoisemmasta julkisivusta tuli hyvin toisen näköinen. Esimerkiksi vuoden 1950 tonttikartassa näkyy rakennukseen etuseinälle johtavan vielä viidet eri portaat. Kapeista portaista todennäköisesti moni johti juuri pieniin liikkeisiin.

Viimeisin rakennukseen tehty remontti on muutama vuosi sitten (n. 2005-2007) tehty kattoremontti. Tällöin huopakastalekatto uusittiin tummaksi palahuopakatoksi. Sisäänkäynteihin on tehty niin ikään muutoksia. Muun muassa pitkien sivujen ovien edessä on tällä hetkellä nykyhenkiset kestopuusta tehdyt raput ja kaiteet.

Vuoden 1950 tonttikartassa näkyy myös pihapiirin vanha talousrakennus, joka sijaitsi asuintalon koilliskulmassa, likimain samansuuntaisesti kuin päätalo. Tällä hetkellä paikalla on kivipengerrystä vasten olevat autopaikat.

Myös huoneistoihin on tehty paljon muutoksia vuosien saatossa ja omistajien vaihtuessa. Suureen osaan huoneistoja on rakennettu sauna 1980-1990-luvulla. Myös vanhoja tulisijoja on purettu osasta huoneistoja. Huoneisto 1 on ollut yhtiön hallussa 1990-luvun laman ajoista, ja tämä huoneisto lienee eniten alkuperäisimmillään. Vuokratassa huoneistossa on jäljellä muun muassa puuhella sekä pinkopahvilla vuoratut seinät.

Rakennuksen osakas- ja asukaskunta on vaihtunut niin, ettei nykyisillä asukkailla ole tietävästi yhteyksiä rakennuksen alkuperäiseen historiaan.

Arvo Mäkisen piirtämät julkisivukuvat länteen ja pohjoiseen vuoden 1989 lupahakemuksen yhteydessä. Lupaa haettiin julkisivun muutokseen rapatusta pinnasta lomalaudalle. Samassa yhteydessä pääjulkisivusta poistettiin sisäänkäyntejä ja tehtiin ikkunamuutoksia.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

Säilymisedellytykset

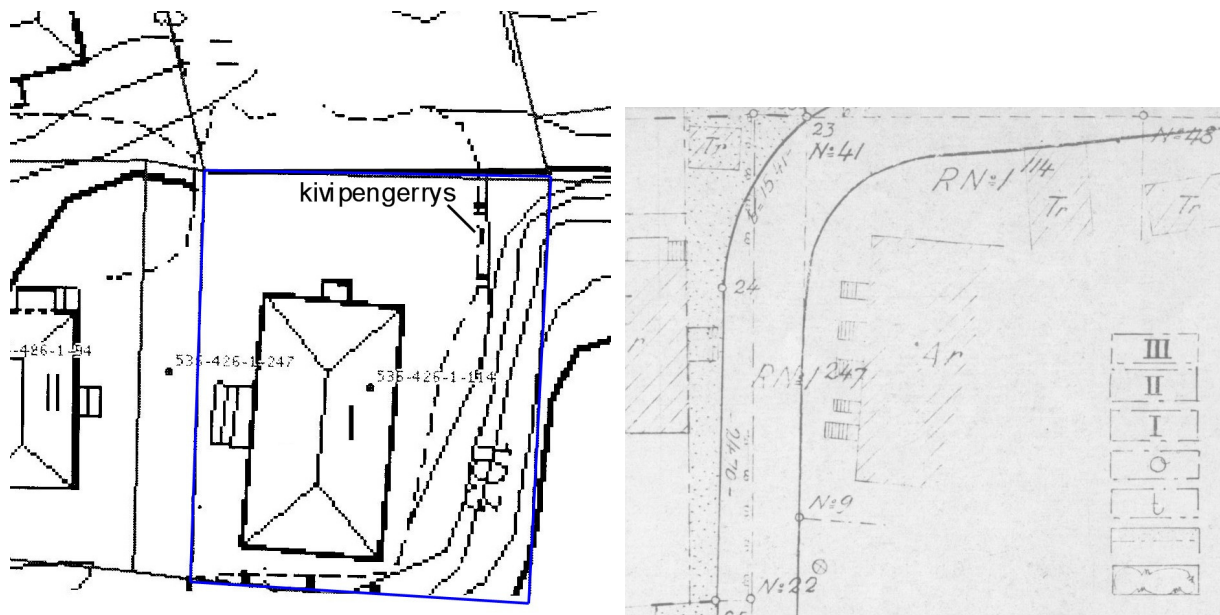
Rakennus on hyväkuntoinen ja asutettu sekä osakeyhtiömuotoisena hoidettu, joten näiden puolesta säilymisedellytykset ovat hyvät.

Luettelointiperuste

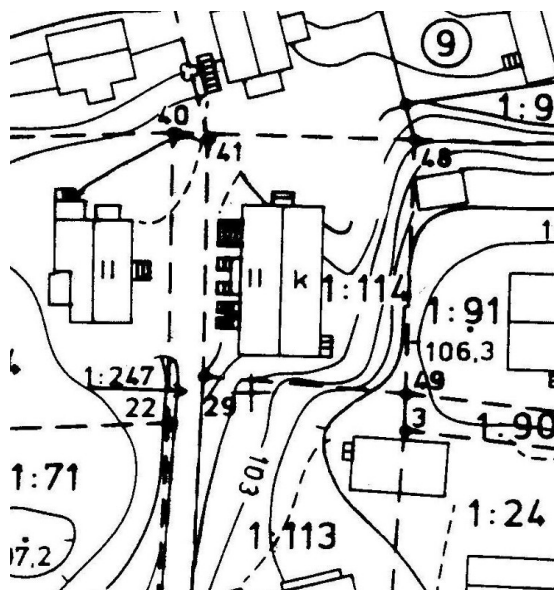
rakennushistoriallinen	
historiallinen	x
maisemallinen	x

Rakennus kytkeytyy jalkineteollisuushistoriaan sekä Nokian vanhan keskustan, Tuuliharjun kauppaliikeshistoriaan. Lisäksi rakennus on alueen muiden rakennusten tavoin maisemallisesti näkyvällä paikalla.

Asemapiirros

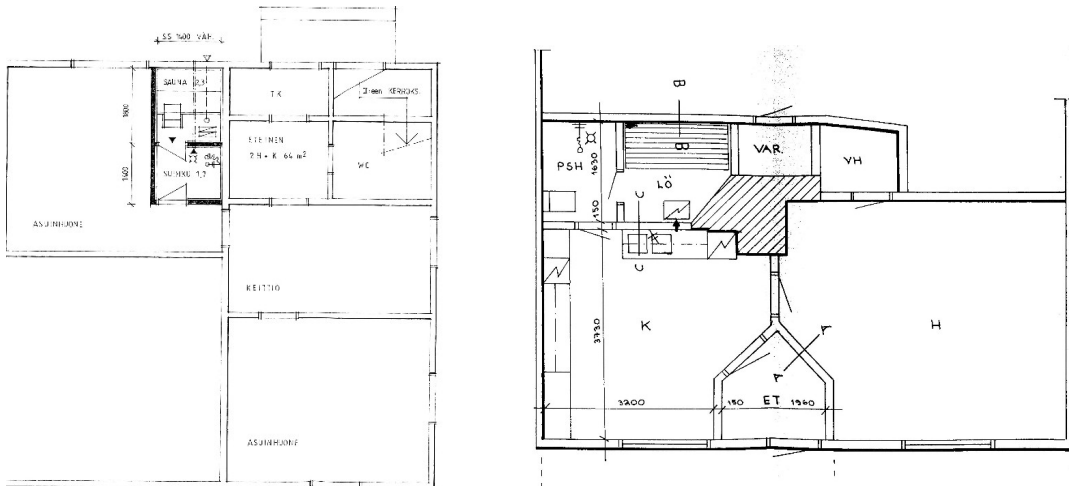

Vuoden 1950 tonttijakoehdotuksessa (oik.) näkyvät pääjulkisivun monet ulkoraput sekä vanha talusrakennus tontin koilliskulmalla.

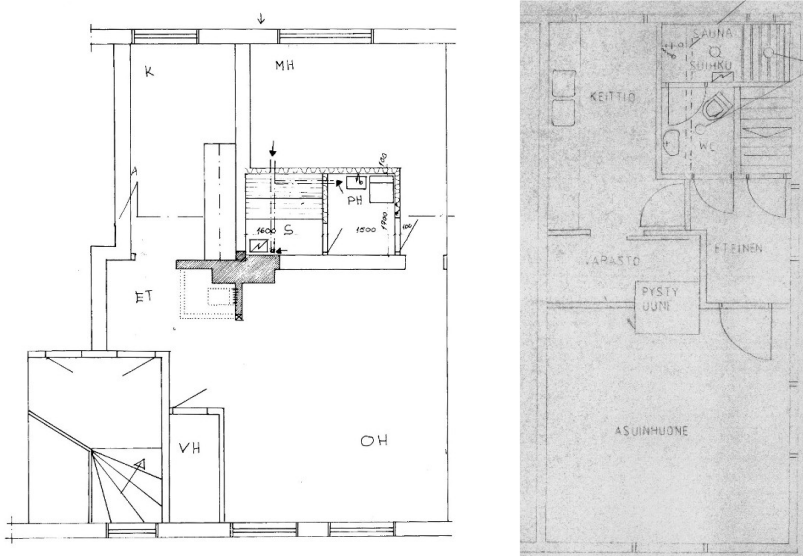

Asemakaava 1970-80-luvulta.

Pohjapiirros

Alakerran eteläpäädyn asunto, lupakuva huoneistosaunan rakentamiseksi vuodelta 1988. Oikealla pohjoispäädyn pohjakerroksen huoneisto, RI Jukka Happonen piirtämä lupakuva huoneistosaunan rakentamista varten vuodelta 1998.

Toisen kerroksen asunto A 7. Rkm Heikki Saarisen piirtämä lupakuva huoneistosaunan rakentamista varten vuodelta 1989. Oikealla toisen kerroksen eteläpäädyn asunto, lupakuva huoneistosaunan rakentamiseen vuodelta 1990.

Valokuvat

Julkisivu länteen.

Rakennuksen sivu itään.

Pohjoispääty.

Pohjoispäädyn kellarikerroksen sisäänkäynti.

Uusittu lomalautavuoraus.

Tontin koilliskulman kivipengerrys.

Heikkisen ja Puistolan kiinteistöt Harjukadulta katsottuna.

Porraskäytävä.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonnan arkisto

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa 1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Suullisia tietoja antaneet

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Risto Rautavuori, puhelinhaastattelu 10.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp
30.3.2009

Inventoija

Maastokäynti 18.2.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 27.2.2009, Kati Lahtinen

4. 536-426-1-115, LEPPÄ

Lääni	Länsi-Suomi	
Kunta	Nokia / 536	
Kylä	Viik / 426	
RN:O	1:115	
Kiinteistön nimi	LEPPÄ	
Kiinteistötunnus	536-426-1-115	
Rekisteröity	21.1.1931	
Lohkottu tilasta	536-426-1-101 VIIK	
Karttalehti	212305 (peruskartta, KKJ)	
pohjoiskoordinaatti	M4211B (maastokartta, UTM-lehtijako)	
itäkoordinaatti	Rnro 001: N6818945 (KKJ) / N6820963 (EUREF-FIN) ? Rnro 002 (purettu): N6818948 (KKJ) / N6820966 (EUREF-FIN) ? Rnro 001: E2473880 (KKJ) / E313959 (EUREF-FIN) Rnro 002 (purettu): E2473876 (KKJ) / E313955 (EUREF-FIN) ?	
Kaava	asemakaava	
Maa-ala	0,0826 ha	
Osoite	Välikatu 3 37100 Nokia	
Omistaja	Otto Sillanpään kuolinpesä, osakkaat : Reino Sillanpää, p.03 368 2903, 050 327 5621 Kirkkoveräjätie 3-5 B 23, 33950 Pirkkala ja Tauno Sillanpää, p. 041 464 2586 Kaarikatu 6-8 B 18, 37100 Nokia	
Kohdetyyppi	asuinkiinteistö, tyhjillään	
Rak. lkm	1 (+ purettu piharakennus)	
Inventoitu	1	
Rakennuksen kuvaus		
Rakennuksen numero	001	002 (purettu)
Nyk. käyttö	asuinrakennus	purettu
alkup. käyttö	asuinrakennus	talousrakennus
Rakennusaika	1927	1927
Suunnittelija		
Rakennus-/toimenpideluvat	- ei lupia	
Muutokset	- kuisti n. 1950-l	
Kerrosluku	(1) + 2	
Kerrosala (m ²)	126	20
Huoneistot	rekisteritietojen mukaan 3: 001: 1h, 23m ² 002: 1h, 23 m ² 003: 3 h, 60m ²	
Perusta	betoni	
Runko	puu, rankorakenne	
Kattomuoto	mansardi, päädyn ylälaite aumattu	
Kate	huopa	

Vuoraus	vaaka ponttilauta
Ulkovärit	valkoinen, maalipinta hyvin kulunut
Kuistit/parvekkeet	pulpettikattoinen porraskuisti rakennuksen eteläsivulla
Ikkunajako	6-ruutuikkunat, ristikarmi, frontonissa myös lunetteikkuna
Ikkunat	alkuperäiset puuikkunat
Ulko-ovet	3 sisäänkäyntiä; 1940-50-luvun tyylliset ovet, ovien runko mahdollisesti vanhempi
Koristeet	frontoni pohjoislappeessa
Lämmitys	uunilämmitys (puu ja öljy), sähköpatterit ei kiinteää lämmityslaitetta
Kunto	huono/kohtalainen
Erityispiirteet	kauniit puhtaaksimuuratut tiilipiiput

Rakennuskuvaus

Inventoitavan alueen länsilaidalla, Välikadulle laskevassa rinteessä sijaitsee Lepän tyhjiillään oleva asuinkiinteistö. Kiinteistön nykyisellään ainoa rakennus, jyhkeä asuintalo, sijaitsee tontin keskivaiheilla. Pihapiiriä reunustaa osin pensasaita sekä joitakin isoja lehtipuita. Kasvillisuus on jonkin verran villiintynyt.

Jyhkeä asuintalo on mansardikattoinen vaakavuorattu puutalo, joka nousee alarinteen puolella kolmeen kerrokseen. Kuutiomainen rakennus edustaa tyyliiltään 1910-20-luvun mansardikattoista rakennustyyliä. Rakennuksen ilme on hyvin alkuperäisenä säilynyt, muun muassa alkuperäiset ikkunat ja puhtaaksimuuratut koristeelliset savupiiput ovat osa tasapainoista kokonaisuutta. Rakennus on hyvin symmetrinen pois lukien yläpihan puolelle tehty kaksikerroksinen kapea porraskuisti. Pulpettikattoinen porraskuisti on tehty 1940-50-luvulla ja sen kautta on kulku rakennuksen ylimpään asuinkerrokseen. Keskikerrokseen kuljetaan porraskuistin viereisestä ovesta ja alakertaan Välikadun puolelta.

Kiinteistö on ollut tyhjiillään kymmenisen vuotta, minkä myötä rakennus on kärsinyt vaurioita sekä luonnon että ilkvallan kautta. Pahimmat vauriot ovat vuotava vesikatto sekä kylmilleen jääneen rakennuksen liikkuva perustus. Rinteen paine on paikoin murtanut betonisen perustuksen. Vaurioista huolimatta rakennus on hyvin ryhdissään. Lähinnä esteettinen tekijä on rakennuksen hyvin kulunut maalipinta. Ulko-ovissa on myös jonkin verran lahovaurioita. Ilkvallan myötä muun muassa ikkunoita on rikottu ja seinäpintoja töhritty etenkin rakennuksen sisäpuolella.

Inventoitaessa päästiin omistajan suostumuksella tutustumaan yläkertaan sekä siellä olevaan keittiön ja kamarin huoneistoon. Muut tilat oli inventointihetkellä lukittu. Yläkertaan johtavat porraskuistin punaruskeaksi maalatut puuportaat, jotka jatkuvat yläkerrassa puulattiana. Portaikkoa rajaa ylhäällä kaunis kaiteen pätkä. Rappusten yläpäädyssä avautuu aula, josta on kulku kahteen symmetrisesti sijoitettuun asuinhuoneistoon. Huoneistoista on ollut alun perin kaksi kulkua aulaan, keittiöiden lisäksi myös kamareista, mutta nämä ovet on sittemmin suljettu. Huoneisto-ovien vieressä on lisäksi pienet komerot. Aulassa on myös kulku irrallisten tikkaiden kautta rakentamattomalle vintille. Aulan värimaailma on ruskea, sillä seinissä ja katossa on käytetty erilaisia 1930-40-luvulle tyyppillisiä pahvimateriaaleja, kuten maalaamatonta Enso-pahvia. Vuotavan vesikatton aiheuttamia kosteusvaurioita näkyy siellä täällä.

Idän puoleisessa huoneistossa puulattioita verhoaa matto, mahdollisesti linoleum. Keittiössä on sekä pinkopahvikatto että pinkopahvitetut seinät. Katto on maalattu valkoiseksi ja myös yksinkertaiset kattolistat on perinteisesti paperoitu. Seinissä on tapettina muun muassa 1940-luvun kukkatapettia, jonka alta näkyy vanhempi tapettikerroksia. Keittiössä on vanha puuhella ja huoneen kyljessä, kattolapteen alla on pieni ruokakomero. Kamarin tunnelma on hiukan modernimpi. Muun muassa tapetit ovat hiukan nuoremmat ja katto on levytetty puukuitulevyllä (haltex-katto). Kamarin lämmitysuunina on puhtaaksimuurattu tiilimuuri. Huoneiston sähkövedot ovat vanhoja pintavetoja mustine bakeliittikatkaisijoihin ja -pistorasioihin.

Yläkerran sisäovet ovat pääsääntöisesti ajalle tyyppillisiä tasapeilisiä puuvia pintalukkoineen. Huoneistojen kamareihin johtavat käytöstä poistetut ovet ovat peilijaoltaan vanhempaa tyyliä.

Keskikerroksen rikutusta ikkuna-aukosta pääsi kurkistamaan myös pääkerroksen sisätiloihin. Huoneisto vaikutti säilyneen niin ikään suhteellisin vähäisin muutoksin. Ainakin yksi sisäovi on peilijaoltaan sama kuin yläkerran suljetut ovet, toisin sanoen 1920-luvun pelkistettyjä tasapeiliovia hiukan vanhempaa mallia.

Rakennushistoria

Lepän kiinteistö on lohkottu vuonna 1931 Viikin tilasta (1:101), alun perin 0,1140 ha suuruisena. 1970-luvulla tontista mitattiin osa Välikadun laajennukseen ja vuonna 1993 tontista lohkottiin 0,0184 ha määrääla (536-1-17-19) ilmeisesti kaupungille.

Tilalla oleva asuinrakennus on kuitenkin valmistunut kaupungin rakennusvalvonnan rekisteritietojen mukaan jo ennen omaksi tilaksi lohkomista, vuonna 1927. Asuinrakennus on Nokian paperitehtaan työntekijän, **Onni (?) Sillanpään** rakennuttama. Rakennus on edelleen saman suvun hallussa. Vuonna 1940 rakennus siirtyi **Otto Sillanpäälle** ja hänen kuoltuaan vuonna 1999 pojilleen **Reino ja Tauno Sillanpäälle**. Rakennus on siis nykyisten omistajien isoisän rakennuttama.

Otto Sillanpää jäi asumaan rakennusta yksin jo hyvin nuorena vanhempiansa kuoltua 1930-40-lukujen vaihteessa. Sillanpää työskenteli isänsä tavoin Nokian paperitehtaalla, josta hän jäi myös eläkkeelle. Hän asui talossa aina kuolemaansa saakka, vuoteen 1999. Talo jäi tällöin tyhjilleen ja kahden pojan hallinnoiman kuolinpesän omistukseen. Kiinteistöstä hierottiin sittemmin kauppvoja rakennusliikkeen kanssa, mikä kuitenkin tyrehtyi kaavateknisiin seikkoihin.

Rakennus on säilynyt suhteellisen alkuperäisenä. Julkisivumassan osalta ainoastaan sisäänkäyntiä on muutettu uuden kuistin myötä, mahdollisesti 1950-luvulla. Sisätiloissa puolestaan osa alkuperäisistä tulisijoista on purettu, mutta pohjakaavaan ei ilmeisesti ole tehty suuria muutoksia. Rakennuksessa on ollut alun perin muun muassa kaakeliuuneja, jotka sittemmin on korvattu öljykamiinoilla. Lisälämmitystä on hoidettu myös sähköpattereilla. Vanhat puuhellat ovat edelleen jäljellä. Lisäksi kellarikerrokseen on aikoinaan rakennettu wc, mutta muita suurempia korjaus- tai muutostöitä ei ole tehty useampaan vuosikymmeneen.

Rakennus on asuinrakennus, jossa muun muassa sota-aikana oli yhteensä viisi asuntoa vuokralla - kellarikerroksessa yksi ja ylemmissä kerroksissa kaksi kummassakin. Talossa lapsuutensa asunut Tauno Sillanpää muisteli aikaa, jolloin valtio nimenomaan vaati vuokralaisten ottamista. Tällä hetkellä rakennusvalvonnan rekisteriin on merkitty kolme huoneistoa.

Kiinteistöön on kuulunut myös kapea suorakaiteen muotoinen piharakennus, jossa olivat muun muassa ulkokuusi ja puuliiteri. Ulkorakennus sijaitsi alarinteessä, lähempänä Välikatua, pitkä sivu kadun suuntaisesti. Rakennuksen paikka hahmottuu muun muassa vuoden 1950 tonttijakoehdotuksessa. Rakennus on kaupungin kehotuksesta purettu, muistitiedon mukaan viimeistään 1990-luvun alussa. Piharakennus sijaitsi ilmeisesti juuri vuonna 1993 lohkotun määrääalan kohdalla.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

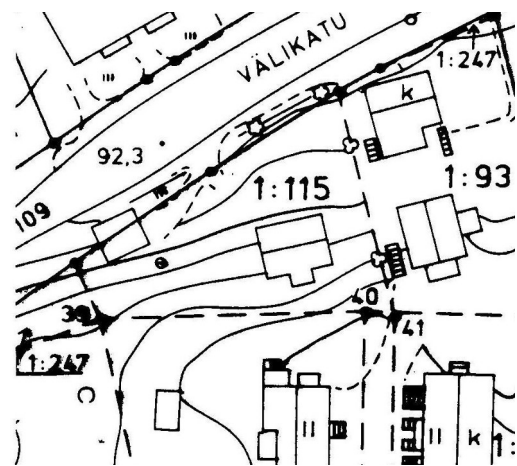
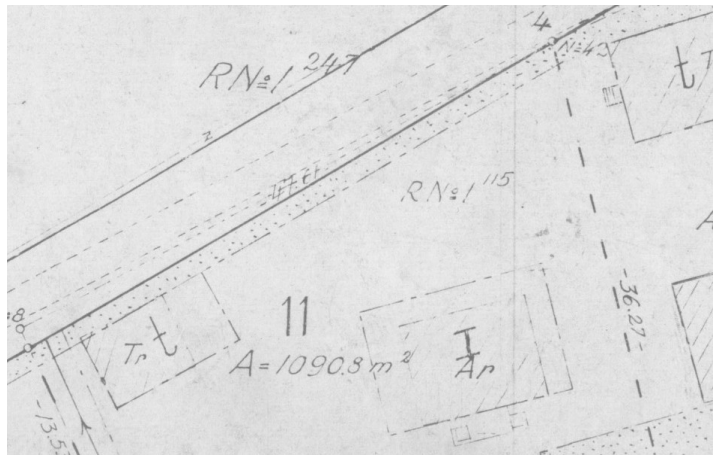
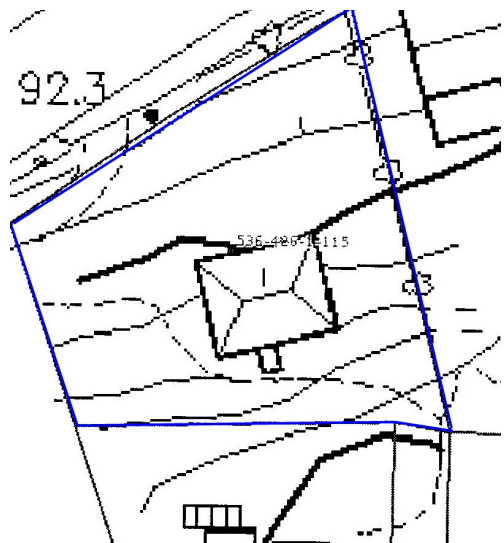
Säilymisedellytykset

Kylmilteen jäänyt rakennus on kärsinyt muun muassa vesivahingoista vuotavan katon vuoksi. Lisäksi rinne painaa kylmilteen jääneen rakennuksen routivaa perustusta alaspäin, ja osin perustus on jo murtunut. Tuhojaan on aiheuttanut myös ilkeävalta. Muun muassa rakennuksen ulko-ovi on murrettu ja ikkunoita rikottu sekä sisätiloja sotkettu.

Luettelointiperuste	rakennushistoriallinen	x
	historiallinen	
	maisemallinen	x

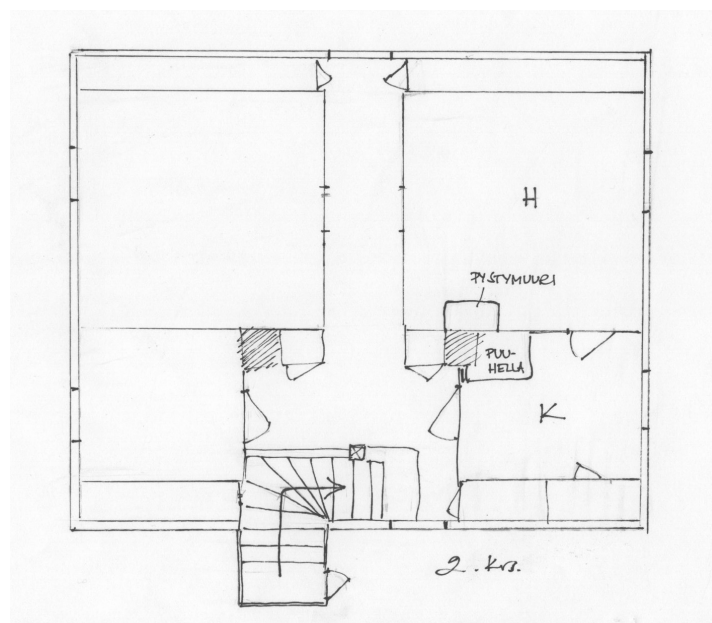
Rakennus edustaa alueen vanhimpia rakennuksia ja on säilynyt hyvin alkuperäisenä sekä ulko- että sisätiloiltaan. Maisemallisesti rakennus on näkyvällä paikalla.

Asemapiirros

Tilan talousrakennus näkyy vuoden 1950 tonttijakoehdotuksessa (yllä) sekä 1970-80-luvun asemakaavassa (vas.). Tielinjaa on myöhemmin levitetty niin, että nykyinen raja kulkee suunnilleen puretun piharakennuksen keskeltä.

Pohjapiirros

Toisen kerroksen käsivarainen pohjapiirros. Lännenpuoleiseen huoneistoon ei päästy tutustumaan.

Valokuvat

Julkisivu pohjoiseen, Välikadulle. Taustalla Heikkisen kiinteistö.

Julkisivu länteen. Taustalla Puistolan kiinteistö.

Julkisivu etelään.

Julkisivu itään.

Eteläsivun porraskuisti.

Eteläpäädyn vanha ulko-ovi.

Portaat yläkertaan.

Kulku yläkerran itäpuoleisen huoneiston ja keittiöön.

Yläkerran aulan pahvitettu sisäkatto.

Näkymä alakerran huoneistoon.

Näkymä Välikadun länsipäästä kohti itää.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa 1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Suullisia tietoja antaneet

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Rauno Sillanpää, puhelinhaastattelu 9.2.2009

Tauno Sillanpää, puhelinhaastattelu 9.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp
30.3.2009

Inventoija

Maastokäynti 16.2.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 27.2.2009, Kati Lahtinen

5. 536-426-1-219, VESIHARJU

Lääni	Länsi-Suomi
Kunta	Nokia / 536
Kylä	Viik / 426
RN:O	1:219
Kiinteistön nimi	VESIHARJU
Kiinteistötunnus	536-426-1-219
Rekisteröity	12.12.1942
Lohkottu tilasta	536-426-1-217 Vesiharju

Karttalehti	212305 (peruskartta, KKJ) M4211D (maastokartta, UTM-lehtijako)
pohjoiskoordinaatti	Rnro 001: N6818910 (KKJ) / N6820924 (EUREF-FIN)
itäkoordinaatti	Rnro 001: E2473960 (KKJ) / E314037 (EUREF-FIN)

Kaava	asemakaava
Maa-ala	0,0410 ha

Osoite	Harjukatu 15 37100 Nokia
Omistaja	Markus Hautakoski Harjukatu 15, 37100 Nokia

Kohdetyyppi	asuinkiinteistö
-------------	-----------------

Rak. lkm	2 (3)
Inventoitu	2

Rakennuksen kuvaus

Rakennuksen numero	001	002
Nyk. käyttö	asuinrakennus	talousrakennus
Alkup. käyttö	asuinrakennus	talousrakennus, autotalli
Rakennusaika	1954	1950-l?
Suunnittelija		
Rakennus-/toimenpideluvat	- ei löytynyt	
Kerrosluku	(1)+ 1+ 1	
Kerrosala (m ²)	95	
Huoneistot	1	
Perusta	betoni	nurkkakivet/betoni
Runko	rankorakenne	
Kattomuoto	satula	satula
Kate	saumapeltikatto	huopa
Vuoraus	vaakalauta, yläosassa pystylauta	pysty peiterima
Ulkovärit	vaaleansininen, harmaa perustus, punainen katto	vaaleanvihreä, keltaiset listat
Kuistit/parvekkeet	pulpettikattoinen lasiveranta alarinteen puolella, päällä parveke ja sivussa avokuisti	-
Ikkunajako	1950-luvun ikkunat tuuletusikkunalla	2-osainen
		
Ikkunat	alkuperäiset puuikkunat kulmarautoineen	alkuperäiset
Ovet	uusittu myöhemmin	vanhat pariovet

Koristeet	-	-
Lämmitys	?	-
Kunto	hyvä	kohtalainen
Erityispiirteet	ajalle tyypillinen lasikuisti ja kulmaikkuna	

Rakennuskuvaus

Vesiharjun kiinteistö sijaitsee liki harjun päällä, pienellä tasaisella tontilla. Tontti rajautuu pohjoispuolella jyrkkään pudotukseen ja pihapiiristä avautuu huikeat näkymät alas kaupunkiin. Kiinteistö ei sijaitse aivan Harjukadun varrella, vaan pienen pihaan johtavan tien päässä. Tästä välistä on tiettävästi kulkenut aikanaan hevostärrytie alas Välikadulle saakka.

Pihapiiriin kuuluu kolme rakennusta; asuinrakennus ja autotalli 1950-luvulta sekä myöhemmin tehty leikkimökki. Autotalli ei ilmeisesti enää kuulu kiinteistön nykyisten rajojen sisäpuolelle. Päärakennus on jälleenrakennuskauden tyypillinen vajaan 100 m² asuintalo. Rakennuksessa on vanha saumapeltikatto sekä vanhat kulmaraudalliset puuikkunat. Ikkunoiden malli on ajalle tyypillinen tuuletusikkunallinen, pihan puolella on kulmaikkuna. Talotyyppille ominaista on myös lasiveranta ja julkisivun epäsymmetrisyys. Rakennuksen vaaleansiniseksi maalattu vaakalautainen ulkovuoraus ei ole alkuperäinen. Vuorauksen yhteydessä ilmeisesti myös ikkunan vuorilistat on uusittu. Uusia elementtejä ovat niin ikään lasiverannan päälle tehty parveke sekä verannan päädyn jatkeena oleva avokuisti.

Rakennuksen luoteiskulmalla on vanha puurakenteinen autotalli, joka on todennäköisesti samoilta ajoilta kuin asuinrakennus. Pihapiirissä on myös uusi, päätalon tavoin vaaleansininen piha/leikkimökki. Kartion muotoinen rakennus on betoniperustuksella ja siinä on palahuopakatto. Rakennusta ei inventoitu tarkemmin.

Rakennushistoria

Vesiharjun tila on ollut alun perin suurempi ja tilaan on kuulunut ilmeisesti kaksi vanhempaa rakennusta, muun muassa asuinrakennus, joka sijaitsi joidenkin tietojen mukaan nykyisen asuintalon länsipuolella. (Tällä paikalla on nykyisin puhelinosuuskunnan tekninen rakennus.) Vanhan rakennuksen tarkasta sijainnista ei saatu kuitenkaan varmuutta. Tilan alkuperäisen asuinrakennuksen rakennutti Nokian tehtaan palkkaama **poliisi Vihtori Rönttilä**. 1940-luvulla kiinteistön omistus siirtyi Rönttilän pojalle **Reino Rönttilälle**, joka tiettävästi myös rakensi Vesiharjun nykyisen ja ainoan jäljellä olevan asuintalon. Rakennusvalvonnan tietojen mukaan rakennus on valmistunut vuonna 1954. Reino Rönttilälle ilmeisesti myös lohkottiin nykyinen pieni tila alkuperäisestä Vesiharjun tilasta. Joka tapauksessa nykyinen kiinteistö on muodostettu juuri 1950-luvulla.

Myöhemmin kiinteistön omistajana oli myös valokuvaaja, **rouva Rajala**, jolla oli valokuvausliike Valokuvaamo Aira Harjukadun varressa olleen Salmisen talon yläkerrassa. Hänen jälkeensä kiinteistön omistivat **Matti ja Anni Rajala**, kunnes omistajuus siirtyi nykyiselle omistajalle, **Markus Hautakoskelle** vuonna 2000.

Rakennuksen julkisivuun on tehty edellä kuvattuja muutoksia, julkisivumuutos (ulkovuoraus) ilmeisesti 2000-luvun puolella. Rakennus oli vielä ainakin 1960-luvulla väriltään keltainen. Saumapeltikaton väri on säilynyt punaisena. Sisätiloihin ei inventoinnin yhteydessä tutustuttu.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

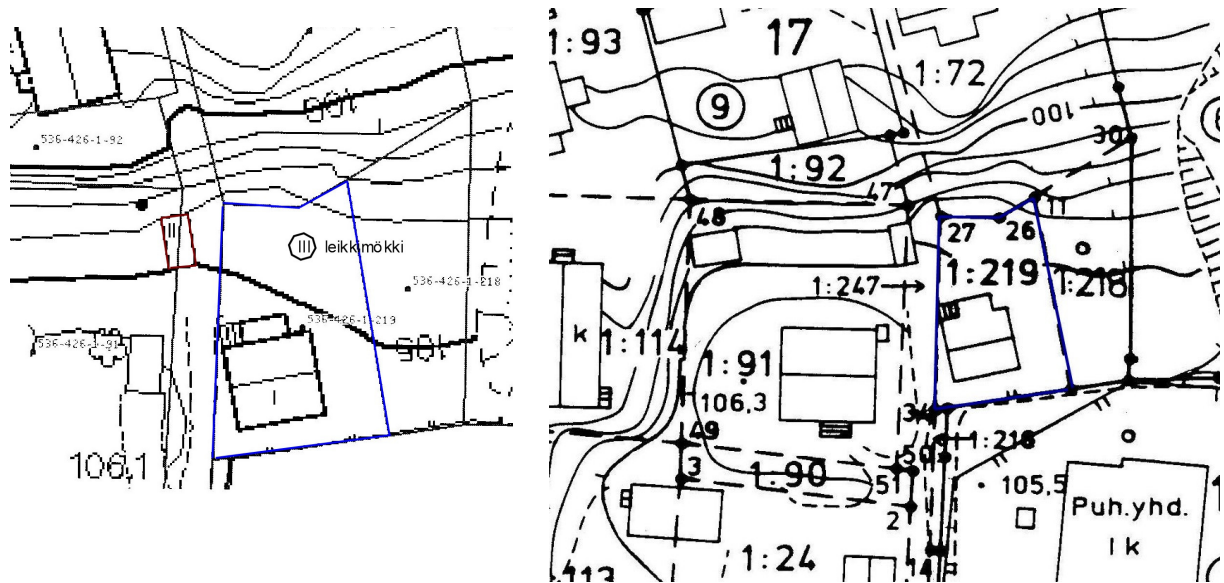
Säilymisedellytykset

Säilymisedellytykset ovat rakennusten kunnan puolesta hyvät.

Luettelointiperuste	rakennushistoriallinen	
	historiallinen	x
	maisemallinen	

Rakennus kuuluu osana alueen vanhaan vielä säilyneeseen pientalokantaan. Pihapiirissä myös vanha piharakennus, joita on säilynyt alueella vain muutama.

Asemapiirros

Asemakaavassa 1970-80-luvulta (oik.) näkyy Vesiharjun kiinteistön vasemmalla puolen vanha rakennus piharakennuksineen, joka joidenkin tietojen mukaan olisi ollut Vesiharjun tilan vanhaa rakennuskantaa. Rakennus on toisaalla tulkittu myös Nokian Evankelisluterilaiseksi rukoushuoneeksi.

Pohjapiirros

-

Valokuvat

Julkisivut etelään ja pihanpuolelle pohjoiseen.

Rakennuksen koillisnurkka.

Alkuperäiset ikkunapuitteet.

Pihasta avautuu näkymä alas kaupunkiin.

Pihapiiri ja sinne johtava tie Harjukadulta katsottuna.

Pihapiirissä on vanha tallirakennus.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Suullisia tietoja antaneet

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Kauko Koivunen, Nokia 16.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp
30.3.2009

Inventoija

Maastokäynti 18.2.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 27.2.2009, Kati Lahtinen

6. 536-426-1-72, PILVILINNA

Lääni	Länsi-Suomi
Kunta	Nokia / 536
Kylä	Viik / 426
RN:O	1:72
Kiinteistön nimi	PILVILINNA
Kiinteistötunnus	536-426-1-72
Rekisteröity	1.12.1926
Lohkottu tilasta	536-426-1-64 Viik
Karttalehti	212305 (peruskartta, KKJ) M4211D (maastokartta, UTM-lehtijako)
pohjoiskoordinaatti	N6818955 (KKJ) / N6820969 (EUREF-FIN)
itäkoordinaatti	E2473955 (KKJ) / E314034 (EUREF-FIN)
Kaava	asemakaava
Maa-ala	0,092 ha
Osoite	Välikatu 9 B 37100 Nokia
Omistaja	Kauko Koivunen, p.040 824 2838, 03 342 2128 Sirpa Koivunen, p. 045 131 8178 Välikatu 9 B, 37100 Nokia
Kohdetyyppi	asuinkiinteistö
Rak. lkm	1 (+ purettu ulkokuusi)
Inventoitu	1
Rakennuksen kuvaus	
Rakennuksen numero	001
Nyk. käyttö	asuinrakennus
Alkup. käyttö	asuinrakennus
Rakennusaika	1924
Suunnittelija	
Rakennus-/toimenpideluvat	- 1955: 2718/5, saunatilat asuinrakennuksen kellaritiloihin
Kerrosluke	(1) + 1 + (1)
Kerrosala (m ²)	60 +
Huoneistot	1 (2h, wc, s)
Perusta	betoni, alun perin nurkkakivien varassa
Runko	hirsi + rankarakenteinen
Kattomuoto	satula + poikkipääty
Kate	tiiliprofiloitu pelti
Vuoraus	vaaka ponttilauta
Ulkovärit	vaaleanvihreä
Julkisivumassa	pihanpuoleinen poikkipääty
Ikkunajako	 funkkistyylliset, 6-ruutuikkunat kuistilla ja vintillä
Ikkunat	1960-luvun puuikkunat

Ovet	myöhemmin uusittu
Koristeet	-
Lämmitys	sähkö + uunilämmitys
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	ikkunamalli entisen hellahuoneen sisäkaton viisteet

Rakennuskuvaus

Pilvilinnan kiinteistö sijaitsee Välikadulta yhdessä naapurikiinteistöön (17:9) johtavan kapean tien päässä. Pihapiiri on loivassa pohjoiseen viettävässä rinteessä, mutta päättyy etelänpuolella jyrkästi nousevaan pengerrykseen. Pihapiiriin kuuluu yksi rakennus sekä muun muassa vanhoja hedelmäpuita ja marjapensaita.

Kiinteistön rakennus on kapeahko suorakaiteen muotoinen yksikerroksinen asuintalo, johon on kulku pihan puolelta etelästä. Kulku rakennukseen käy korkean poikkipäädyn, kuistin kautta. Muodoltaan rakennus edustaa vanhempaa rakentamistapaa kuin alueen muut rakennukset. Rakennuksessa on jäljellä pienen kamarin ja keittiön hirsimökki -tunnelmaa, millaisia suurin osa Harjun vanhoista työläisasunnoista oli vielä 1900-luvulle tultaessa. Rakennusta on kuitenkin jo aikanaan laajennettu (jatkettu) ja aikojen saatossa myös pintoihin on tehty jonkin verran muutoksia. Rakennuksen pohjoispuolella johtaa luiska alas kivijalkaan, johon on tehty autotalli. Perustus on siniharmaa betoninen. Vaaleanvihreä rakennus on lautavuorattu, pääosin vaakasuuntaisella ponttilaudalla. Vinttiosa on pysty-laudoitettu peiterimalaudoin. Ikkunat on vaihdettu. Mallina on harvinaisempi 3-ruutuinen puitejako, jossa pienet tuuletusikkunat ovat isohkon ruudun alapuolella. Katteena on tummanharmaa tiilikuvioitu profiilipelti, ja kaksi piippua on pellitetty.

Rakennuksen pääkerroksessa on 2 huonetta, keittiö, wc ja kylmä kuisti. Kuistilta johtavat raput sekä kuistin päällä olevaan pieneen makuuhuoneeseen että alakerran sauna- ja pesutiloihin, puuliiteriin ja autotalliin. Sisätiloissa on jäljellä muun muassa liki alkuperäinen huonejärjestys sekä joitakin muita alkuperäisiä elementtejä, kuten paikoin lautalattiaa ja paneloitu sisäkatto.

Rakennushistoria

Perimätiedon mukaan rakennuksen rakennutti **Stefan Nyholm** 1920-luvulla. Kiinteistörekisterissä rakennuksen valmistumisvuodeksi on merkitty 1924. Tämän perusteella rakennus olisi inventoitavan alueen vanhin säilynyt rakennus. Myöhemmin Nyholmin jälkeen kiinteistö siirtyi tämän tyttärenpojan **Allan Mäkisen** haltuun. Allanin vanhemmat ja sisarukset kuolivat aikanaan liikkuneeseen ns. ”lentävään keuhkotautiin”, joten talo jäi nuorelle pojalle yksin.

Kiinteistön osti vuonna 1952 **maalari Kaarlo Koivunen** (s.1902), jonka poika vaimoineen omistaa tilan nykyään. **Ester** ja Kaarlo Koivunen olivat muuttaneet taloon vuokralle jo vuonna 1935. Kolmilapsinen perhe asui talon keittiön ja kamarin huoneistoa omistaja Nyholmin asuessa hellahuoneessa. Sitten hellahuoneessa asui muita vuokralaisia, kunnes 1950-luvun talokauppojen myötä Koivuset ottivat koko talon käyttönsä ja luopuivat vuokralaisista. Koivunen ehti jo harkita oman talon rakentamista hänelle myönnetylle rintamamiestontille, mutta päätyi kuitenkin jäämään tähän Nokian keskustassa olevaan taloon, kun kaupat varmistuivat. Vuonna 1969 Kaarlo Koivunen kuoli ja rakennus oli jälleen hetken aikaa vuokralle. Vuonna 1975 taloon muuttivat asumaan Kaarlon poika **Kauko ja** tämän vaimo **Sirpa Koivunen**. Heillä oli niin ikään kolmilapsinen perhe. Puolet talosta säilyi Kaukon veljen ja sittemmin veljenpojan omistuksessa aina vuoteen 1988 asti, jolloin Koivuset lunastivat kiinteistön kokonaan itselleen. Tällä hetkellä Kauko asuu taloa kahden vaimonsa kanssa.

Henkilöhistoriallisesti tämäkin rakennus kytkeytyy mielenkiintoiseen paikallishistoriaan. Talon edellinen emäntä Ester Koivunen oli Tuuliharjulla olleen Niemisen talon tyttäriä. Hänen isänsä Matti Nieminen piti ja ilmeisesti pitää edelleen epävirallista Suomen ennätystä saman työnantajan palveluksessa olosta: Nieminen teki töitä Nokian tehtaalle peräti 70 vuotta. Mieheensä Ester löysi kirjeenvaihdon kautta vuosiksi ulkomaille muuttaneesta Kaarlosta. Alun perin Kaarlo Koivunen oli kotoisin Turusta. Kaarlo kiersi ulkomaita ensin merillä seilaten, mutta asettui sittemmin vuosiksi Argentiinaan, jossa sai myös maan kansalaisuuden. Nokialle muutettuaan hänet tunnettiin ”Argentiinan Kallena”.

Suomessa Kaarlo teki aluksi hitsarin töitä tamperelaiselle Dunnebergin konepajalle, mutta terveydellisistä syistä vaihtoi maalarintöihin Nokian Paperitehtaalte.

Asuinrakennukseen on vuosien saatossa tehty muutos- ja korjaustöitä. Jo varhain rakennusta on laajennettu. Rakennuksen vanhin, huoneen ja keittiön kattava osa, on hirsinen. Näiden jatkeeksi on rakennuksen itäpäätyyn lisätty yksi lautarakenteinen huone. Laajennuksen tarkkaa ajankohtaa ei ole tiedossa, mutta mahdollisesti elettiin 1930-lukua. Samoihin aikoihin lienee tehty myös kaksikerroksinen kylmäkuisti keskelle rakennuksen sivua. Laajennetun osan sisäkatossa on mielenkiintoinen yksityiskohta; paneloidut viisteet katon ja seinän kulmassa. Nykyisen omistajan mukaan viisteet on tehty helpottamaan kutterinlastujen täyttöä seinärakenteisiin.

Laajennuksen myötä rakennukseen saatiin kaksi huoneistoa, uusi hellahuone vanhan huoneen ja keittiön asunnon lisäksi. Huoneistoihin oli omat sisäänkäyntinsä kylmäkuistilta.

1950-luvulla, uusien omistajien myötä, rakennukseen tehtiin runsaasti korjaus- ja muutostöitä. Muun muassa hellahuoneen ja keittiön väliin puhkaistiin ovi vuonna 1952 ja samoihin aikoihin rakennuksen kivijalka valettiin betonista niin että alakertaan voitiin rakentaa oma autotalli ja sauna. Saunatilat rakennettiin muutama vuosi autotallia myöhemmin (1956) entisten kellaritilojen paikalle. Edelleen samoihin aikoihin rakennettiin sisävässä eteisen entiseen vaatekomeroon. Rakennukseen saatiin juokseva vesi, kun kaupunki veti vesijohtoja Välikadulla vuoden 1953 paikkeilla.

Talon alkuperäiset T-karmi-ikkunat uusittiin nykyisillä ikkunoilla noin 1960-luvulla. Sitten sisäpokat on uusittu. Ulkopokat ovat kuitenkin vielä vanhaa kulmaraudallista puusepäntuotantoa. Myös ulko-ovi on sitten uusittu. Alun perin kuistille johti kapeat pariovet.

1990-luvulla hellahuoneen sisäänkäynti kuistille tukittiin ja hellahuoneen pienestä eteisestä tehtiin liinavaatekomero. Vuonna 1995 kuistin yläpuolella oleva pieni kesähuone lämpöeristettiin ympärivuotiseen käyttöön. Myös muita huoneita on lisäeristetty sisäpuolelta. Vanha lautalattia on näkyvissä kuistilla, mutta muissa huoneissa se on muovimaton alla.

Talon alkuperäiset tulisijat on purettu. Väliillä lämmönlähteenä olivat muun muassa Porin Matti ja öljykamiinat. Kamarissa on jäljellä vanha puilla lämmitettävä kamiina, joka on tiilivuorattu ja kaakeloitu. Muuten rakennus lämpiää sähköpattereilla.

Väriiltään rakennus on ollut aikanaan vaaleankeltainen. Vuodesta 1976 ulkoväri on ollut vaaleanvihreä. Sävy on hiukan vaalentunut uusintamaalausten yhteydessä. Viimeksi rakennus on maalattu noin 1994. Viimeisin kunnostustyö on tehty vesikattoon, kun tiiliprofiloitu peltikatto laitettiin vuonna 2008. Katteen alla on edelleen vanha punainen kolmiorimahuopakate sekä alkuperäiset päreet. Piipunpäät eivät ole alkuperäiset, jotka olivat puhtaaksimuuratut ja nykyistä koristeellisemmat.

Kiinteistössä ei tiedetä olleen muita piharakennuksia kuin pieni ulkokuusi asuintalon koilliskulmalla. Esimerkiksi puusuojat olivat alun perinkin rakennuksen kellaritiloissa. Sota-aikaan pihapiirissä kasvatettiin kaneja.

Osa tontista on etelässä nousevan penkereen alla. Yläpuolista tonttia varten on aikanaan ajettu kiilakivien varaan maata. Nykyisen omistajan mukaan tämän penkereen paikkeille piti tehdä 1950-luvulla kiinteistölle oma tiensä, ”Ylinen tie”, mutta kaupunki piti tien rakentamista vain muutamalle talolle liian kalliina. Naapurikiinteistön omistajan mukaan jonkinlainen kulkutie suunnitellun Ylisenkadun paikkeilla oli kuitenkin käytössä. Myös harjun poikki, Välikadulta Harjukadulle on tietävästi kulkenut hevostärrytie, Pilvilinnan asuintalon länsipäädyn ohi.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

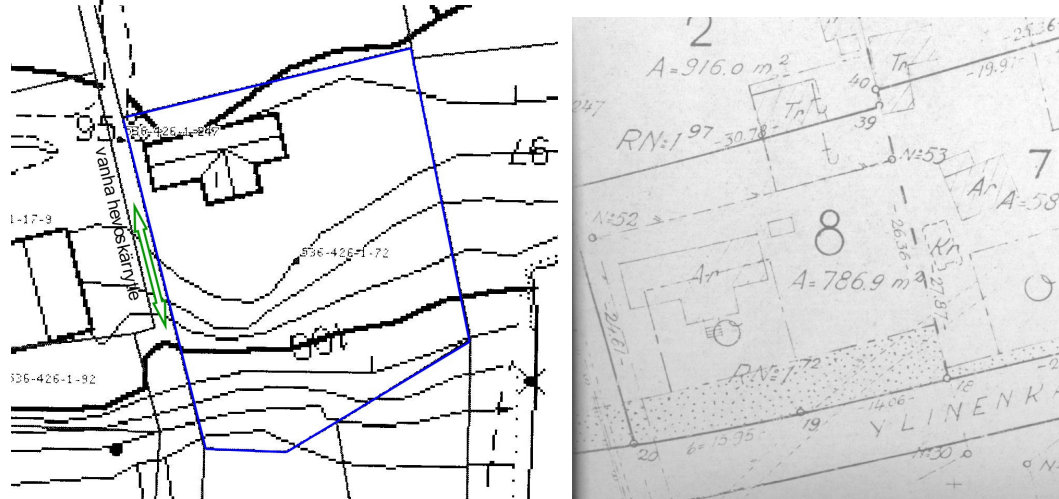
Säilymisedellytykset

Säilymisedellytykset ovat rakennusten kunnan puolesta hyvät. Nykyiset omistajat pitävät rakennusta kunnossa ja pitävät sitä ehdottomasti säilyttämisen arvoisena.

Luettelointiperuste	rakennushistoriallinen	x
	historiallinen	x
	maisemallinen	

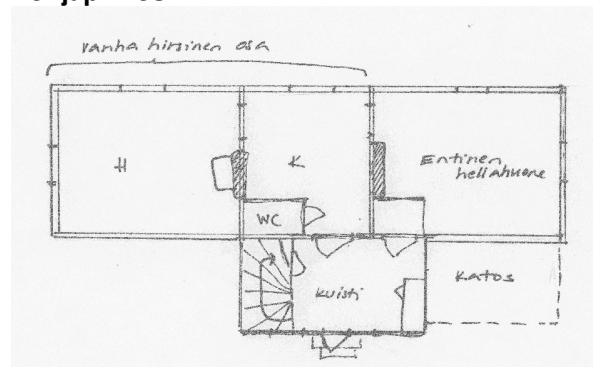
Rakennus on tiettävästi alueen vanhin rakennus, joka edustaa alueen alkuperäistä työläisten hirsimökkiasutusta.

Asemapiirros

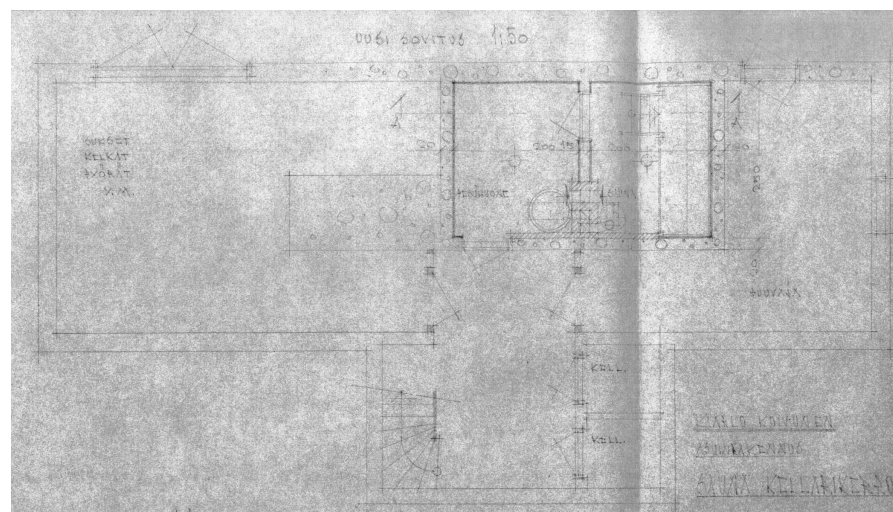

Nykyinen sekä vuoden 1950 asemakaava (tonttijakoehdotus), jossa näkyvät sekä suunnitelmat uusista rakennuksista että vanha koilliskulman ulkohuusi.

Pohjapiirros

Käsivarainen pohjapiirros asuinkerroksesta.

Kellarikerroksen pohjapiirros vuodelta 1955, jolloin vanhan talouskellarin kohdalle rakennettiin saunatilat. Pohjakaava ei ole se jälkeen olennaisesti muuttunut.

Valokuvat

Julkisivu pohjoiseen, Välikadulle päin.

Julkisivu etelään.

Länsipääty.

Välikadulta pihapiiriin johtava tie.

Yli 40 vuotta sitten uusitut ikkunat.

Kuistilta johtavat portaat yläkertaan sekä ovi keittiöön.

Vanha tiili- ja kaakelivuorattu kamiina.

Entisen hellahuoneen paneelikaton viisteet.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonnan arkisto

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa 1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Suullisia tietoja antaneet

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Kauko ja Sirpa Koivunen, Nokia 16.2.2009

Pirjo Tatti, Nokia 18.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp 30.3.2009

Inventoija

Maastokäynti 16.2.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 17.3.2009, Kati Lahtinen

7. 536-426-1-93, PUISTOLA

Lääni	Länsi-Suomi	
Kunta	Nokia / 536	
Kylä	Viik / 426	
RN:O	1:93	
Kiinteistön nimi	PUISTOLA	
Kiinteistötunnus	536-426-1-93	
Rekisteröity	22.5.1928	
Lohkottu tilasta	536-426-1-83 Viik	
Karttalehti	212305 (peruskartta, KKJ) M4211B (maastokartta, UTM-lehtijako)	
pohjoiskoordinaatti	Rnro 001: N6818945 (KKJ) / N6820962 (EUREF-FIN) ?? Rnro 002 (purettu): N6818940 (KKJ) / N6820957 (EUREF-FIN)	
itäkoordinaatti	Rnro 001: E2473900 (KKJ) / E313979 (EUREF-FIN) ?? Rnro 002 (purettu): E2473905 (KKJ) / E313983 (EUREF-FIN)	
Kaava	asemakaava	
Maa-ala	0,1078 ha	
Osoite	Välikatu 5 37100 Nokia	
Omistaja	Nokian vapaakirkko seurakunta / Nokian vapaaseurakunta Välikatu 5, 37100 Nokia	
Kohdetyyppi	tehdaskiinteistö, nyk. toimitila	
Rak. lkm	1 (+ purettu asuinrakennus)	
Inventoitu	1	
Rakennuksen kuvaus		
Rakennuksen numero	001	002 (purettu)
Nyk. käyttö	toimirakennus	purettu asuinrakennus
Alkup. käyttö	tehdasrakennus	asuinrakennus (Terijoelta)
Rakennusaika	1928?	1930
Suunnittelija		
Rakennus-/toimenpideluvat	- 1955: 2766/55, tehdasrakennuksen laajennus ja lämpökanaali asuinrakennukseen - 1957: 146/57, tehdasrakennuksen savupiipun korotus - 1963:138/63 tehdasrakennuksen muutos asuinrakennukseksi, hylätty - 1963:160/63, verstarakennuksen muutos -1963: 89/64, varastorakennuksen muutos baariksi - 91-226 julkisivumuutos: rappauksen peittäminen pellillä	
Kerrosluku	3, osittain rinteessä	2
Kerrosala (m ²)	200	188?
Huoneistot	-	1
Perusta	betoni, levytetty	
Runko	rankorakenne	hirsi
Kattomuoto	satula	
Kate	aalto/profiilipelti, alla punainen huopa	
Vuoraus	peltivuorattu, profiilipelti	lauta
Ulkovärit	syvän keltainen, "listat" ja perustus tumman ruskeat, ikkunapuitteet ruskeat	

Kuistit/parvekkeet
Ikkunajako

ovilippa pohjoissivulla
 , ylä- ja kellarikerroksessa 6-ruutuikkunat

Ikkunat puuikkunat, ei alkuperäiset?
Ovet vanhat puuovet, erilaisia
Koristeet risti itäseinällä
Lämmitys vesikeskus, öljy
Kunto hyvä -
Erityispiirteet jyhkeä piippu, risti

Rakennuskuvaus

Puistolan kiinteistö ja sen ainoa rakennus sijaitsee aivan Välikadun varressa. L:n muotoinen rakennus on rakennettu rinteeseen niin, että kadunvarren rakennusosa on kolmikerroksinen ja myöhemmin levitetty pihapuoleinen sakara kaksikerroksinen. Myös piha on pengerrytetty kahteen tasoon ja ylös pihan puolelle johtavat puiset rappuset rakennuksen sivua pitkin. Pihan poikki kulkee myös paikallisten käyttämä polku Välikadulta Harjulle. Avarassa pihassa on lähinnä muutama koivupuu ja tontin reunoilla pensaskasvillisuutta.

Rakennuksen ulkoasua hallitsee voimakkaan keltainen peltivuoraus. Reunalistoitukset ja perustukset sekä ikkunapuut ovat tummanruskeat. Perustukset on levytetty. Kadulle näkymää hallitsee myös läpikuultava risti sekä teksti VAPAASEURAKUNTA. Kadunpuolella on jäljellä vanhat isot tehtaanovet, joihin on tehty uudempi pienempi kulkuovi ja ovilippa. Myös ylärinteen puoleiset kaksi pientä kulkuovea ovat vanhat. Rakennuksen ikkunat ovat malliltaan vaihtelevantyylliset; ikkunoissa on yksi- ja kaksiosaisia sekä myös 6-ruutumallia. Ikkunoita on saatettu aikanaan uusia, mahdollisesti laajennuksen aikaan 1950-luvulla. Pokat ovat kuitenkin vanhaa puusepänteollisuuden tuotteita lasituskitteineen ja kulmarautoineen. Rakennuksen olemusta hallitsee myös L-sakaran massiivinen puhtaaksimuurattu piippu.

Rakennushistoria

Puistolan nykyinen rakennus on vanha tehdasrakennus. Rakennuksen rakennutti **Simo Rantanen**, joka aloitti rakennuksessa jalkinetehtaan toiminnan vuonna 1926. **Rantasen Jalkinetehtaassa** valmistettiin muun muassa urheilujalkineita ja erilaisia kangaskenkiä. Toiminta kasvoi erityisesti 1930-luvulla, esimerkiksi vuonna 1938 tehtaan vuosituotanto oli yli 20 000 kenkäparia. Vuonna 1915 perustetun Nokian jalkinetehtaan tuotanto oli noin 40 000. Kumpikin tehdas työllisti kuitenkin saman verran, noin 15 henkeä. Tehtaan toiminta jatkui aina 1960-luvun alkuun saakka. Loppuajan toimintaa jatkoi leski **Katri Rantanen**. Rakennuksen alakerrassa työskentelivät miehet suutareina ja yläkerran ompelimosassa puolestaan naisia. Alakerrassa oli myös tehtaan konttori.

Puistolan kiinteistö lohkottiin Simo Rantaselle Viikin tilasta 1926 - 27. Sekä kiinteistön nimi että maa-ala ovat pysyneet koko ajan samana, ainoastaan vuonna 1972 tontista lohkaistiin Välikadun laajennukseen muutama neliö.

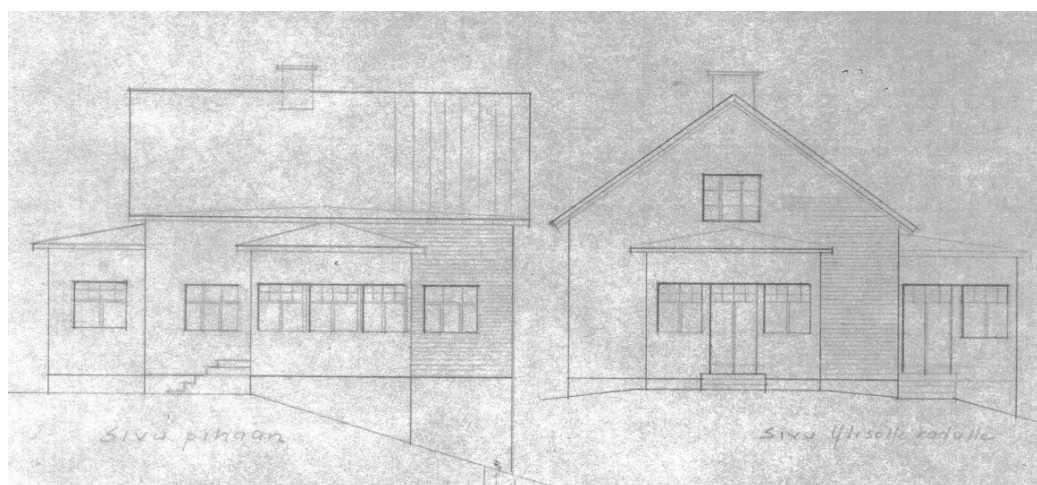
Vuonna 1961 konkurssiin ajautuneen Rantasen Jalkinetehtaan kiinteistö huutokaupattiin **Keno Oy**:lle. Uusi omistaja haki tehdasrakennukseen pian muutoslupaa. Tarkoituksena oli muuttaa rakennus useamman pienen huoneiston vuokrataloksi. Lupahakemus kuitenkin hylättiin. Vuonna 1963 Keno Oy haki uudestaan lupaa pienimuotoisempiin muutostöihin (ulko-ovet ja sisätiloihin työtilaa), joihin lupa tuli. Itäpuolen varastosiivestä piti tulla autovaja, mutta rakennustarkastaja edellytti lopulta koko siipiosan purkamista. Seuraavana vuonna Keno Oy anoi lupaa työtilojen muuttamiseksi baariksi, mihin myös saatiin lupa. Samalla oli tarkoitus rakentaa portaat tontin länsireunalle helpottamaan kulkua molemmilta kaduilta.

Ravintolatoiminta jatkui 1980-luvulla. Tällöin rakennuksen yläkerrassa aloitti toimintansa **Ravintola Iisoppi**, joka toimii edelleen paikkakunnalla. Rakennuksen nykyinen omistaja on **Nokian vapaaseurakunta** (vuoteen 2002 saakka Nokian Vapaaseurakunnan rukoushuoneyhdistys r.y.). Rakennus on tällä hetkellä vapaaseurakunnan käytössä.

Vanha tehdasrakennus on ollut pinnaltaan rapattu, ja vanhaa vaaleanpunertavaa rappausta näkyy paikoin pellityksen alta. Peltivuoraus on 1990-luvun alusta ja on koolattu suoraan rappausten päälle eikä välissä ole lisälämpöeristystä. Ainakin suunnitelmien mukaan pellin piti olla aluksi vaaleankeltainen ja listoitukset valkoiset. 1990-luvun alun rakennuspiirustuksissa ei myöskään näy pohjoispäädyn toiseen tehtaanoveen tehtyä pienempää kulkuovea ovilippoineen eli tämä ratkaisu on alle 20 vuotta vanha.

Rakennuksen muoto ei ole ollut aina sama. Esimerkiksi Vuoden 1950 tonttijakoehdotuksen mukaan teollisuusrakennuksessa on ollut itäpuolella kapeampi siipiosa. Lisäksi rakennuksessa on ollut alun perin aumakatto.

Tilalla on ollut myös toinen rakennus. Rakennus oli Terijoelta 1930-luvulla tuotu asuinrakennus, ja se sijaitsi ylärinteen puolella vastapäätä tehdasrakennusta. Asuinrakennuksen paikka näkyy muun muassa edellä mainitussa tonttijakoehdotuksessa. Rakennuksessa asui Simo Rantanen perheineen. Hirsirakenteinen rakennus oli kaksikerroksinen ja lautavuorattu. Rakennuksessa oli kaunis kuisti ja melko koristeelliset ikkunavuorilaudat. Rakennus purettiin 1990-luvun alussa.

Purettu asuinrakennus S. Södermanin piirtämänä 1950-luvulla.

1950-luvulla asuin- ja tehdasrakennus yhdistettiin saman lämmitysjärjestelmän piiriin. Jalkinetehtailija Katri Rantanen teetti muutostyöt, joissa tehdasrakennukseen rakennettiin muun muassa kattilahuone ja uusi savupiippu sekä asuinrakennukseen johtava lämpökanaali. Muutostyö merkitsi tehdasrakennuksen laajentamista, käytännössä etelärinteeseen kääntyvää sakaraa levitettiin. Samalla rakennuksen aumakatto muutettiin satulakatoksi. Vanhasta asuinrakennuksesta purettiin puolestaan vanhat huonekohtaiset lämmitysuunit pois. Vain muutama puuhella jätettiin käyttöön. Muutos- ja laajennustyöt suunnitteli S. Söderman vuonna 1955. Kattilahuoneen piippu todettiin pian liian lyhyeksi ja jo vuonna 1957 sitä korotettiin 3 metrillä.

Pihan poikki ylös Harjulle kulkeva jalankulkureitti on vanha, ja edelleen jonkin verran paikallisten käyttämä.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

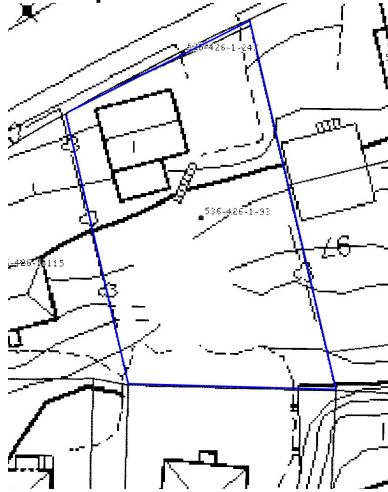
Säilymisedellytykset

Säilymisedellytykset ovat rakennuksen kunnon puolesta hyvät.

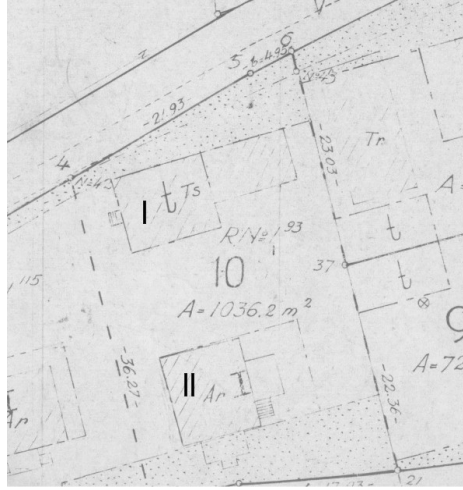
Luettelointiperuste	rakennushistoriallinen	
	historiallinen	x
	maisemallinen	x

Rakennus kytkeytyy alueen jalkineteollisuushistoriaan. Maisemallisesti näkyvällä paikalla.

Asemapiirros

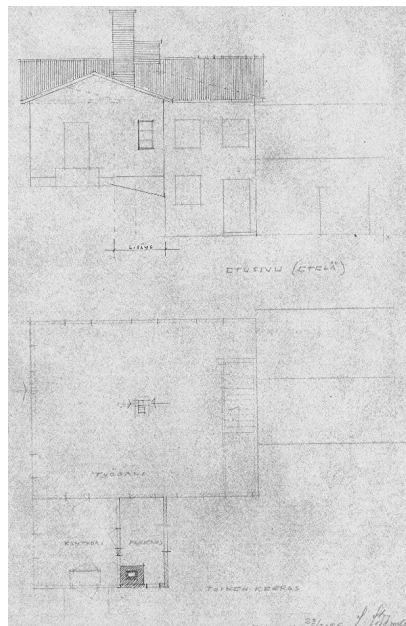
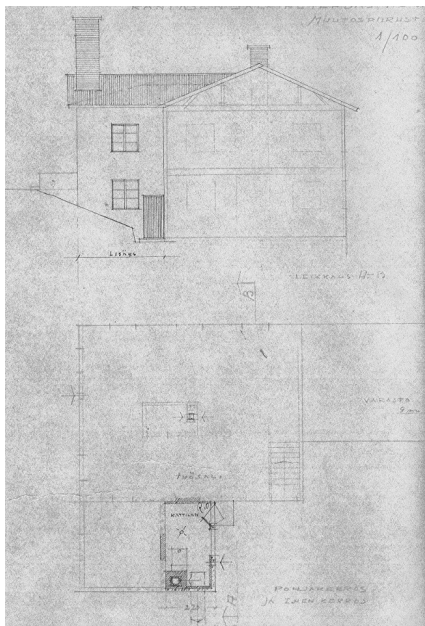

Vuoden 1950 asemakaavassa (tonttijakoehdotus, oik.) näkyvät puretun asuinrakennuksen paikka sekä tehdasrakennuksen varastosiiپی.

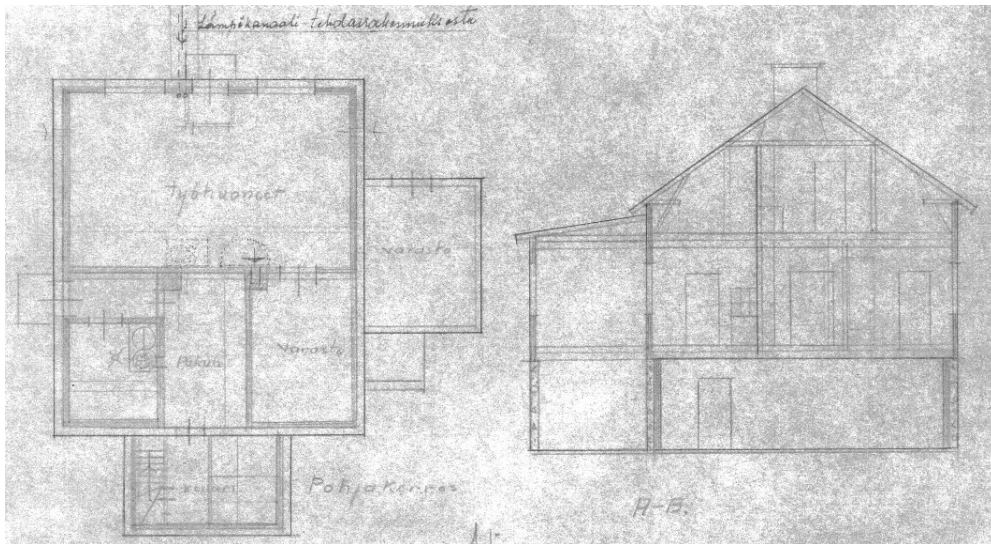
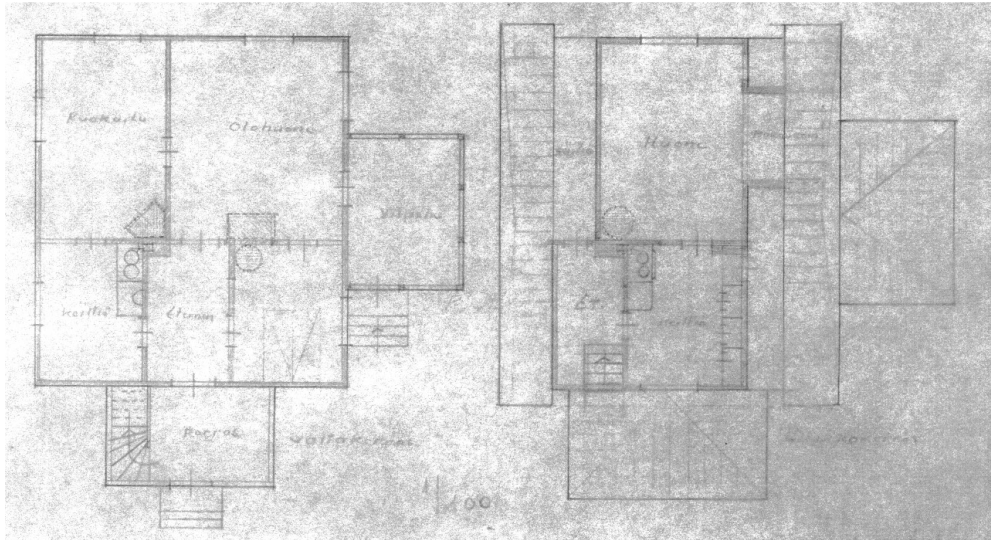

Asemakaava 1970-80-luvulta, jossa näkyvät rinteisen tontin länsiraidalle tehdyt portaat.

Pohjapiirros

Vuoden 1955 muutokset, joiden mukaan muun muassa etelärinteen sakaraa laajennettiin kattilahuonetta varten, muurattiin uusi savupiippu sekä muutettiin aumakatto satulakatoksi. Kuvissa näkyy myös itäpuolen varastosiiپی, joka purettiin ilmeisesti 1960-luvulla.

Puretun asuinrakennuksen pohjakuvat ja rakenneleikkaus S. Södermanin piirtämänä 1950-luvulla.

Valokuvat

Julkisivu pohjoiseen, Välikadulle.

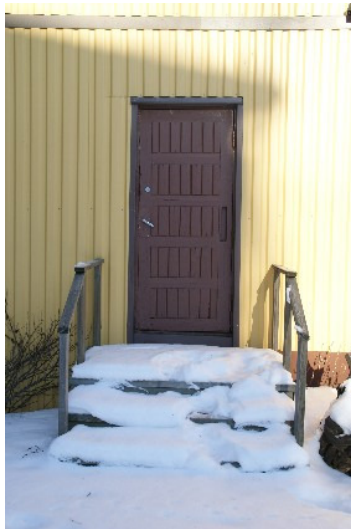
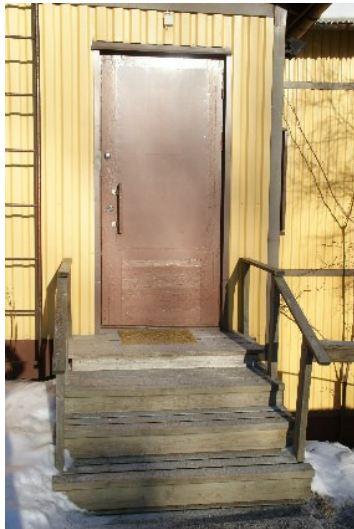
Pihapiiri pohjoisesta. Vasemmalla etualalla puretun asuinrakennuksen paikka.

Länsipääty.

Itäpääty.

Vanhaa punertavaa rappauspintaa on nähtävissä räystäärajassa pellityksen alla.

Vanhaa punertavaa rappauspintaa on nähtävissä räystäärajassa pellityksen alla.

Pihapiiri Välikadulta.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonnan arkisto

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa 1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Kiinteistön 536-1-17-9 talonpaperit (mm. lohkomiskirja 1926-27, kauppakirjoja ja lainhuutotodistuksia), om. Pirjo Tatti. (18.2.2009)

Nokian ja Pirkkalan historia 1865-1993. Jussi Koivuniemi, Mervi Kaarninen, Pekka Kaarninen. Forssa 1994.

Suullisia tietoja antaneet

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp
30.3.2009

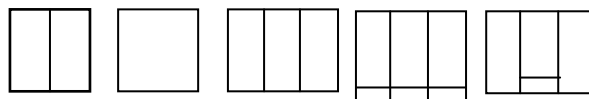
Inventoija

Maastokäynti 16.2.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 2.3.2009

8. 536-426-1-94, HEIKKINEN, ns.” Kaapun talo”

Lääni	Länsi-Suomi
Kunta	Nokia / 536
Kylä	Viik / 426
R:NO	1:94
Kiinteistön nimi	HEIKKINEN
Kiinteistötunnus	536-426-1-94
Rekisteröity	22.5.1928
Lohkottu tilasta	536-426-1-83 Viik
Karttalehti	212305 (peruskartta, KKJ) M4211B (maastokartta, UTM-lehtijako)
pohjoiskoordinaatti itäkoordinaatti	N6818915 (KKJ) / N6820933 (EUREF-FIN) E2473880 (KKJ) / E313957 (EUREF-FIN)
Kaava	asemakaava
Maapinta-ala	0,0605 ha
Osoite	Harjukatu 19 B 37100 Nokia
Omistaja	Nokian kaupunki Harjukatu 23, 37100 Nokia
Kohdetyyppi	asuinkiinteistö, tyhjillään
Rak. lkm	1 (+ puretut 2 piharakennusta)
Inventoitu	1
Rakennuksen kuvaus	
Rakennuksen numero	001
Nyk. käyttö	myymälärakennus, tyhjillään
Alkup. käyttö	asuinrakennus
Rakennusaika	1934
Suunnittelija	
Rakennus-/toimenpideluvat	-1961: 91/61 asuinrak. korjaus- ja muutostyöt (mm. kattilahuone kellariin)
Kerrosluke	(1) +2
Kerrosala (m ²)	300
Huoneistot	3 001 002; 4h, wc 100m ² 003; 4h, wc 110 m ²
Perusta	betoni
Runko	rankarakenteinen
Kattomuoto	auma
Kate	huopa/pelti?
Vuoraus	vaakavuoraus, ponttilauta, ei nurkkalistoja
Ulkovärit	valkoinen/vaaleanharmaa, ikkunalistat ja pokat vakoiset, perustus ruskeanharmaa
Kuistit/parvekkeet	itäseinän sisäänkäyntiportaali (oven ympärillä pieni katos) länsiseinällä pilarien päällä oleva erkkeri, jonka päällä parveke pohjoispäädyn pieni umpikuisti
Ikkunajako	erilaisia funkkisikkunoita, mm. nauhaikkuna

Ikkunat	alkuperäiset puuikkunat
Ovet	eri aikakausilta
Koristeet	-
Kunto	kohtuullinen/hyvä
Erityispiirteet	funktionalistinen puurakenteinen pientalo; nauhaikkuna, nurkkalistaton vaakavuoraus, kuutiomainen muoto räystäään alla vaakasuuntaiset ulostulevat korostelaudat väliovimalli

Rakennuskuvaus

Funktionalistinen, kookas asuinrakennus sijaitsee harjun ylärinteessä, Harju- ja Välikadun puolivälissä. Kiinteistölle johtaa Harjutieltä oma kulkutie yhdessä naapurikiinteistön (1:114, Santamaa) kanssa. Kiinteistön pihapiiri on avara, mutta pensasmainen kasvillisuus on alkanut villiintyä. Kiinteistön pohjoisrajalla näyttää olevan jäljellä yksi vanha hedelmäpuu, mutta muuten nykyisellä tontilla ei juuri ole isoja puita. Kiinteistöstä avautuu näköalat eri puolille kaupunkia ja piha rajautuu lännessä kaupungin virastotalon parkkialueeseen.

Heikkisen tilan asuinrakennus on rakennettu länteen viettävään rinteeseen, niin että lännen puoleinen kivijalka on korkeampi ja koko rakennus kohoaa kolmikerroksiseksi. Funktionalismia edustavat erityisesti rakennuksen kuutiomainen, kulmikas muoto sekä ajalle tyypilliset ikkunat pystypuitteineen ja alaosan tuuletusikkunoineen. Ikkunoissa on toteutettu myös funktionalismin nauhaikkunaideaa. Vuorilaudat ovat pelkistetyt. Rakennuksen kuutiomaista muotoa korostaa hyvin laakeana toteutettu aumakatto suhteellisen lyhyillä räystäillä. Funkkiksen henkeä ovat myös kapeahko vaakalautoitus, jota ei ole korostettu nurkka- tai helmalistoin.

Rakennuksen perusrunko on L:n muotoinen. Rungon pohjoispäättyyn on lisätty yksikerroksinen sisäänkäyntikuisti (huoneisto 2) sekä kaksikerroksinen porrashuone yläkerran huoneistoon (huoneisto 3). Rakennuksen pääsisäänkäynti (huoneisto 1) on itäseinustalla, portaiden ja pienen katoksen suojassa. Rakennuksen länsisivulle, L-sakaran kulmaan on puolestaan liitetty alun perin betonipilarien varassa oleva yksikerroksinen erkkeri, ja sen yläpuolelle on parveke. Erkkerin alapuoli on sittemmin levytetty umpeen.

Rakennuksessa on kolme asuinhuoneistoa; kaksi alakerrassa ja yksi yläkerrassa. Rakennusvalvonnan tietoihin on merkitty kolme huoneistoa, joista kaksi 4 huoneen huoneistoa (100m² + 110m²). Huoneistot on varustettu kaikki omilla WC- ja pesutiloilla, mutta saunaa niihin ei ole ilmeisesti rakennettu.

Rakennuksen kellarikerroksen sisäänkäynnit ovat eteläpäädyssä ja länsisivulla. Kellarikerroksen ovet ovat vanhemmalta aikakaudelta kuin huoneistojen, noin 1980-90-luvulla vaihdetut ulko-ovet. Länsisivun kellarinovi on mahdollisesti alkuperäinen, eteläpäädyn sormipaneloitu ikkunallinen ovi noin 1950-luvulta.

Yläkerran huoneisto (Asunto 3)

Rakennuksen toiseen asuinkerrokseen johtaa kahdella välitasanteella varustettu kylmä puuportaikko. Portaikon seinät on vaakapaneloitu ja katto niin ikään paneloitu pelkistetyllä paneelilla. Seinät ovat valkoiset ja portaat siniharmaat. Portaikon ylätasanteelta avautuu näköala kaupunkiin sekä pariovet koko yläkerran kattavaan huoneistoon.

Huoneisto on nykyiseltä asultaan hyvin vaalea ja yhtenäinen. Asunto käsittää 3 isoa huonetta, keittiön, wc:n, kylpyhuoneen, kaksi umpikomeroa, parvekkeen sekä eteis- ja käytävätilaa.

Pientä eteistä lukuun ottamatta katot on laskettu ja levytetty. Eteisessä näkyy pelkistetyllä paneelilla varustettu katto. Myös seinät on levytetty, ainakin osittain kipsilevyllä. Katto ja seinät on maalattu pääsääntöisesti valkoisiksi, vain paikoin on käytetty kuviollista boordia sekä eteisessä värikkäämpää tapettia noin 1980-90-luvulta. Samalta ajalta on myös koko huoneiston lattioihin laitettu vaaleasävyinen muovimatto. Alkuperäisiä katto- ja jalkalistoja ei ole (ainakaan näkyvissä), vaan ne on korvattu myöhemmillä kapeilla matto- yms. listoilla. Komeron lattian irtonaisen maton alta on nähtävissä alkuperäistä siniharmaaksi maalattua lautalattiaa.

Huoneiston ovet ovat alkuperäiset, edustaen siirtymäkautta 1920-luvun peiliovista funkkiksen sileisiin laakaoviin. Ovet ovat laakaovet, joissa on listoilla erotettu suorakaiteen muotoinen yhden peilin jako. Lähes kaikista ovista puuttuvat kahvat, ainoa ilmeisesti alkuperäinen kahva on parvekkeelle johtavassa ovesta. Oviaukoissa on kuluneet alkuperäiset kynnykset sekä leveähköt pielilistat. Ovien leveys vaihtelee ja lisäksi huoneiston sekä eteisen leveämissä aukoissa on pariovet. Ovet on maalattu valkoisiksi, mutta ainakin huoneiston oven maalipinnan alta näkyy tummahkon sinivihreä sävy.

Myös alkuperäisten ikkunoiden pielilaudat ja kapea ikkunalauta ovat säilyneet. Ikkunan sulkimet ja muu heloitus ovat alkuperäisiä.

Rakennus on ilmeisesti jo alun perin tehty keskuslämmitettäväksi. Jäljellä on alkuperäinen patteriverkosto, valurautaiset lämpöpatterit ovat Högforsin ”Siro”-patterit tai vastaavat. Sähkövedot ja -kalusteet eivät ole alkuperäiset.

Huoneiston keittiön kaapistot ovat 1980-90-luvulta. Samalta ajalta ovat myös pelkistetyt kylpyhuone ja wc.

Alakerran kahteen huoneistoon sekä kellaritiloihin ei päästy tutustumaan.

Rakennushistoria

Heikkisen kiinteistö on lohkottu Viikin tilasta vuonna 1928. Tila lohkottiin **asemapäällikkö Otto Berghille** ja lohkottu tila oli alun perin 0,1330 ha suuruinen. Tällä hetkellä maa-ala on puolet pienempi, sillä vuonna 1993 tilasta lohkottiin 0,0725 ha tontti (536-1-17-19), ainakin osittain tilan länsireunalta eli nykyisen kaupunginvirastotalon parkkipaikan puolelta. Lisäksi tilalla on erottamaton määräala (536-426-1-94-M601).

Rakennuksen valmistumisvuodeksi on merkitty rakennusvalvonnan rekisteriin 1934. Rakennuksen rakennutti asemapäällikkö Bergh perheensä asunnoksi. Bergh asui perheineen ensin viereisen Harjukadun varren talossa. Berghillä oli vaikutusvaltaa paitsi asemapäällikkönä myös talonomistajana, sillä hänellä oli tämän Nokian vanhan keskus- ja liikekadun varrella kaksikin asuin- ja liikerakennusta. Rakennuksissa toimi aikoinaan muun muassa posti. Lisäksi Otto Bergh oli perustamassa paikallista sanomalehteä, Nokian (ent. Pirkkalan) uutisia. Sittemmin myös vaimo **Maj Bergh** tunnettiin paikallisena aktiivina.

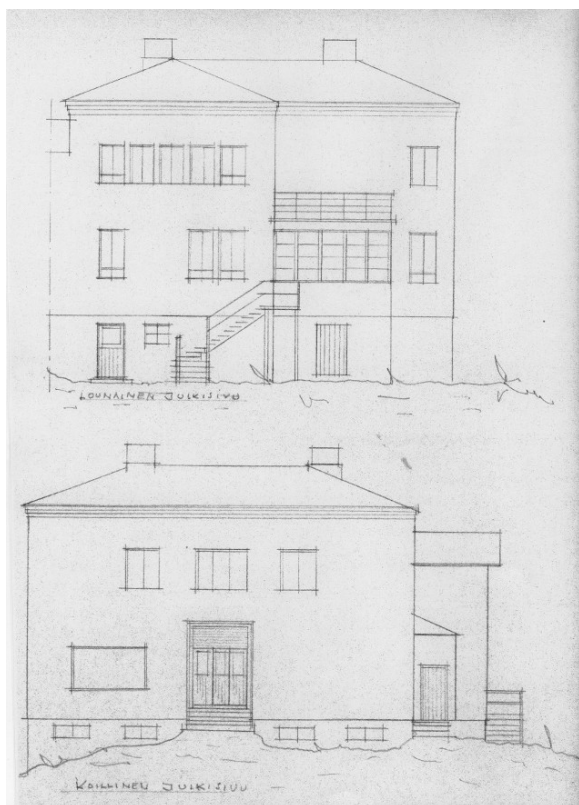
Harjun pohjoisrinteeseen Heikkisen tilalle rakennutettu uusi asuintalo edusti ajanmukaista hyvin modernia, funktionaalista arkkitehtuuria. Rakennus tehtiin lautarakenteisena purutäyttein ja lämmitykseksi tuli ilmeisesti heti alusta asti vesikiertoinen keskuslämmitys. Rakennus oli myös huomattavasti suurempi yhden perheen asuintalo kuin muut alueen rakennukset. Sota kuitenkin koetteli Berghin perhettä ja sota-aikana he myös joutuivat vuokraamaan suuren talonsa yläkertaa ulkopuolisille. Sittemmin Otto Berghin leski Maj Bergh asui talon alakertaa ja poika **Mikko Bergh** yläkertaa. Myöhemmin Mikko Berg vuokrasi alakerran asuntoa vuokralaisille.

Vuonna 1960 kiinteistön osti **Eelis ja Veera Kaapu**. Myyjinä olivat Anna-Liisa ja Ensio Suomala sekä Mikko ja Anni Bergh. Eelis Kaapu piti rakennuksen alakerrassa vesijohtoliikettä. Rakennuksen ylemmät kerrokset olivat edelleen asuinkäytössä. **Kaapun vesijohtoliikkeen** (alun perin Kaapu & Leppänen) olivat perustaneet Eelis Kaapu ja Orvo Leppänen vuonna 1951, ja liike toimi aluksi Harjukadulla. Vuonna 1965 yrityksen nimi muuttui Vesijohtoliike Eelis Kaapuksi, kun Orvo Leppänen perusti oman liikkeensä. 1980-luvulla liiketoimintaa jatkoi poika **Heikki Kaapu** (Vesijohtoliike Kaapu Ky) ja toimipaikka siirtyi Kankaantaan teollisuusalueelle. Yritystoiminta jatkuu edelleen, neljännessä polvessa.

Kaapu suoritti taloon joitakin muutostöitä. Muun muassa heti 1960-luvulla talon kellarikerrokseen tehtiin uusi kattilahuone, kun aiemmin lämmityskattila oli ollut asuinkerroksen keittiössä. Samalla siirryttiin öljylämmitykseen ja öljysäiliö kaivettiin rakennuksen ulkopuolelle maahan. Muutostöiden yhteydessä valettiin niin ikään uusia perustusrakenteita säästöbetonista sekä korvattiin puinen välipohja osittain teräsbetoni-laattaholvilla.

Vuonna 1992 kiinteistö siirtyi Vesijohtoliike Kaapu Ky:ltä Nokian kaupungin omistukseen. Edelleen kaupungin omistuksessa oleva kiinteistö on ollut useamman vuoden tyhjiillään.

Perimätiedon mukaan pihapiiriin on kuulunut myös pieni ulkorakennus alarinteen puolella sekä useita hedelmäpuita. Eräs paikkakuntalainen muisteli talon emännän (Maj Bergh) aikanaan koonneen hedelmäpuiden juurille eksoottisen näköisiä suuria simpukankuoria. Vuoden 1950 tonttijakoehdotuksessa näkyy myös hyvin pieni talousrakennus nykyisen pihapation ja aidanpätjän paikkeilla talon koilliskulmalla.

Vuoden 1961 lupakuivissa näkyvät vielä muun muassa länsiseinän portaat. Pohjakerrokseen suunniteltiin myös autotallia, mitä ei ilmeisesti toteutettu.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

Säilymisedellytykset

Rakennuksen säilymistä uhkaa käyttötarkoituksen puute eli tyhjilleen ja kylmilleen jäänti.

Luettelointiperusteet	rakennushistoriallinen	x
	historiallinen	
	maisemallinen	x

Rakennus edustaa harvinaisempaa ja suhteellisen hyvin alkuperäisenä säilynyttä 1930-luvun funktionalistista pien- ja puutaloarkkitehtuuria. Maisemallisesti rakennus on hyvin näkyvällä paikalla.

Valokuvat

Julkisivu länteen.

Julkisivu itään.

Eteläpääty.

Pohjoispään portaikko yläkerran huoneistoon.

Yläkerran huone, ikkunat etelään.
lautalattia.

Yläkerran komerossa, muovimaton alla näkyy vanhaa maalattua
lautalattia.

Yläkerran väliovet ovat harvinaisempaa 1920-30-luvun mallia.

Alkuperäiset lämpöpatterit.

Yläkerran keittiön viereiseen isoon komeroon tehty suihkuhuone.

Rakennus näkyy hyvin sekä Harjukadulle että Välikadulle. Harjukadulta (kuva vas.) erkaantuu tie Heikkisen ja Santamaan kiinteistöihin. Vasemmalla kaupungin virastotalon kierreportaat.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonnan arkisto

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa 1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Kiinteistön 536-1-17-9 talonpaperit (mm. lohkomiskirja 1926-27, kauppakirjoja ja lainhuutotodistuksia), om. Pirjo Tatti. (18.2.2009)

Kotiseutumme värikuvina - Nokia, toim. Jan Södersved et al. Aero-Kuva Oy, 2008

Suullisia tietoja antaneet

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp 30.3.2009

Inventoija

Maastokäynnit 4.2.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 17.3.2009, Kati Lahtinen

9. 536-426-1-97, KANERVA

Lääni Länsi-Suomi
Kunta Nokia / 536
Kylä Viik / 426
RN:O 1:97
Kiinteistön nimi **KANERVA**
Kiinteistötunnus **536-426-1-97**
Rekisteröity 22.5.1928
Lohkottu tilasta 536-426-1-83 Viik

Karttalehti 212305 (peruskartta, KKJ)
M4211D (maastokartta, UTM-lehtijako)
pohjoiskoordinaatti Rnro 001: N6818990 (KKJ) / N6821004 (EUREF-FIN)
Rnro 002: N6818981 (KKJ) / N6820995 (EUREF-FIN) ?
itäkoordinaatti Rnro 001: E2473960 (KKJ) / E314041 (EUREF-FIN)
Rnro 002: E2473958 (KKJ) / E314038 (EUREF-FIN) ?

Kaava asemakaava
Maa-ala 0,0910 ha

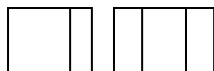
Osoite Välikatu 9
37100 Nokia
Omistaja Nokian kaupunki
Harjukatu 23, 37100 Nokia

Kohdetyyppi asuinkiinteistö

Rak. lkm 2 (+ puretut asuinrakennus ja 2 piharakennusta)
Inventoitu 2

Rakennuksen kuvaus

Rakennuksen numero	001	002
Nyk. käyttö	asuinrakennus	talousrakennus - autotalli
alkup. käyttö	asuinrakennus	talousrakennus – autotalli
Rakennusaika	1953/1955	1971
Suunnittelija	tekniikko Jaakko Nummi 1952	
Rakennus-/toimenpideluvat	- 1952: 2172/52, uuden asuinrakennuksen rakentaminen ja vanhan purku -1971: 72/71 – autovaja -1981: 195/81 –asuinrak. muutos	
Kerrosluku	2	1
Kerrosala (m ²)	128	18
Huoneistot	1 (4h, wc, s)	-
Perusta	betoni/tärytiili	betoni
Runko	rankorakenne	puu
Kattomuoto	satula	tasa
Kate	sementtitiili	ilmeisesti huopa
Vuoraus	pysty peiterima (alkup.)	pysty lomalauta
Ulkovärit	vaaleanvihreä, valkoiset listat	vaaleanvihreä
Kuistit/parvekkeet	lasiveranta sisäpihan puolella	-
Ikkunajako	1950-luvun tuuletusikkunallinen malli	

Ikkunat	alkuperäiset puuikkunat	
Ovet	ilmeisesti alkuperäiset pystypaneloidut	pariovet
Koristeet	-	-
Lämmitys	vesikeskus, öljy	ei kiinteää lämmityslaitetta
Kunto	hyvä	kohtalainen
Erityispiirteet	kaunis sisäänkäynti 1950-luvun tyyliin	tasakatto

Rakennuskuvaus

Kanervan kiinteistön rakennukset sijaitsevat aivan Välikadun varrella. Kiinteistön nykyiset kaksi rakennusta edustavat hyvin puhdaspiirteisinä kahta eri aikakautta. Päärakennus on hyvin puhdaslinjainen 1950-luvun rintamamiestalo ja viereen rakennettu autotalli edustaa puolestaan tyylipuhdasta 1970-luvun tasakattoarkkitehtuuria.

Asuinrakennus on tyypillinen kuutiomainen jälleenrakennuskauden talo. 1 ½-kerroksinen satulakattoinen rakennus on verhottu pystyllä peiterimalaudoituksella ja katteena on sementtitiilikatto. Ikkunat ovat alkuperäiset isoaukkoiset, sivun tuuletusikkunalla varustetut. Kivijalan pienet ikkunat kertovat myös kellaritilan hyödyntämisestä. Rakennuksen sisäänkäynti on sisäpihan puolella. Sisäänkäynti on pienen portaikon kautta ikkunaverannalle. Sisäänkäynti on kaunis 1950-luvun ehjä kokonaisuus. Muun muassa portaikko on kauniisti pyöristetyin kulmin valettu betoniportaikko, jonka sivussa kulkee metalliputkinen kaide. Ulko-ovi on kaunis ikkunallinen pystypaneloitu ovi. Oven päällistä kattoa kannattelevat kulmittain riviin asetetut puupilarit. Valoisa veranta on varustettu ikkunarivistöllä seinissään lakattu sormipaneeli.

Sisätilat ovat säilyneet hyvin alkuperäisinä. Pohjakaava on likimain muuttamaton ja myös pintamateriaalit ovat pääosin säilyneet. Lattiana on kapea lakattu lautalattia, eteisessä maalattu. Yläkerrassa on käytetty maalattua kovalevyä. Seinissä on käytetty lähinnä tapetoitua pinkopahvia sekä puukuitulevyä. Katot ovat joko puukuitulevytettyjä tai vuorattu pinkopahvilla tai puupohjaisella levyllä (esim. kovalevy). Levytettyjä kattoja on rimoitettu kasettikattomaiseksi. Välioventerit ovat lakattuja laakaovia, salin ovet on tosin poistettu karmeineen. Patterit ovat mahdollisesti alkuperäiset levytatterit. Keittiössä ovat jäljellä alkuperäiset ruokakomerot sekä 1950-luvulle tyypillinen keittiökaapisto. Seinän vanha kylmävesihana on edelleen jäljellä. Lämmintä käyttövetä ei ole tullut hanasta koko rakennuksessa. Yläkertaan johtava puuportaikko on maalattu ja sitä koristavat pelkistetyn kaiteen sekä seinissä pystypanelointi. Yläkerrassa on jäljellä alkuperäinen pieni wc vanhalla yläsäiliöllä TEHO wc-pytyllä. Kellarikerros on niin ikään hyvin alkuperäinen. Jäljellä ovat muun muassa vanha puusauna, talouskellaritilat sekä vanhat puuovet. Rakennustyypille tyypillisesti kylmille jääneen rakennuksen kellarikerros kärsii jonkin verran maasta puskevasta kosteusongelmasta.

1970-luvulla asuintalon länsipuolelle on rakennettu pieni ja matala tasakattoinen autotalli. Pystyllä lomalaudalla vuorattu rakennus on säilynyt hyvin alkuperäisellään.

Pihapiiri nousee hyvin loivasti kohti etelää ja pihassa on useita vanhoja hedelmäpuita ja muuta vanhaa kasvillisuutta.

Rakennushistoria

Kanervan tila on lohkottu useiden muiden Harjun tilojen tavoin jo vuosina 1926-27 Viikin tilasta. Tilan omistajaksi tuli **Alexi "Aksu" Kanerva**, joka rakennutti itselleen pienen huoneen ja keittiön asuintalon sekä piharakennuksen, jossa oli pihasauna, puuliiteri ja ulkohuusi.

Tilan nykyisen asuinrakennuksen rakennutti Aleksin poika **Reino "Reska" Kanerva** vuonna 1953/1955. Vanha asuintalo purettiin uuden alta pois ja vanha isäntä muutti asumaan pihasaunaan tehtyyn asuntoon. Reino Kanerva toimi muun muassa kaupungin tilintarkastajana ja sai talousneuvoksen arvonimen.

Uuden asuinrakennuksen suunnitteli teknikko Jaakko Nummi Nokialta vuonna 1952. Rakennukseen suunniteltiin kaksi asuinhuoneistoa, toinen pääkerrokseen ja toinen oman sisäänkäyntinsä turvin rakennuksen yläkertaan. Yläkerran asunto kattoi huoneen ja keittiön, ja alakerran asunto kolme huonetta ja keittiön. Rakennukseen tuli keskuslämmitys, mutta keittiön puuliedet muurattiin vielä

kaakelipintaisina. Molemmat asunnot varustettiin omilla sisävessoilla, mutta saunatilat olivat yhteiset talon kellarikerroksessa. Kellarikerrokseen suunniteltiin myös autotalli, pannuhuone ja ruokakellareita. Vesikatto suunniteltiin katettavaksi kattohuovalla, mutta myöhemmin muutettavaksi sementtitiiliseksi. Rakennusta ei ilmeisesti rakennettu täysin suunnitelmien mukaan, sillä muun muassa nykyinen kuisti ja sen sisäänkäynti poikkeavat piirustuksista.

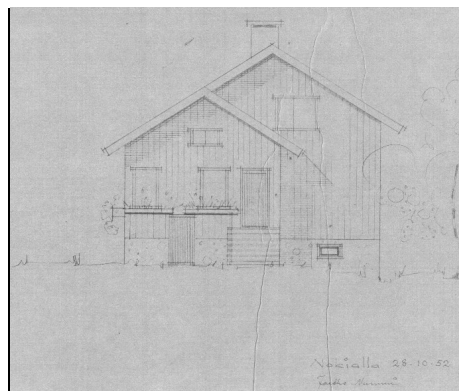
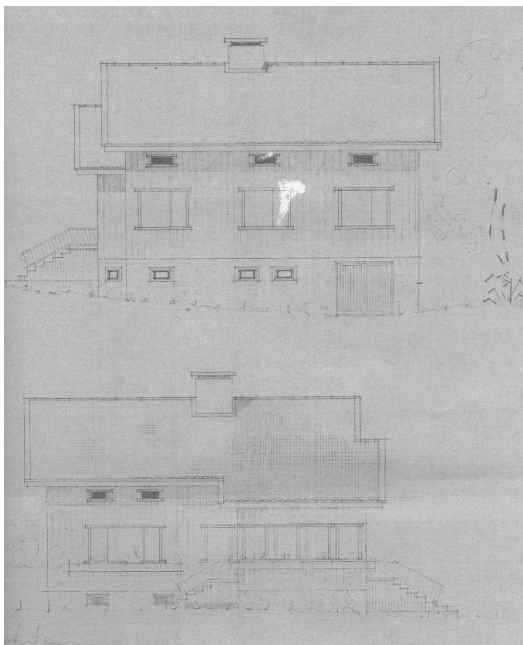
Vuonna 1971 asuinrakennuksen viereen rakennettiin tasakattoinen autotalli. Ilmeisesti samoihin aikoihin vanha asuintalon kivijalassa ollut autotalli poistettiin käytöstä poistamalla pariovet ja muraamalla kivijalka umpeen. Tontin etelälaidalla sijainnut pihasauna on purettu. Vuoden 1950 tonttijakoehdotuksen mukaan tilalla on ollut toinenkin pieni talusrakennus. Pihasauna oli tontin etelärajalla ja tämä toinen tontin itärajalalla. Itärajan talusrakennus on purettu viimeistään 1950-luvun alussa, sillä haettaessa lupaa uudelle asuinrakennukselle vuonna 1952 tämä rakennus ilmoitettiin jo puretuksi.

Rakennus siirtyi **Nokian kaupungin** omistukseen vuonna 2003. Myyjänä oli Reino Kanervan leski **Helvi Kanerva**. Kaupungin tarkoituksena oli hyödyntää tilaa viereisen kaupunginkirjastoon laajennustarpeisiin. Rakennus päättyi kuitenkin tyhjilleen.

Kiinteistön nimi ja maa-ala ovat säilyneet samoina alusta saakka. Ainoastaan Välikadun laajennukseen lohkaistiin tontista pieni osa (0,0010 ha) vuonna 1972.

Kanervan vanha purettu asuintalo vuonna 1936. Etualalla näkyy niin ikään hävinnyttä rakennuskantaa nykyisen kirjaston kohdalla. (Kuvan om. Pekka Suuniittu)

Jaakko Nurmen laatimat rakennuspiirustukset vuodelta 1952. Myöhemmin kadunpuolen autotallinovat on poistettu. Lisäksi kuisti on hiukan toisenlainen ja varustettu vain pihanpuoleisella sisäänkäynnillä.

Lähiympäristö – ks. alueinventointilomake

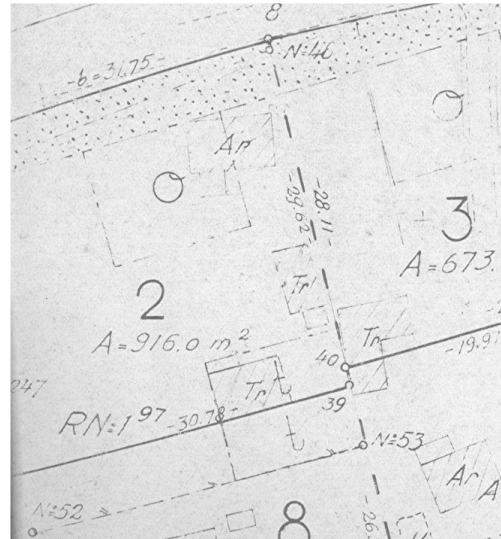
Säilymisedellytykset

Rakennukset ovat toistaiseksi hyväkuntoisia, mutta tyhjilleen ja kylmilleen jääminen altistavat kohteen ilkevallalle sekä vähitellen myös mahdollisille kosteus- ja routavaurioille.

Luettelointiperusteet	rakennushistoriallinen	x
	historiallinen	
	maisemallinen	x

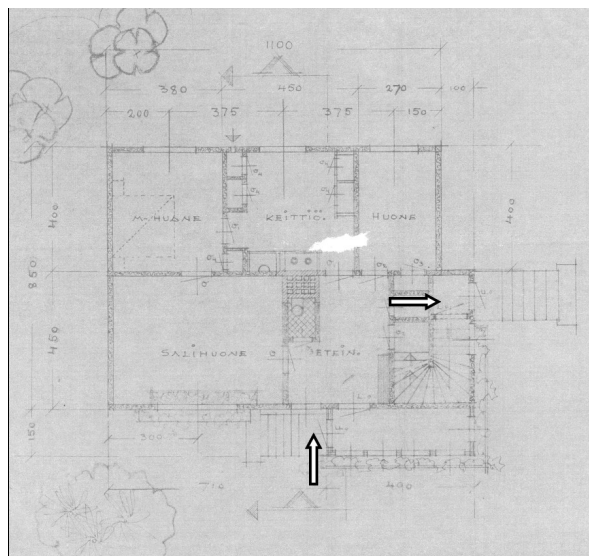
Näkyvällä paikalla sijaitsevan kiinteistön rakennukset edustavat puhtaspiirteisinä kahta eri rakennusaikakautta, 1950-luvun jälleenrakennuskauden talotyyppiä sekä 1970-luvun tasakattoarkkitehtuuria. Asuinrakennus on hyvin alkuperäisenä säilynyt myös sisätiloiltaan.

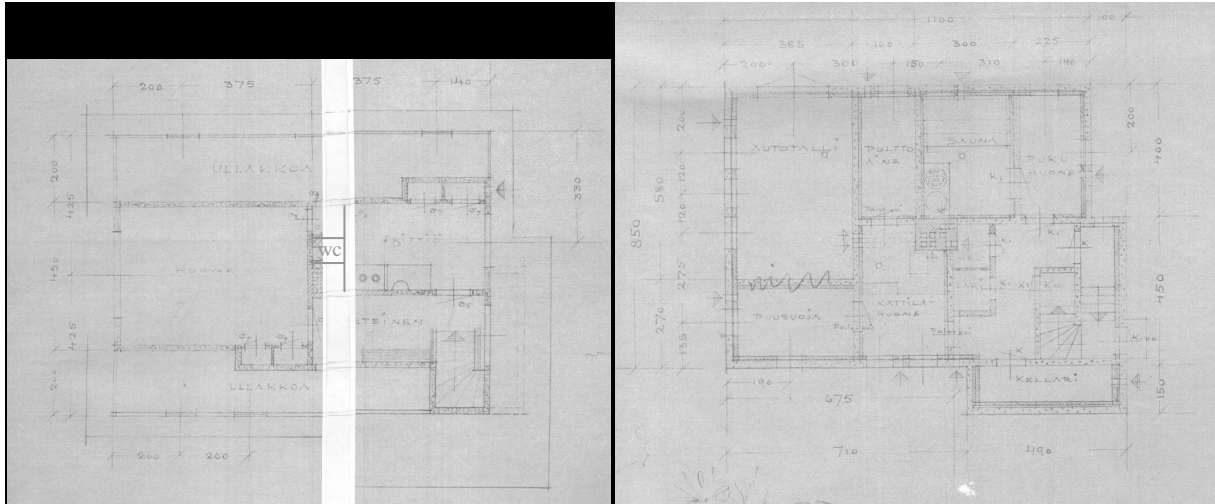
Asemapiirros

Vuoden 1950 asemakaavasta (tonttijakoehdotus, oik.) näkyvät Kanervan tilan vanha asuinrakennus sekä kaksi talousrakennusta.

Pohjapiirros

Kanervan nykyisen asuinrakennuksen alkuperäispiirustukset vuodelta 1952. Rakennuksen pohjakaava on säilynyt lähes muuttumattomana. Pääkerroksen nuolet osoittavat nykyisten ulkoportaiden suuntaa sekä eteisestä johtavaa kulkua yläkerran portaikkoon.

Valokuvat

Kanervan kiinteistö Välikadulta koillisesta (vas.) sekä lounaasta.

Alkuperäiset ikkunat.

1970-luvun alussa rakennettu autotalli pohjoisesta.

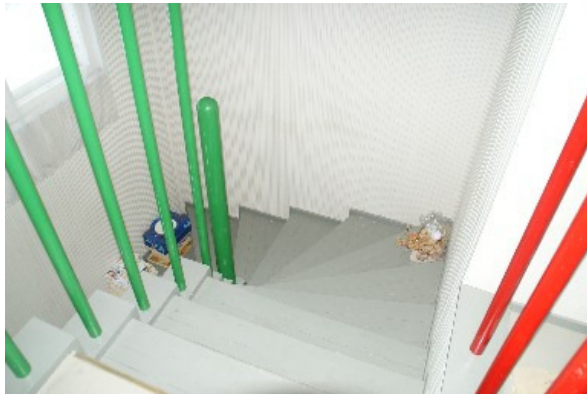
Alkuperäinen 1950-luvun kuisti.

Näkymä verannalta eteiseen. Oikealla verannan paneloitu sininen ovi.

Keittiön alkuperäiset kaapistot.

Yläkerran portaikko.

Osa katoista on pahvitettu ja rimoitettu.

Yläkerran alkuperäinen wc.

Kellarin saunan ovi.

Kuvia lisää CD:llä (ks. Liitteet ja muu aineisto)

Lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonnan arkisto

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa 1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Kiinteistön 536-1-17-9 talonpaperit (mm. lohkomiskirja 1926-27, kauppakirjoja ja lainhuutotodistuksia), om. Pirjo Tatti. (18.2.2009)

Suullisia tietoja antaneet

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Kauko Koivunen, Nokia 16.2.2009

Liitteet ja muu aineisto

Raportti ja digitaalikuvat:

CD/Nokian kaupunki, Harjukadun ja Välikadun välisen alueen rakennusinventointi/Lunette rpp 30.3.2009

Inventoija

Maastokäynti 18.2.2009 ja 12.3.2009, Kati Lahtinen

Tietojen tallennus 17.3.2009, Kati Lahtinen

Loppusanat

Harjukadun ja Välikadun välinen alue aivan Nokian keskustassa muodostaa mielenkiintoisen, mutta ongelmallisen alueen. Alueen rakennuskanta on pientalovaltaista ja 1920-50-luvun arkkitehtuuriltaan suurelta osin hyvin alkuperäisenä säilynyttä. Samalla alueen kehitys ja jopa ylläpito on jäänyt pysähdyksiin. Osa rakennuksista on tyhjillään – osin kaavoituksellisen epätietoisuuden vuoksi – mikä johtaa rakennusten kunnan nopeaan heikkenemiseen. Kuitenkin vielä suurin osa rakennuksista on täysin asumiskelpoisia tai ainakin kunnostettavissa. Vain yhden kiinteistön osalta vaadittavat korjaustoimenpiteet ovat merkittävämmät.

Kaupungin kaavoituksellinen kehittäminen painostaa alueen muuttamista tehokkaampaan käyttöön. Nykyiset rakennusalat eivät vastaa tämän päivän tehokkuusvaatimuksia kaupungin keskusta-alueella. Tilanne on vastaavanlainen kuin Tampereen Pispalassa, Nokian toisella vanhalla kasvualueella: Hulpeilla maisemilla varustetut rinnetontit ovat rahallisesti niillä seisovia rakennuksia arvokkaampia. Samalla rakennusten historiallinen ja rakennustaiteellinen arvo on vähintäänkin kunnallisesti merkittävä – eikä vähiten juuri muodostaessaan aluekokonaisuuden *yhdessä*. Jokaisen vanhan rakennuksen arvo korostuu osana kokonaisuutta. Harjun alueen vanhat rakennukset edustavat teollistuneen Nokian ydinkeskustan vanhinta säilynyttä rakennuskantaa ja lisäksi hyvin värikkäänä otoksena. Mukana on pientaloasumista, mutta myös varhaista pienteollisuusrakentamista. Muutama yksittäinen kohde on säilynyt rakennushistoriallisesti erityisen hyvin alkuperäisellään sekä sisä- että ulkotiloiltaan, millä saattaisi olla jo laajempaakin merkitystä. Joukossa on toisin sanoen muutama pientalokulttuurin rakennushistoriallinen helmi, mutta pääsääntöisesti kohteilla on arvoa juuri kokonaisuutena. Tämän vuoksi inventoitavia kohteita ei asetettu keskinäiseen arvojärjestykseen. Paikkakunnallisesti alueen arvo olisi vielä merkittävämpi, jos Harjukadun varrella ollut liike- ja asuintaloraitti olisi edelleen olemassa. Valitettavasti se ehdittiin tuhota, lopullisesti vasta aivan viime vuosikymmeninä.

Inventoitu pieni yhdeksän kiinteistön talorypäs muodostaa kuitenkin edelleen yhtenäisen alueen, jossa voisi olla potentiaalia historiaa pursuavan herkän ja monipolvisen asuinalueen luomiseksi. Tyhjiilleen jääneiden rakennusten kuntoon saattaminen ja tonttien varovainen täydennysrakentamismahdollisuus tekisivät alueesta hoidetun, viihtyisän ja arvokkaan. Nokian kantakaupungin nykyinen rakennuskanta ja tiestö muodostavat mielenkiintoisen kokonaisuuden, jossa suurkaupunkimaiset valtavyylät, suuret teollisuuskiinteistöt, arkkitehtuurisesti korkeatasoiset vanhat toimirakennukset (esim. Kerhola ja vanha funkkistyylinen huoltoasema) sekä tavallisemmat pientalot tarjoavat kadunkulkijalle paljon katseltavaa. Tähän värikkääseen, kerrokselliseen kokonaisuuteen pieni ”vanhan kaupungin” alue sopisi varmasti hyvin. Harjun matalana säilyvä ja väljätkö rakennuskanta säilyttäisi myös kaupungintalon ja virastotalon näkymisen Välikadulle hierarkisesti arvokkaalla paikallaan.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Nokian kaupunki/Kiinteistön muodostumistiedot 5.12.2008

Nokian kaupunki/Kiinteistörekisteri 5.12.2008

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonnan arkisto

Nokian kaupunki/Rakennusvalvonta/Rakennus- ja huoneistorekisteri 8.1.2009

Kiinteistön 536-1-17-9 talonpaperit (mm. lohkomiskirja 1926-27, kauppakirjoja ja lainhuutotodistuksia), om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Pirkanmaan 1. maakuntakaava (2007)

Tonttijakoehdotus (kartta) Nokian Kauppalan I-osan 17-korttelista, kauppalangeodeetti P. Perimaa

1950, om. Pirjo Tatti (18.2.2009)

Kotiseutumme värikuvina - Nokia, toim. Jan Södersved et al. Aero-Kuva Oy, 2008

Nokian ja Pirkkalan historia 1865-1993. Jussi Koivuniemi, Mervi Kaarninen, Pekka Kaarninen. Forssa 1994.

Vanhaa Nokiaa kuvissa. Vuokko Suuniittu. Tampere 2008.

Sähköiset lähteet

AKSELI Pirkanmaan teollisuushistoria – sivusto 2003: <http://inter9.tampere.fi/tehdas/akseli/> 18.3.2009

Nokian kaupungin internet-sivut, Nokian historia:

http://www.nokiankaupunki.fi/palvelut/tietoja_nokiasta/nokian_historia/ 18.3.2009

Suulliset lähteet

Kauko ja Sirpa Koivunen, Nokia 16.2.2009

Riitta Lindeman, Nokia 18.2.2009

Risto Rautavuori, puhelinhaastattelu 10.2.2009

Rauno Sillanpää, puhelinhaastattelu 9.2.2009

Tauno Sillanpää, puhelinhaastattelu 9.2.2009

Vuokko Suuniittu, Nokia 4.2.2009

Pirjo Tatti, Nokia 18.2.2008

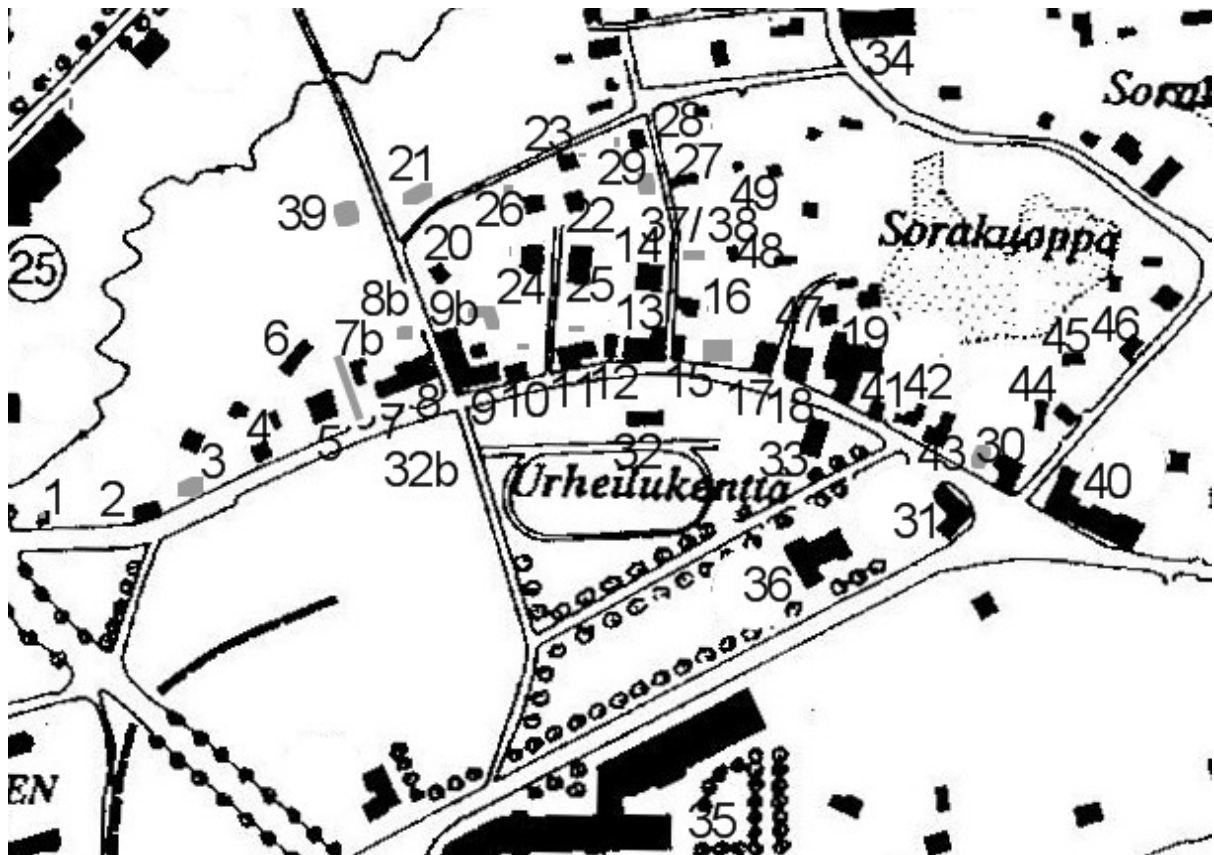
LIITE 1 - Harjun hävinnyttä rakennuskantaa

Harjun rakennuksia 1960-luvun alussa, ennen kirjaston ja HarjuCenterin rakentamista. Etualalla vasemmalla kaupungintalo.

Seuraavaan on koottu varsinaisen inventointityön ulkopuolella, mutta työn aikana kertynyttä tietoa Harjun hävinneestä rakennuskannasta. Mukaan on koottu erityisesti rakennuksia 1900-luvulta 1950-luvulle. Tämä tieto valottaa myös inventoitavan alueen rakennuskannan sijoittumista laajempaan historialliseen kokonaisuuteen.

Rakennukset ovat satunnaisessa järjestyksessä ja työ Nokian vanhan, jo lähes kokonaan kadonneen keskustan selvittämiseksi ansaitsisi seikkaperäisemmän tutkimuksen. Arvokasta lähdemateriaalia tarjoaisi muun muassa Nokia-Seura ry:n valokuva-arkisto. Suurin osa tässä esitetyistä rakennusten kuvista on Vuokko Suuniitun kirjasta Vanhaa Nokiaa kuvissa (2008).

1930-luvun lopun karttaan on lisätty rakennuksia myös 1940-50-luvulta. Lisätyt rakennukset harmaalla. (Lisäykset ja numerointi K. Lahtinen)

1. Nokia-yhtiön sepän talo

Souranderintien ja Harjukadun kulmassa sijaitsi pieni asuinrakennus, jossa asui paperitehtaan seppä.

Nokialaista maisemaa 1940-luvulta. Nokia-yhtiön sepän talo sijaitsi vasemmalla, harjulle nousevan tien varressa. Ylempänä näkyy myös poliisikonttori sekä takana Gummitehdas. Kuvan om. Vuokko Suuniittu.

2. Westerlundin talo / Poliisivartiokonttori

Matala puurakennus, joka oli yksi Westerlundin veljesten taloista Harjulla. Toinen ns. Westerlundin talo sijaitsi nykyisen kaupungintalon parkkipaikan kohdalla, Heikkisen kiinteistön naapurissa. 1930-luvulla Westerlundin talosta tehtiin *poliisivartiokonttori*, joka toimi aina vuoteen 1956 asti poliisin muuttaessa Kynninkadulle valmistuneeseen uuteen valtion virastotaloon. Harjukadun talossa olivat päällystön huone, kuulusteluhuoneet, konstaapelin asunto sekä putka.

Kuvan om. Pekka Suuniittu.

3. Stenholmin liike- ja asuintalo

Nokian paperitehtaan sähkömestarin Janne Stenholmin talo, jonka paikkeilla on nykyään asuinkerrostalo Jannen kartano. Pihapiiriin kuului kaksi isompaa rakennusta, joista toisen kivijalkaa on edelleen jäljellä Jannen kartanon parkkipaikan kohdalla.

Aivan Harjukadun varrella olleessa rakennuksessa oli liike- ja asuinhuoneistoja. Talossa toimi muun muassa lääkärin vastaanotto, kirjakauppa ja kangaskauppa. Janne Stenholmin oma asuintalo oli pihanpuolella, osittain liiketalon takana.

4. Kulosen paja ja asuinrakennus

Aivan Harjukadussa kiinni oli *Kulosen pajarakennus*, jossa tehtiin pitkään sepän töitä. Sittemmin tiloissa oli polkupyörän korjausta. Pajarakennus oli pystyssä ainakin vielä 1950-luvulla. Kulosen asuinrakennus oli pihan puolella, pääty kadulle.

Kuva 1950-luvun alusta. Alhaalla Kulosen pajan katto ja vieressä (vas.) Utolan talo sekä kirjastotalo ja kauppalan talo. (kuvan om. Vuokko Suuniittu)

5. Utolan talo / Säästöpankin talo

Utolan talossa toimi muun muassa *Säästöpankin konttori* sekä *Ravintola Kansa*, ns. "Kansan ruokala". 1940-luvulla talon kivijalassa toimi *A. Mäkelän osto- ja myyntiliike* ja 1950-luvulla puolestaan *M. Berghin kirjapaino*. Myöhemmin alakerrassa toimi myös *Sähköliike Ranta*. Talon yläkerrassa oli vuokra-asuntoja.

6. Pelastusarmeijan talo

Säästöpankin talon takana sijaitsi Pelastusarmeijan toimi- ja asuinrakennus ulkorakennuksineen. Rakennus paloi eräänä loppiaisena 1970-luvun tienoilla, jolloin varsinainen toiminta oli jo vähentynyt rakennuksessa. Nykyisin paikalla sijaitsevalla parkkipaikalla on edelleen jäljellä pelastusarmeijan aikaisia omenapuita.

7. Kirjastotalo

7b. Entinen kirjasto ja vahtimestarin asunto?

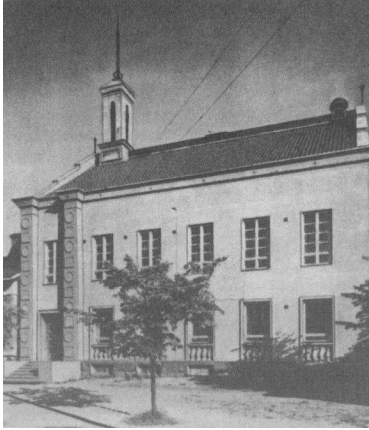
Yksikerroksisessa valkoisessa puurakennuksessa toimi 1930-40 -luvulla kirjasto. Toiminta alkoi vuonna 1930. Tätä ennen kirjasto piti majaansa muun muassa Seurahuoneella, Alekski Salmisen talossa Harjulla sekä muurari Ahon talossa. Aivan rakennuksen päätyyn rakennettiin kauppalatalo 1931, ja sittemmin kauppa osti kirjastorakennuksen Nokia-yhtiöltä ja purki tämän kauppalatalon laajennuksen tieltä.

8. Kauppalan talo(ei purettu) ja

8b. piharakennus / Vahtimestarin talo (purettu)

Nokian, silloisen Pohjois-Pirkkalan kunnantalo valmistui 1931 ja sen suunnitteli arkkitehti Yrjö Vaskinen. 1920-luvun klassismia edustava rakennus oli alun perin nykyistä lyhyempi. Rakennus päättyi mahtipontiseen sisäänkäyntiin ja vasta myöhemmin 1950-luvulla rakennus laajennettiin nykyiselleen. Laajennuksen alta purettiin kauppalan talon länsipuolella ollut vanha kirjastorakennus.

1940-luvulla rakennettiin pihan puolelle piharakennus vahtimestarille ja kamreerille (8b.). Rakennus purettiin 1950-60-lukujen taitteessa.

Kauppalan talo ennen laajennusta. Vasemmalla näkyy vielä vanha valkoinen kirjastorakennus. Kuvan om. Pekka Suuniittu.

9. Salmisen & Vuorisen talo (ent. Kulmalan talo) ja

9b. piharakennukset

Salmisen ja Vuorisen liike- ja asuintalo sijaitsi kaupungin nykyisen virastotalon paikalla, Maisenkujan ja Harjukadun kulmauksessa. Rakennus oli alkujaan ns. Kulmalan talo, jonka Rudolf Vuorinen osti. Myöhemmin Vuorinen laajensi rakennusta sukulaismiehensä Nestori Salmisen kanssa. Laajennuksen jälkeen L:n muotoisessa rakennuksessa oli parhaimmillaan kahdeksan liikehuoneisto yhtä aikaa. Vielä 1920-luvulle tultaessa rakennus oli kuitenkin 1,5-kerroksinen poikkipäädyllinen rakennus, mutta jo tuolloin rakennuksessa oli liiketoimintaa.

Rakennuksessa on toiminut muun muassa *Lindforsin sähköliike*, *Rantalan kenkäkauppa*, *Nokian väri*, *Peitsamon musiikkikauppa*, *Rantasen ja Väisäsen suutarinliikkeet*, *Heleniuksen kahvila*, *kukkakauppa ja elintarvikeliike*, *Keskus-Parturi*, *Heinämaan kirjakauppa*, *Palomäen kangaskauppa* ja *Tatin tekstiili*. Yläkerrassa toimivat muun muassa *Lehtioksan valokuvaamo Kotivalo* ja lääkäri *Leo Kranckin vastaanotto*. Pihan puolella toimivat muun muassa *Kauranen & Kunnaksen lakkitehdas* sekä *Nokian Yrittäjäkerho*. Rakennuksessa oli myös asuinhuoneistoja.

1950-luvulle tultaessa pihan puolella oli lisäksi toinen huomattavasti pienempi asuinrakennus (vuokralaisia) sekä L:n muotoinen talusrakennus (liiterit ja käymälät).

Kuva vuodelta 1920, ennen rakennuksen laajentamista. (kuva Edvard & Nanni Merikanto, om. Pekka Suuniittu)

Kuvan om. P. Suuniittu.

Vanhaa rakennuskantaa oli jäljellä vielä 1985. Etualalla Salmisen ja Vuorisen talo nykyisen virastotalon kohdalla. (Kuvan om. Vuokko Suuniittu)

10. Yrjö Selinin talo / Kauppakeskuksen talo

Vuorisen ja Niemisen talojen välissä sijaitsi aikanaan pieni rakennus pääty kadulle päin. Rakennuksen omisti Yrjö Selin, jolla oli asusteliike *Kauppakeskus*. Rakennuksessa toimivat muun muassa *Kukkakauppa Aira* (pieni huone talon päädyssä) sekä *Tatin asusteliike*, joka muutti sittemmin viereiseen Niemisen taloon. Selinin talossa Tatin asusteliike oli aloittanut 1950-luvulla. Airan tilalle 1950-luvulla tuli puolestaan Aaretti Kokkolan liike *Nokian Pyörä ja Radio*. Hyvin lyhyen aikaa rakennuksessa toimi myös käsityöliike.

Pihan puolella oli Selinin talousrakennus.

11. Niemisen talo

Matti Niemisen talo, joka vielä 1920-luvulla oli pieni yksikerroksinen asuinrakennus. Pihan puolella oli piharakennus. Sittemmin taloa jatkettiin ja korotettiin. Rakennukseen tuli kolme liikehuoneistoa, joissa toimi pitkään muun muassa *Virtasen kellosepänliike*.

Rakennuksessa toimi niin ikään *Kassilan* ja myöhemmin *Valkaman kemikalia* sekä *Tulokkaan Hattuliike*. Myöhemmin taloon tuli *Tatin asusteliike* ja *Tähtikosken pyöräkorjaamo*.

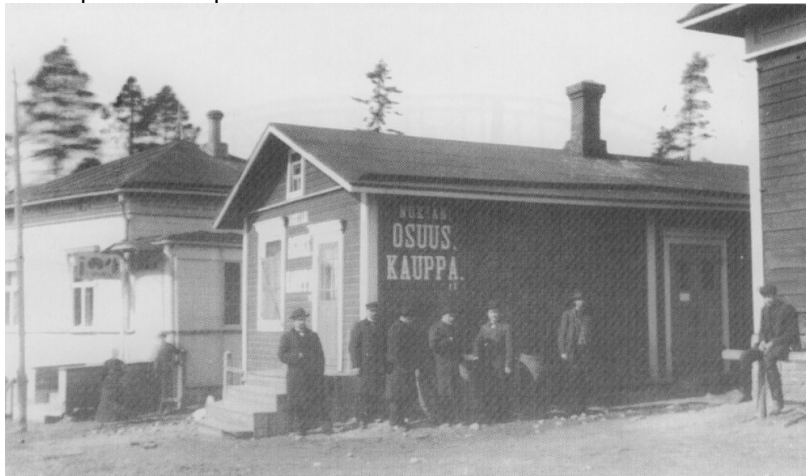
Matti Nieminen työskenteli Nokian paperitehtaalla 70 vuotta ja hänet tunnettiinkin pisimpään suomalaista teollisuutta palvelleena miehenä.

Niemisen talo 1920-luvulla. (kuvan om. Kauko Koivunen)

12. Nokian Osuuskauppa / Berghin talo

Nokian osuuskaupan ensimmäinen myymälä perustettiin Harjulle jo vuonna 1905, Matti Niemisen talon naapuriin. Liike sijaitsi pienessä matalassa puurakennuksessa, rakennuksen pääty Harjukadulle päin. Kaupan perustajien joukossa olivat muun muassa Matias Stark, Johan Stenholm ja O.D. Nurminen. Sittemmin rakennus tunnettiin (Otto) Berghin talona, jossa toimi 1920-30 -luvulla *Nokian Postikonttori* ja 1940-luvulla *Nevalaisen Räättäliliike*. Rakennus oli pystyssä vielä ainakin 1940-luvulla. Pihan puolella oli pieni ulkorakennus.

Kuvan om. Meeri Marjamaa.

13. Berghin liike- ja asuintalo

Nokian asemapäällikkö Otto Berghin asuin- ja liikerakennus. Puurakenteinen rakennus oli L:n muotoinen. Kadusta poispäin oleva sivusakara oli 2-kerroksinen ja kadunvarsi 1-kerroksinen. 1930-luvulla Otto Bergh rakennutti lähelle Harjulle ison asuintalon, jonne muutti perheineen asumaan (Heikkisen kiinteistö).

1940-50-luvulla talossa toimivat pitkään *Irja Palomäen kangaskauppa*, *Tavara-Aitta Pirkka* sekä *Toivo Laalon radioliike*. Myöhemmin 1950-luvulla Palomäen kangaskaupan ja Tavara-Aitta Pirkan tilalle tuli *Nokian Urheilumiehet Oy:n* urheiluliike. Päädyn kulmahuoneistossa sijainneen Laalon radioliikkeen tilalle tuli puolestaan *Veikko Koskisen asusteliike*, niin ikään 1950-luvun lopulla. Rakennuksen kaksikerroksisen siipiosan yläkerrassa asuttiin ja alakerrassa toimi muun muassa *Nokian Uutiset* ja *Nokian Paperikauppa* 1940-50-luvulla.

Rakennus purettiin 1980-luvulla, jolloin se oli päätynyt jo tyhjilleen.

Berghin asuin- ja liikerakennus 1980-luvulla. Keskimmäinen rakennus on Niemisen laajennettu talo. Kuvan om. Vuokko Suuniittu.

14. Nokian evankelisluterilainen rukoushuone

Hirsirakenteinen rukoushuone piharakennuksineen.

15. Nokian Puhelinyhdistyksen talot

Ennen uutta toimirakennustaan puhelinkeskus toimi pienessä kahden huoneen ja kamarin talossa. Myöhemmin pieni puutalo oli asuinkäytössä. Talossa asui muun muassa 1940-luvulla ylikonstaapeli Pajukanta perheineen. Uusi toimirakennus rakennettiin vanhan hirsitalon viereen, itäpuolelle. Puhelinyhdistyksen uusi talo oli kolmikerroksinen rapattu tiilitalo, jonka alakerrassa toimi muun muassa *Vainion kangaskauppa* 1950-luvulla. Rakennuksessa oli myös asuinhuoneistoja.

Nokian Puhelinyhdistyksen talo 1950-luvulla. Taustalla näkyvät myös Kansallis-Osake-Pankin (17.) ja Salmisen (18.) talot. Puhelinyhdistyksen vanha toimitalo sijaitsi uuden talon vasemmalla puolella. Kuvan om. Pekka Suuniittu.

16. Koron talo

Veini Koron asuintalo ja ulkorakennus.

17. Kansallis-Osake-Pankin talo

Rakennusmestari Heikki Tiitolan suunnittelema *Kansallis-Osake-Pankin talo* valmistui 1927. Puhtaaksi muurattu punatiillinen pankkirakennus edusti 1920-luvun klassismia. 1960-luvun puolivälissä KOP muutti Pirkkalaistorille ja vanha pankkirakennus myytiin Tampereen puhelinosuuskunnalle. Puhelinosuuskunta purki rakennuksen muutaman vuoden kuluttua. Tällä hetkellä samoilla paikoin sijaitsee puhelinyhdistyksen matala toimirakennus.

18. Salmisen talo

Alexi Salmisen talon alakerrassa toimi *Salmisen elintarvikeliike*. Myöhemmin noin 1960-luvulla elintarvikeliikettä piti Salmisen karjalasta tullut vävy Miikkulainen. Salminen asui perheineen rakennuksen toista kerrosta. Kolmannessa kerroksessa toimi *Valokuvaamo Aira*, jonka omistaja rouva Rajala asui viereisessä Vesiharjun kiinteistössä.

19. Elävät kuvat/ Ravintola Aula

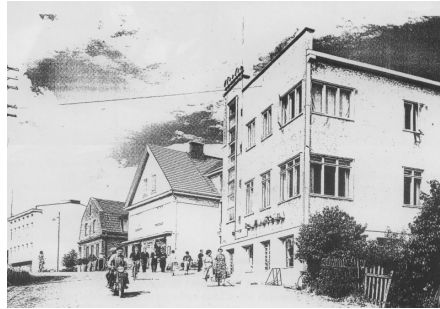
Alexi, Emil (Eemeli) ja Nestori Salminen sekä Rudolf Vuorinen rakensivat nykyisen HarjuCenterin paikalle Nokian ensimmäisen kiinteän elokuvateatterin vuonna 1923. Ensimmäiset elokuvaesitykset aloitettiin paikkakunnalla jo vuonna 1909 työväentalolla. Uusi elokuvateatteri "*Elävät kuvat*" toimi

rakennuksen pääkerroksessa ja kivijalassa oli *ravintola-kahvila*. Teatteri oli 200-paikkainen ja aluksi mykkäfilmiä säestymusiikista vastasi erillinen orkesteri.

Vuonna 1936 liiketaloa laajennettiin, tuloksena kolmikerroksinen funkkishenkinen rapattu rakennus. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Väinämö Killinen. Rakennuksessa toimi edelleen elokuvateatteri, nimellä *Kino-Harju* sekä Salmisen kaksi ravintolaa (mm. *Ravintola Aula*) sekä *matkailijakoti*. Elokuvateatteri oli nyt 383-paikkainen. Ravintolat sijaitsivat kahdessa ensimmäisessä kerroksessa ja matkustajakoti oli talon kolmannessa kerroksessa. Toisen kerroksen ravintola oli hienempi tilausravintola. Elokuvateatteri oli rakennuksen pihanpuoleisessa siivessä.

Kino-Harjun toiminta lakkasi 1960-luvun lopulla, kun paikalle rakennettiin kauppiastavaratalo Harju-Center.

Nokian ensimmäinen elokuvateatteri ennen laajennusta ja laajennuksen jälkeen. Kuvat om. Vuokko Suuniittu.

Salmisen liiketalot Harjulla.

Kuva: AKSELI Nokia.

20. Westerlundin talo

Westerlundin veljesten Harjun taloista toinen. Toinen Westerlundin talo oli Harjukadun varrella, sittemmin poliisikonttoriksi lunastettu rakennus. Pihapiiriin kuului ainakin asuinrakennus ja pihasauna.

21. Koivulehto

Koivulehdon seurakuntatalo, jossa seurakunnan taloustoimisto ja juhlasali sekä pastorin ja diakonissan asunnot.

22. Rantasen talo / Puistolan kiinteistö

Kenkätehtailija Simo Rantasen Terijoelta tuotu asuintalo, joka pystytettiin 1920- ja 1930-luvun vaihteessa ja purettiin 1990-luvulla. Rakennuksesta lisää kohdeinventointilomakkeessa Puistola.

23. Rantasen kenkätehdas / Puistolan kiinteistö (ei purettu) ja

23b. varastosiipi (purettu)

ks. kohdeinventointilomake Puistola.

24. Asemapäällikkö Bergin asuintalo / Heikkisen kiinteistö (ei purettu) ja piharakennukset (purettu)

ks. kohdeinventointilomake Heikkinen.

25. Rantasen vuokratalo / As Oy Santamaa

ks. kohdeinventointilomake Santamaa.

26. Sillanpään talo / Lepän kiinteistö (ei purettu) ja piharakennus (purettu)

Päärakennus ks. kohdeinventointilomake Leppä.

Matala piharakennus sijaitsi Välikadun suuntaisesti aivan kadun varressa. Rakennuksessa oli ulkokuusi ja puuliiteri.

27. Pilvilinnan kiinteistö (ei purettu) / Koivusen talo

ks. kohdeinventointilomake Pilvilinna.

28. Kanervan talo (rakennettu uusi) ja piharakennukset (purettu)

Alexi Kanervan rakentama pieni hirsinen asuintalo, johon kuului kaksi piharakennusta. 1950-luvulla Aleksin poika rakensi lähes samalle paikalle uuden asuintalon.

ks. kohdeinventointilomake Kanerva.

29. Oskari Honkasen talot / Varjomäki (ei purettu) ja vanha piharakennus (purettu)

1950-luvulla kiinteistö jakautui kahtia niin, että alempi talo (Välikadun varrella) tunnettiin Virtasen talona ja rinteentuoleinen talo Honkasen talona. ks. kohdeinventointilomake 17:1 ja 17:9.

30. Apteekin talo

Harjukadun ja Korkeamäenkadun kulmassa sijaitsi *Nokian / Apteekki*, jota piti vuodesta 1914 Suomen ensimmäinen apteekkioikeudet saanut nainen, Ella Eriksson. Rakennuksen omisti Tuberkuloosiyhdistys, joka oli vuokrannut sen apteekkarille. Pihapiiriin kuului myös ulkorakennus. Apteekin kulma oli vilkas keskus, jossa kohtasivat muun muassa viereisissä tehtaissa kulkevat työntekijät.

Kuva apteekin kulmalta Harjukadulle länteen. Apteekki oikealla ja Pirkkalan Osuuskauppa vasemmalla.

31. Pirkkalan Osuuskauppa

Apteekkitaloa vastapäätä, Harjukadun toisella puolen sijaitsi Pirkkalan Osuuskauppa. Rakennus oli rakennettu 1910-luvulla.

Punavalkoinen Osuuskaupan rakennus vasemmalla, 1920-luvun alussa. (kuvan om. Vuokko Suuniittu)

32. Urheilukenttä ja paviljonki

32b entinen luistelurata ja lentopallokenttä

Nokian vanha urheilukenttä sijaitsi Nokiatehtaan luovuttamalla alueella, osittain nykyisen Pirkkalaistien paikalla. Talvisin kentälle aurattiin luistinrata ja 1940-luvun lopulla järjestettiin myös suosittuja Speedway-ajoja. Kentän pohjoislaidalla oli arkkitehti Birger Federleyn suunnittelema paviljonki vuodelta 1910. Federley suunnitteli paikkakunnalle myös useita asuintaloja tehtaiden johtajille ja virkamiehille.

Nokian nykyinen keskusurheilukenttä valmistui 1951, mutta Federleyn paviljonki näkyy ainakin vielä 1960-luvun valokuvissa.

Urheilukentän ja Maisenkujan länsipuolella oli myös vanha luistelukenttä, jossa sittemmin pelattiin kesäisin lentopallon puulaakiotteluita.

Kuvan om. Vuokko

Suuniittu.

33. Myllyrakennus

Harjun etelärinteessä olleen Myllyn rakennutti Nokia –yhtiö korvauksena Kankaantaan jakokunnan ja Viikin kartanon myllyjen purkamisesta. Yhtiö oli vuokrannut kosken rannat 1860-luvulla, jolloin kosken vanhat myllyt purettiin. Vuokrasopimusta jatkettiin aina vuoteen 1968 saakka. Korvaukseksi rakennettu mylly purettiin 1970-luvulla, ja Pirkkalaistie on laajennettu osittain sen paikalle.

Kuvan om. Vuokko Suuniittu.

34. Työväentalo

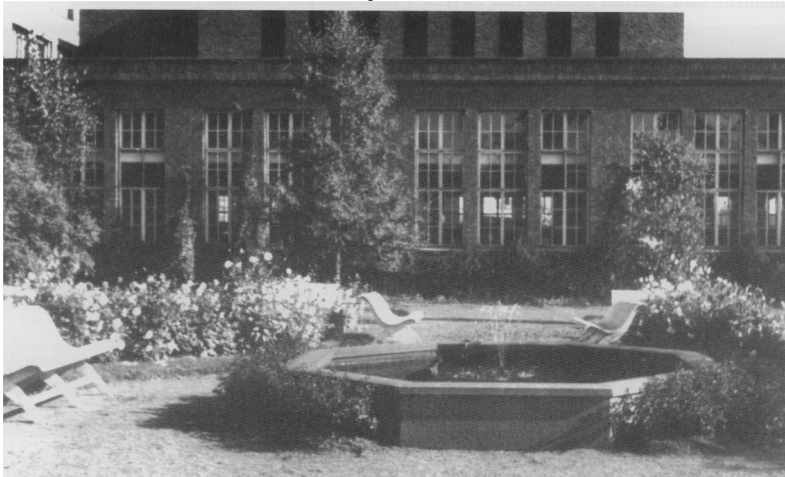
Työväentalo rakennettiin alun perin vuonna 1899 mutta kärsi tulipalosta jo vuonna 1902. Rakennus korjattiin ja vuonna 1916 sitä myös laajennettiin. Työväentalo paloi korjauskelvottomaksi kesällä 1939.

Vappukulkue vuodelta 1924. Kuvan om.

Nokia-Seura.

35. Suomen Gummitehdas Oy

Nokian Kumitehtaan rengasosaston pihamiljö 1950-luvulla. Puistoa kaunistivat kukkaistutukset ja suihkulähde.

36. Nokian Seurahuone

Nokian Seurahuone Oy:n talon rakennuttivat Suomen Gummitehdas Oy, Nokia Ab, Pirkkalan kunta sekä Elektrometallurgiska Ab vuonna 1920. Rakennuksessa pidettiin muun muassa kunnan kokouksia sekä käräjäistuntoja. Sittemmin rakennuksessa sijaitsivat myös Nokian Urheilijoiden ja Nokian Pyryn kansliat. Rakennus purettiin vuonna 1970 kadun ja parkkipaikan tieltä.

Kuvan om. Vuokko Suuniittu.

37-38. Poliisi Rantilän talo / Vesiharjun uusi kiinteistö

Vesiharjun nykyinen kiinteistö on muodostettu ja rakennettu 1940-50-lla. Aiemman asuintalon sijainnista ja iästä ei saatu varmuutta. Vesiharjun vanhan asuintalon rakennutti tehtaan poliisi Vihtori Rantilä. Nykyisen Vesiharjun päärakennuksen rakennutti Reino Rantilä. Pihapiiriin kuului ilmeisesti alun perin myös 1950-luvun pieni autotalli, joka on edelleen olemassa, mutta ei kuulu kiinteistön nykyisten rajojen sisälle.

ks. kohdeinventointilomake Vesiharju.

39. Kauppalan yleinen sauna

Kauppalan yleinen sauna sijaitsi Puropuiston reunassa, Maisenkujan portaiden yläpäässä. Sauna oli kauppalan, muut lähialueen yleiset saunat olivat tehtaiden.

40. Voiman talo

Jalmari Toimi rakennutti talon vuonna 1910, ja sen osti Nokian Osuuskauppa vuonna 1925. Osuuskaupan nimi muuttui Voimaksi ja rakennuksessa toimi muun muassa Voiman elintarvikeliike, kemikalio, kirjakauppa, ravintola ja biljardisali.

om. Seija Soikkeli)

Voiman talo. (Kuvan

41. Salosen mummon mökki

Salosen talon vierestä, itäpuolelta kulkee nykyinen Härkitie.

42. Kauppalan autotallit ja asuintalo sekä verstasrakennus

Rakennuksen Harjukadun puoleinen osa oli asuinkäytössä ja erkanevassa siipiosassa Kauppalan autotallit.

Harjukadusta kauempana, hiekkamontun juurella oli kauppalan pieni verstasrakennus (korjaamo).

43. Hilda Niemisen talo

Hilda Nieminen piti talossaan *asusteliikettä*. Rakennuksessa toimi myös *Ahokkaan Parturi*.

44. Johan Ahon asuin- ja liiketalot

Johan Ahon kaksi rakennusta, joista toisessa hän asui ja toisessa toimivat muun muassa *Parturiliike Keskus* eli "Keskusparturi" ja Jalmari Toimen pitämä *Toimen suutariliike*.

45. Asuintalo

Talossa asui Niukkanen.

46. Leipuri Nurmen talo

Rakennuksessa toimi leipuriliike 1920-30-luvulla.

47. Kansanhuollon rakennus

Rakennuksessa toimi 1950-luvulla kansanhuolto.

48. Kumitehtaan asuintaloja

Kumitehtaan omistuksessa olevia asuintaloja.

49. Aroniemen talo

Harjun kupeessa ollut asuintalo, jonka paikkeilla on nykyään Nokian kirjasto.

Harjun kaupparaitin hävinnyttä rakennuskantaa näkyy vielä 1970-luvun ilmakuvassa (kuvan vasemmassa alalaidassa). Kuva: Nokian kaupunki.